

LACRIMI ȘI SFINȚI

EMIL CIORAN

EMIL CIORAN
LACRIMI ȘI SFINȚI

1937

Încercat-am să înțeleg de unde vin lacrimile și m-am oprit la sfinți. Să fie ei responsabili de strălucirea lor amară ? Cine ar ști ? Se pare, însă, că lacrimile sânt *urmele* lor. Nu prin sfinți au intrat ele în lume ; dar fără ei nu știam că plângem din regretul paradisului. Aș vrea să văd o singură lacrimă înghițită de pământ... Toate apucă, pe căi necunoscute nouă, în sus. Numai durerea precede lacrimile. Sfinții n-au făcut altceva decât să le reabiliteze.

Nu e posibilă o apropiere de sfinți prin cunoaștere. Numai când trezim lacrimile adormite în străfundurile noastre și *cunoaștem* prin ele înțelegem cum *cineva* a putut fi om și nu mai este.

Sfințenia în sine nu e interesantă, ci numai *viețile* sfinților ; procesul prin care un om renunță la sine și apucă pe căile sfințeniei... Dar procesul prin care cineva devine hagiograf ? A merge pe urmele sfinților... a-ți umezi tălpile prin lacrimile lor...

Djelal-eddin-Rumi : „Vocea viorii este zgomotul pe care-l face, deschizându-se, poarta paradisului“.

Cu ce ar putea fi atunci comparat un suspin de înger ?...

Ce-i vom răspunde oarbeii care se plânge în poezia lui Rilke : „nu mai pot trăi așa cu cerul pe mine“. Oare am mângâia-o de i-am spune că nu mai putem trăi cu pământul sub noi ?

Mulți sfinți – dar și mai multe sfinte – și-au mărturisit dorința de a-și odihni fruntea pe inima lui Iisus. Tuturora li s-a împlinit dorința. Acum înțeleg de ce inima Mântuitorului n-a încetat să bată în cele două mii, de ani. Doamne ! Ți-ai hrănit inima din sângele sfinților și-ai îmbrăcat-o cu sudoarea frunții lor !

Lumea se creează în delir, căci totul, în afară de el, este o închipuire.

... Și atunci cum să nu te simți legat de Sf. Tereza, care într-o zi, după ce Iisus i se revelase ca logodnic și-i dădu un inel de ametist, ca simbol al unirii lor divine, aleargă în curtea mănăstirii și începe a dansa într-un transport unic, lovind toba, pentru a invita surorile la bucurie și frenezie. În acele clipe și-au luat avântul versurile aeriene și arzătoare ca echivocul divin al extazului :

*Vivo sin vivir in mi
Porque tal vida espero
Que muero porque no muero...*

La vârsta de șase ani citește viețile martirilor și inima ei găsește unicul răspuns în strigătul repetat : „Veșnicie, veșnicie !“ Atunci s-a hotărât să se ducă la mauri, să-i convertească și să-și riște sigur viața. Dorința nu și-a putut-o îndeplini : înflăcărarea, însă i-a crescut și nici astăzi nu i s-a stins focul din suflet, din moment ce trăim din căldura lui.

Pentru un sărut vinovat de sfântă, aş accepta ciurma ca un leagăn. Ce Tereză sau Caterină m-ar îmbrățișa cu tot cerul ?

„Dacă o singură picătură din ceea ce simt, spune într-un extaz Sf. Caterina de Genua, ar cădea în iad, l-ar transforma pe loc în viața de veci“.

... Și sufletul meu care așteaptă cu înfrigurare acea picătură, care, spre a-l atinge, n-ar trebui să-și schimbe ținta...

Voi ajunge vreodată atât de pur, că nu mă voi putea oglindi decât în lacrimi de sfinți ?

Curios cum pot exista mai mulți sfinți în aceeași vreme. Încerc să-mi reprezint o întâlnire între ei și nu mă ajută nici elanul și nici imaginația. Sf. Tereza, la vârsta de 52 ani, celebră, și admirată, întâlnindu-se la Medina del Campo cu Sf. Ioan al Crucii în vârstă de 25 de ani, anonim, dar pasionat ! Mistica spaniolă este un moment divin al istoriei umane.

Dialogul sfinților ? L-ar putea scrie un Shakespeare cu inimă de fecioară sau un Dostoievski exilat într-o Siberie cerească. Toată viața voi rătăci în preajma sfinților...

Poate nimeni n-a făcut din muzică și din dans căi spre Dumnezeu, mai mult decât Djelal-eddin-Rumi, acest sfânt pe care l-au canonizat de mult admiratorii. Întâlnirea lui cu Chems-eddin, fantastul înțelept, peregrin anonim, original și ciudat, pe cât de incult, este de un farmec straniu. După ce s-au cunoscut, s-au închis în locuința lui Djelal-eddin din Konia trei luni de zile, în care timp n-au părăsit-o un moment. O certitudine irezistibilă mă face să cred că s-a spus acolo *tot*. Pe acele vremuri, oamenii își grădineau tainele. Te puteai adresa când voiai unui Dumnezeu care îți îngropa suspinele în neantul său. Nemângâierea noastră este că nu mai avem cui ne

adresa. Am ajuns să ne spovedim singurătățile muritorilor. Trebuie să fi fost lumea asta odată *în* Dumnezeu. Istoria se împarte în două părți : aceea în care oamenii se simțeau atrași în neantul vibrant al Divinității și astăzi când nimicul lumii este deposedat de suflul divin.

Muzica mi-a dat un curaj prea mare față de Dumnezeu. Iată ce mă înstrăinează de misticii orientali...

La judecata de apoi se vor cântări numai lacrimile.

Inima lui Iisus a fost perna creștinilor. Ah ! Cum îi înțeleg pe acei mistici ce doreau a adormi pe ea !... Dar îndoielile nu mă pot duce mai departe de umbra inimii Lui ! Singurul meu adăpost sânt umbrele cerești.

Nimeni nu înțelege sfințenia dacă n-a presimțit multă vreme că simbolul inimii este pentru ea echivalentul lumii. *Inima ca univers* – întinderile ei ca dimensiuni cosmice, – e sensul mai adânc al sfințeniei. *Totul se petrece* în inimă, iată ce înseamnă mistică și sfințenie. Numai că nu trebuie să ne gândim la inima oamenilor, ci la aceea a sfinților.

Sfințenia este o fiziologie transfigurată ; poate și mai mult : o fiziologie divină. Tot ce e *funcție* ca mișcare spre cer... Una din obsesiile constante ale sfințeniei este sângele. Importanța lui nu derivă numai din viziunea cosmică a inimii, ci și din lupta permanentă pe care o exercită sfinții cu el. Căci dacă sfințenia este un triumf asupra sângelui, ea nu-l ridică pe un plan mai puțin elevat, după ce i-a anulat aderențele terestre, sângele purificat al lui Iisus este baia și băutura sfinților. Astfel capătă un sens profund ultimele cuvinte ale Caterinei de Siena : „O sânge., sânge !“ Ea însă vorbea de *meritele sângelui* Mântuitorului.

Diferența dintre mistici și sfinți. Primii rămân numai la viziunea interioară ; cei din urmă o realizează practic. Sfințenia trage consecințele misticii : în special pe cele etice. Un sfânt este mistic ; un mistic poate să nu fie sfânt. Caritatea nu este neapărat un atribut al misticii ; fără ea nu putem concepe sfințenia. Mistica și etica, transpuse pe un plan suprauman, dau naștere la fenomenul tulburător al sfințeniei. Misticii se complac într-o senzualitate cerească, în voluptăți născute din tangența lor cu bolțile ; numai sfinții iau *greul* altora, suferințele celor necunoscuți și numai ei intervin practic. Față de misticul pur, sfântul este un om politic. Alături de acesta, el

e cel mai activ dintre oameni. Că totuși viețile agitate ale sfinților nu sânt propriu-zis *biografii*, explicația este în faptul că activitatea lor se desfășoară pe o singură linie ; variații pe același motiv ; pasiunea absolută pe o singură dimensiune.

„Misticul este un om care-ți vorbește de misterul tău pe când tu taci“. (Nu știi cine a fost marele oriental care a dat această definiție).

La nici o sfântă cultul inimii lui Iisus nu s-a conturat într-o viziune mai amețitoare ca la Marguerite Alacoque. După ce Iisus i s-a arătat, mărturisindu-și expansiunea inimii lui, avântul irezistibil al flăcărilor sale învăluitoare și dorința de a o salva de la ruină printr-o avalanșă de grații, sfânta adaugă : „el îmi ceru inima mea, pe care îl rugai s-o ia, ceea ce și făcu, și o puse într-a sa, în care am văzut-o ca un mic atom ce se consuma în acest cuptor arzător ; de unde, scoțând-o ca o flacără arzătoare în formă de inimă, o repuse în locul de unde o luase“.

Iată unde duc *consecințele* ultime ale inimii : în inima lui Iisus.

Cerul este singura limită pentru delirul inimii. De ce sfinții se *opresc* numai în cer ? Fiindcă sfințenia este alt cuvânt pentru acel delir.

Ochii nu văd nimic. De aceea o înțeleg prea bine pe Caterina Emmerich când *ne* spune că ea vede *prin inimă* ! Acesta este văzul sfinților. Și atunci cum să nu vadă ei mai mult decât noi care înregistrăm orizontul în percepții ? Ochiul are un câmp redus ; el vede totdeauna din afară. Dar lumea fiind interioară inimii, introspecția este singurul proces, de cunoaștere. Câmpul vizual a inimii ? Lumea plus Dumnezeu plus neant. Adică *tot*.

Ochiul poate *mări* ; în inimă totul e *mare*. Și înțeleg și pe Mechtilda de Magdeburg, plângându-se că nici frumusețea lumii și nici sfinții n-o pot consola, ci numai Iisus, numai Inima lui. Nici misticii și nici sfinții n-au nevoie de ochi ; ei nu privesc spre lume. De aceea le este inima organul lor vizual...

Frecventarea sfinților, ca și a muzicii sau a bibliotecilor, este desacralizantă. Instinctele încep să servească o altă lume. În măsura în care rezistăm la sfințenie dovedim „sănătatea“ lor. Direcția naturală a instinctelor se identifică orizontalei vieții.

Împărăția cerurilor se întinde în golurile vitalității. Neutralitatea biologică sau un zero vital sânt obiectivele imperialismului ceresc.

Când viața își pierde direcția ei firească își caută alta. Astfel se explică de ce albastrul cerului a fost atâta vreme *locul* singurei rătăcirii valabile...

De ce muzica ne va fi sugând sângele ? Acele tonuri, la care participăm cu toate vibrațiile sufletului, dispar în vid împreună cu energia participării noastre. Și apoi mai există ceva : omul nu poate trăi fără reazemul în *spațiu* ; pe care, însă, muzica ni-l anulează complet. Singura artă a consolării, și ea ne deschide mai multe răni decât toate celelalte...

Am înțelege muzica în mod total când ne-am deposea de rezistențele și intervențiile cărnii. De aceea este ea calea sonoră a ascezei. Se mai poate iubi după Bach ? Nici măcar după Händel, a cărui despământenire nu este parfum ceresc. Muzica este un mormânt de delicii ; o beatitudine care ne îngroapă.

Sfințenia ne sugă și ea sângele, pe care-l pierdem pe măsura dorinței noastre de cer. Căile acestuia au fost cutreierate de toate rătăcirile instinctelor. Din aceste rătăcirii s-a născut cerul...

Djelal-eddin-Rumi vorbește despre cele cinci simțuri ale inimii. Aici e toată gnoseologia misticii. *Extazul*, ca expresie supremă a cunoașterii mistice ? Toate acele simțuri topite într-o flacără.

Doamne, fără tine sânt nebun și cu tine înnebunesc !

De ce vor fi îngerii *reci* ? Fiindcă n-au sex ? Se poate. Dar și fiindcă trăiesc *dincolo* de soare. Iată de ce nici sfinții n-au *sânge cald*. Nu el, ci durerile le-n-călzesc inimile. Căci durerile ne dispensează de soare.

Ceea ce-i face pe sfinți neinteresanți este iubirea de oameni. Virtutea aceasta spune foarte puțin și este lipsită de „virtuți“ biografice. Dacă-i vorba de iubire, tot Dumnezeu să ne mai scoată din banalitate. Tot ce se vede este demn de a fi urât ; de aici pleacă avantajele lui Dumnezeu.

Dacă, n-ar exista atâta iubire în viața sfinților, ei singuri ar merita iubirea noastră. Absolutul dragostei îi face incompleți. Aceia dintre ei care n-au cunoscut rătăcirile durerii pentru ele înșile, ci s-au exercitat neîntrerupt în iubire, sânt afectați de o fadoare, pe care nici un reflex ceresc n-o mai poate anima. Pietatea și devoțiunea prin ele însele nu constituie excelența sfinților. Un Francisc de Sales este prea mult un sfânt „oficial“. Până și cel din Assisi nu poate scăpa de o asemenea bănuială.

Iubirea este *locul comun* al sfinților. De n-ar fi lacrimile și suspinele lor, greu am găsi un interes sau aderență la mormanul lor de iubire.

Toți cei care iubesc cât de puțin sfintele nu pot să nu fie geloși pe Iisus. Ce rost mai are să iubim amantele altuia ? După atâtea extaze și îmbrățișări, cum ar mai avea ele săruturi pentru noi ? Zâmbetul sfintelor este nepromițător... Căci Iisus are în inima lor dreptul primului ocupant.

Dacă *voluptatea suferinței* n-ar defini secretul sfințeniei, aceasta n-ar putea să ne intereseze nici cât o intrigă politică medievală în nu știu care oraș provincial. Suferința este singura biografie a omului precum *voluptatea* ei, a sfântului.

A fi sfânt, adică a nu scăpa nici o ocazie în infinitele posibilități de durere.

Roza de Lima, care s-a născut în America de Sud spre a ispăși, se pare, crimele lui Pizarro, este un exemplu de vocație pentru durere. Tinăra și frumoasă, ea nu știa cum să refuze dorința mamei sale de a o scoate în lume. Și atunci a găsit un „compromis“. Pe cununa de flori, ce o poartă pe cap, fixează un ac care-i înțeapă neconținut fruntea. Astfel își satisface dorința de singurătate în societate. Tentația lumii se înfrânge prin durere. Centura lui Pascal a continuat numai o tradiție de sfâșieri. (El este, de altfel, un sfânt necanonizat).

Pentru cine și-a înfipt acul în cununa de flori Roza de Lima ? *Amantul ceresc* a făcut o nouă victimă. Iisus a fost un Don Juan al durerilor.

Sfințenia este negația vieții din isteria cerului. Și cum se neagă practic viața ? Prin luciditate neîntreruptă. De aici, suprimarea aproape completă a somnului. Roza de Lima nu dormea mai mult de două ore pe noapte, iar când somnul începea s-o subjuge, se atârna de o cruce instalată în camera ei sau își menținea corpul vertical, legându-și părul de un cui.

Sfințenia este o nebunie aparte. Căci pe când nebunia muritorilor se epuizează în acțiuni inutile și neverosimile, extrem de interesante și de pasionante, nebunia sfântă este un efort conștient de a câștiga tot. Punându-se la întrecere cu Iisus, excesele sfinților reprezintă, de obicei, o Golgotă plus rafinamentele de tortură ale veacurilor creștine.

Cununa de spini a lui Hristos, prin imitația sfinților, a provocat mai multe suferințe în omenire decât nu știu câte boli incurabile. Iisus a fost, în tot cazul, boala incurabilă a sfinților. Roza de Lima purta sub voal o cunună de cuie, care-i provoca răni la cea mai mică mișcare. Se spune că, odată,

tatăl său îi atinsese întâmplător capul ; șiroaie de sânge curgeau din rănila născute din această lovire involuntară. Adeseori, sfânta putea fi văzută cum purta până la extenuare o cruce mare pentru a reproduce cu o uluitoare intensitate Golgota amantului ceresc.

Iisus este responsabil de atâtea suferințe. Conștiința lui trebuie să fie încărcată, prea încărcată, de n-a mai dat, între timp, semne de viață. La drept vorbind, el nici nu rezistă la comparație cu urmașii lui. Acestora pasiunea lui cerească a devenit un virus, în loc de trandafiri, ne-a făcut cadou o cunună de spini. Nu cunosc o vină mai mare decât a lui Iisus.

Preocuparea îndelungată de sfințenie îți impune o convalescență de câțiva ani. Te apucă atunci dorința de a-ți plimba tristețile sub alte ceruri, de a te întări sub alt azur. Infinitul sfințeniei dezvoltă, prin reacție, nevoia de *spațiu*. Ai vrea să te întinzi într-o verdeață și să privești cerul fără prejudecata înălțimilor. Păgânismul este adâncimea aparențelor, iar sfințenia, boala adâncimilor.

„Nu pot să fac o diferență între lacrimi și muzică“ (Nietzsche). Cine nu înțelege cu iuțea fulgerului acest lucru, înseamnă că n-a trăit nici o clipă în intimitățile muzicii. Nu cunosc nimic în afară de muzica lacrimală. Căci ea, pierind de la regretul paradisului, dă naștere la *semnele* acestui regret, la lacrimi.

Caterina de Siena ajunsese să se hrănească numai cu Cuminecătura. Ușor de făcut, când ai cerul în spate. Extazul distruge roadele pământului. Ea sorbea cerul în Euharistie. Pentru un credincios, infinitezimalul ceresc, care e Cuminecătura, este mai nutritiv decât alimentele de aici, de jos. De ce vor cere înălțimile suprimarea mâncării ? Și de ce poeți, muzicieni, mistici și sfinți vor folosi, în moduri diferite, asceza ? Foamea voluntară este o cale spre cer ; foamea din mizerie, o crimă a pământului. Întoarce-mi voi ochii spre *foamea cerească* ; și ea va avea ca sprijin direcția inimii.

Sfințenia ar fi fenomenul cel mai extraordinar care se poate concepe și care ar depăși până și Divinitatea dacă obiectivul ei practic ar avea o valoare efectivă. Este cunoscută dorința pasionată a tuturor sfinților de a prelua suferințele și păcatele muritorilor. Câte exclamații nu s-ar putea cita în acest sens și câte explozii de milă infinită. Obiectiv se reduce ceva din

amarul și suferințele altora ? În afară de capacitatea de consolare, efortul sfinților este ineficace, iar realizările practice ale iubirii lor nu întrec dimensiunile unei iluzii monumentale. Nu se poate suferi pentru altul. Multiplicarea chinului tău cât atenuează practic chinul vecinului ? Dacă sfinții ar fi în clar cu acest lucru de nimic, probabil, s-ar face oameni politici, adică nu le-ar mai fi rușine de aparențe. Ei ar vrea să facă, să schimbe practic, să modifice efectiv. Au o poziție politică față de realitate.

— Nu se pot modifica decât aparențele. Dar sfinții sânt oameni politici cărora le e rușine de aparențe. Astfel se privează ei de materie, de spațiu pentru exercițiul lor reformativ. Nu se poate să iubești în același timp suferința și aparențele. În privința aceasta, sfințenia nu e echivocă. De viață ne leagă vocația aparențelor. Ea ne separă și ne scapă de sfințenie.

„Niciodată nu simțeam suferințe care s-o poată egala pe aceea de a nu fi suferit destul.“ (Marguerite Marie Alacoque). Formulă clasică pentru aviditatea durerilor.

Nu există stare mai nefecundă decât o tristețe domoală, această negație a inspirației. Totul depinde de *nivelul* tristeții, de frecvența vibrațiilor ei. La un anumit nivel, ea este poetică, la altul, muzicală, iar în expresie ultimă, religioasă. Astfel, există tristeți de poeți, de muzicieni și de sfinți. La poeți și muzicieni ele pleacă din inimă și fac ocolul lumii, reîntorcându-se ca ecouri. Tristețile sfinților pleacă tot din inimă, dar se opresc în Dumnezeu, împlinindu-se dorința secretă a oricărui sfânt de a-i cădea prizonier.

Sub deliciul și teroarea creștină omul nu aspira decât la un beneficiu : perfecțiunea. Orice i-ai fi oferit în afară de ea, ar fi fost o valoare negativă. Până pe la începutul secolului al XVIII-lea abundau „tratate“ despre perfecțiunea umană. Aproape toți oamenii care s-au oprit la mijloc în drumul spre sfințenie scriau spre consolare un asemenea tratat, încât secole de-a rândul perfecțiunea a fost obsesia sfinților nereușiți. Cei reușiți nu se mai preocupau de ea, *având-o*.

Ultimele secole și-au schimbat atitudinea până la dezafectare, privind fenomenul perfecțiunii cu toată neîncrederea și cu o nuanță evidentă de dispreț. Pentru omul modern nu există rușine mai mare decât perfecțiunea. Atât de mult și-a făcut din soartă o tragedie că, învingând regretul paradisului, s-a dispensat implicit de aspirația perfecțiunii. Alte vremuri au născut sfinți, și oamenii au fost mândri de ei. Noi nu-i mai putem decât

„aprecia“. De câte ori credem că-i iubim, nu este mai mult decât o *slăbiciune* a noastră, care ni-i apropie trecător.

Ce voce tainică îmi șoptește că de s-ar afla de o parte toți sfinții pământului și inimile lor ar fi flăcări șerpuiind între cer și pământ, iar de cealaltă, încremenit între imbecilitate și melancolie, Nero, împărat trist și nebun, mi-aș deșerta inima ultimului ? Mai vastă a fost plictiseala lui Nero, decât setea de cer a creștinilor. Până și incendiul Romei i-a părut banal. Plictiseala naște nebunia sau dimpotrivă ? Nero a fost un melancolic. Altcum de ce ar fi iubit muzica ? Este înduioșător destinul acestui om, pe care-l batjocorește o lume întreagă, uitându-i singura și marea lui scuză, *lira*.

Când îți începi viața cu sentimentul morții, ajungi să-ți pară înaintarea în timp un drum spre naștere, un curs à rebours. Este ca un proces de recâștigare și de refacere a etapelor vieții. Mori, trăiești, suferi și te naști, ar fi momentele acestei evoluții răsturnate. Sau este o altă viață care se naște pe ruinele morții ? Să simți adică nevoia să iubești, să suferi și să înviezi, după ce ai cunoscut moartea *în tine*. Nu există altă viață, decât după ce-ai trecut prin moarte. De aceea sânt transfigurările atât de rare.

Sfinții trăiesc *în* flăcări ; înțelepții, *alături* de ele.

Beethoven rezistă prea mult la tentațiile tristeții. Această asceză mi-l face uneori străin. Chopin sau Schumann sânt, în comparație cu el, niște voluptuoși ai tristeții. Beethoven pare mândru de triumful *voinței* în luptă cu ea. El a cunoscut mai des disperarea, acest orgoliu rănit al *voinței* în luptă cu lumea. Și a mai cunoscut „umbra morții pe pleoape“, de care vorbește Iov.

Parcă tot mai bine era fără sfinți. Ne-am fi văzut, atunci fiecare de treburile noastre și eram veseli da imperfecțiune. Prezența lor, însă, creează complexe de inferioritate, dispreț și invidii nefolositoare. Lumea sfinților este o otravă cerească, a cărei virulență crește pe măsura singurătăților noastre. Nu ne-au corupt ei, arătându-ne prin exemplu că durerile ajung și duc undeva ? Eram obișnuiți să suferim fără scop, pierduți în inutilitățile

durerii și să ne oglinдим în propriile însângeri. Nu trebuie să fim, însă, prea triști ; căci durerile nu duc numai la cer.

Mai mult decât toate celelalte sentimente, dezolarea stabilește o corespondență între ființa noastră și cadrul exterior. Atât de mult *cere* ea un peisaj corespondent, încât, la nevoie, îl creează. Dezolarea cheamă frumusețea numai pentru a turna vidul în ea. Pustiul sufletului este atât de mare și progresiunea lui atât de inexorabilă, că nu e posibilă o rezistență cotropirii lui neîndurătoare. Ce-ar mai rămâne din paradis, văzut din centrul unei dezolări ? Un cimitir de fericiri.

Cine nu iubește natura nu iubește nici muzici, iar acele peisaje, ce nu ne trezesc reprezentări muzicale, nu pot fi amintiri. Cel ce n-a rătăcit transportat și melancolic prin parcuri nu va înțelege grația mozartiană. Inserări grave fără Brahms ? Sau monumentalul naturii fără Beethoven ? Muzica are un caracter cosmic. Fără dragoste de natură ne lipsește baza pasiunii muzicale.

„La moartea mea voi lăsa să cadă o ploaie de trandafiri“ (Sf. Teresa de Lisieux) – „Trandafir, care răspândești un miros de sfântă goală“ (R.M. Rilke).

Adieri funebre în grația mozartiană... Cine nu le descoperă nu știe că grația este un triumf asupra tristeții și că nu există, în fond, decât grație melancolică. Un andante mozartian nu ne invită totdeauna la fericire. Concertul în la major pentru pian și orchestră este un exemplu. Va fi avut Mozart un suflet în la major, dar cu ispitirile constante ale minorului.

Aș vrea ca adevărurile să fie purtate pe armonii mozartiene, pe echivalentul sonor al parfumului de roze. Cum ele, însă, n-au nici o tonalitate și nici o rezonanță pot fi primite și așa reci, cum sânt, într-un suflet pustiu.

... Și apoi adevărurile ar trebui să fie ușoare, să nu *cântărească* lucrurile, pentru a nu ne mai cădea ca *greutăți* în inimă.

Moartea n-are un sens decât la oamenii care au iubit pasionat viața. Să mori, însă, fără să ai de ce să te separi ? ! Detașarea este atât negația vieții,

cât și a morții. Cine a învins frica de moarte a învins și viața. Căci ea nu este decât alt cuvânt pentru această frică.

Numai bogații *simt* moartea ; săracii o așteaptă ; nici un cerșetor *n-a* murit. Numai proprietarii mor.

Agonia săracilor este un pat de flori, față de cea a bogaților. Dacă ar aduna cineva în sine toate temerile și agoniile palatelor, acea persoană ar fi Moartea. A muri în lux este a muri de nenumărate ori.

Cerșetorii nu se sting în pat și de aceea nu mor.

Nu se moare decât orizontal, în acea îndelungată preparare în care moartea se prelinge pe viață. Când nu ești legat de un spațiu și de amintirile inerente, ce regrete ai putea avea în ceasurile din urmă ? S-ar putea ca cerșetorii să-și fi *ales* soarta, pentru ca, neavând regrete, să nu cunoască nici chinurile agoniei legate de ele ! Rătăcitori la suprafața vieții, ei rămân vagabonzi la suprafața morții.

Ana Magdalena Bach ne spune în a sa Cronică a familiei că Johann Sebastian Bach manifesta o inspirație deosebită de câte ori se apleca asupra temei morții și că ea i-a fost un motiv frecvent de gândire. Și fără această mărturie știam că sursele sublimului la Bach sânt meditația morții și nostalgia cerului. Mozart nu are nici una, nici cealaltă. De aceea muzica lui poate fi divină ; în nici un caz, sublimă. Nu cunosc un muzician mai *a*-cosmic decât Mozart.

Există o întreagă gamă a melancoliei : începe prin surâs și peisaj și sfârșește în dangăt de clopot spart în suflet. De aici gustul diferit al lacrimilor.

Cât timp a compus „Messias“, Händel s-a simțit transpus în cer. El însuși a mărturisit că, numai după ce a terminat-o, și-a dat scama că trăiește pe pământ. Și, cu toate acestea, în comparație cu Bach, Händel este *în lume*. Ceea ce la Bach e *divin*, la Händel este *eroic*. *Amploarea terestră* este nota specifică händeliană. Reflexele cerului sânt, totuși, prezente în toată opera lui : o transfigurare *din afară*. Elanurile în imanență se dilată până la o vibrație, care asociază cosmicul cu transcendentul.

Bach unește un dramatism de Grūnewald cu o interioritate de Holbein ; Händel – masivitatea și linearul lui Dürer cu îndrăzneala de viziune a lui

Baldung-Grien. Mozart este un Boticelli cu mai multă melancolie, „Primavera“ cu o rouă, care ar putea fi lacrimi...

Cu cât înaintezi în viață îți dai seama că nimic nu înveți, ci regresezi în amintire. Este ca și cum am imita o lume pe care am trăit-o cândva. Nu câștigăm nimic, ci ne recâștigăm. Identitatea cu noi înșine este o evoluție întoarsă. Astfel se naște bănuiala unei vieți, care a precedat accidentul individuației. Ființa noastră imită o viziune primordială. Care să fie atunci sensul metafizic al existenței sfinților ? Nu este ființa lor tulburată de o amintire imemorială, care nu poate fi altceva decât apropierea imediată a Divinității, într-un paradis neîndoielnic ? Să păstreze ei în ascunzișurile memoriei figura Divinității ?

Sfinții imită pe Dumnezeu sub imperiul inconștient al întâiei amintiri.

Pentru fiecare om Dumnezeu este întâia amintire. Dar cum regresivitatea în memorie este un efort irealizabil pentru muritorul de rând, sfinții o îndeplinesc fără ca să înțeleagă totdeauna sensul străduințelor lor.

Meditația sfinților este prizonieratul în prima amintire. La limita absolută a memoriei se așază Divinitatea. Acel conținut de margine se moștenește din ființă în ființă, de la dobitoacele paradisului până la noi. Nu ajungi la întâia amintire, decât sărind peste conținutul actual al memoriei, peste contribuțiile *timpului*. Pentru ce aproape toți nebunii vorbesc de Dumnezeu sau se cred chiar ? Pierzând conținutul actual al memoriei, ființa lor nu mai păstrează decât străfundurile ei, limitele originare ale amintirii. Este același caz cu beția. Omul se îmbată ca să-și aducă aminte de Dumnezeu ; poate tot de aceea înnebunește. Iar că devine sfânt, a face sigur pentru aceasta.

Nu se poate crede ceva precis și hotărât despre sfinți. Ei reprezintă un absolut, de care nu e bine nici să ne atașăm, dar nici să-l refuzăm. Orice atitudine ne condamnă. Fiind cu sfinții, ne-am pierdut viața, fiind împotriva lor, ne-am pus rău cu absolutul. Pare că tot eram mai liberi, de n-ar fi existat ei. De câte îndoieli n-am fi fost cruțați ! Ce ni i-o fi aruncat înainte pe cărările vieții ? În zadar am încerca să uităm Durerea.

Orga nu încapă în marginile inimii. Căci ea nu exprimă numai neliniștea spațiului, ci și freamățul lăuntric al lui Dumnezeu. Or, acesta depășește inima. Orga este instrumentul care ne face mai sensibilă depărtarea lui

Dumnezeu de noi. De aceea în vibrațiile ei ne autodivinizăm, pentru a ne putea apropia în acest mod de el, *în* el.

Orice am vrea, capătul tristeților și al sfâșierilor nu poate fi altul decât leșinul în Divinitate. Trebuie, oricum, să ne pierdem și noi în cineva...

Iov, lamentațiile cosmice ale orgii și sălciile plângătoare... Răni deschise ale naturii și ale sufletului... Și inima omenească – rana deschisă a lui Dumnezeu.

Orice fel de extaz suplinește sexualitatea. Ea *n-ar* avea nici un sens fără mediocritatea ființelor. Dar cum acestea n-au altă cale de a ieși din ele însele, sexualitatea le salvează temporar din animalitate. Actul sexual își depășește la orice ființă semnificația biologică. El este un *triumf* asupra animalității. Căci sexualitatea e singura poartă spre cer din toată biologia.

Sfinții nu sânt *a*-sexuali, ci *trans*-sexuali. Ei nu mai au nevoie de „revelațiile” sexualității. A fi sfânt nu înseamnă a ieși mereu afară din tine ? Ce ar mai putea *adăuga* atunci sexualitatea ? Transporturile extatice ale sfinților fac palide convulsiile sexuale.

Din toate epocile istorice, n-aș putea munci cu sufletul împăcat decât ca sclav, pe vremea când faraonii înălțau piramidele. Să ridici la lespezi sub lovituri de bici, dar să le vezi încununate de veșnicie și să simți vidul ce se naște în jurul piramidelor, din dezertarea timpului ! Ultimul sclav egiptean era mai aproape de veșnicie decât oricare filosof al Occidentului. Egiptenii trăiau în extazul soarelui și al morții. Pentru noi cerul a devenit piatră de mormânt ! Lumea modernă a fost atinsă, până la blestem, de seducția lucrurilor finite.

Iubesc sfintele pentru *naivitatea pasionată* care împrumută figurii lor o expresie de ardoare copilărească și de chin gratuit. Ochi, ce rămân veșnic întredeschiși pentru ca pleoapele să apere misterul lăuntric de indiscrețiile clarului exterior ; zâmbet meditativ, acordat subînțelesului privirii ; buze, de un roșu iluminat de azur ; paloare de mâini, îndreptate spre alte îmbrățișări și acel albastru serafic în care Rafael îmbracă sfintele, extras din nuanțele inimii lor.

Cum o să deschidă ele ochii spre lume ? Căci doar ne-au repetat-o toate că nu stau „ochi în ochi” decât cu Iisus...

Extazul închide ochii ; în el *ești* ceea ce *vezi*. De aceea dispensează el de privire. Bernini a înțeles acest lucru, când ne-a prezentat o Sf. Tereză în transport extatic, cu ochii într-o întredeschidere imperceptibilă. Același lucru și cu portretul lui Francisc din Assisi căruia Zurbaran, pictor neîntrecut de pasiuni cerești, i-a dat un contur pe care nu-l merita echilibrul supranatural al acestui sfânt.

Mozart mă face să regret eroarea lui Adam.

Voi ajunge vreodată să nu mai citez pe nimeni în afară de Dumnezeu ? Oamenii și chiar sfinții n-au *nume*. Numai Dumnezeu poartă unul. Dar ce știm mai mult despre el, decât că e capul deznădejdlor ? Dumnezeu este o disperare care începe unde sfârșesc toate celelalte.

Numai paradisul sau marea m-ar putea dispensa de muzică.

Cele mai mari regrete mi le-au provocat visurile de fericire : Boticelli, Claude Lorrain, Mozart, Watteau și Corot. Fost-am prea slab pregătit pentru fericire ? Sau am cunoscut numai melancoliile ce o preced și tristețile ce îi urmează ?

Fericirea este o pauză fermecătoare, pe care am bănuț-o în meditațiile pastorale ale muzicii secolului al XVIII-lea. Nu pot vorbi despre fericire decât *din auzite*..

Tristețile îți aruncă în suflet umbre de mănăstiri. Și prin acestea începi să-i înțelegi pe sfinți... Oricât ar vrea să ne însoțească până la marginile amarului, ei nu pot – și astfel ne lasă în drum, pe la mijlocul amărăciunilor și al căinței. Inima lor are altă înclinare, fiind cu axa în Dumnezeu. A noastră își caută un sprijin într-un infinit de dezolare, înclinându-se până la amețală.

După atâtea declarații pasionate, de dragoste, pe care sfinții le-au făcut lui Dumnezeu, ce am mai putea adăuga pentru a nu fi epigoni ? Absurdități ? Dar ei n-au evitat nici una pentru a-și exprima un exces de iubire. Un exemplu din mii. Dominicană din Töss, Mezzi Sidwibrin : „Doamne dacă ai

fi Mezzi Sidwibrin și eu Dumnezeu, aş vrea ca tu să fii Dumnezeu și eu Mezzi Sidwibrin“.

Cine nu-l poate iubi până la absurd, n-are nici un rost să se mai încurce cu el. Când vorbești de Dumnezeu numai pentru a fi mai puțin singur în nimic, el nu este mai mult decât o invenție sau un pretext al singurătății. Sfinții au putut fi triști *pentru* Dumnezeu ; nouă nu ne poate fi mai mult de un debușeu al tristeților. Alții i-au purtat venerație ; imposibil de a-i arăta mai mult decât interes.

Când citești aceste exclamații ale Sf. Caterina de Siena : „Tu, o, abis de caritate, pare că devii nebun de creaturile tale, ca și cum n-ai putea trăi fără ele, deși ești Dumnezeu nostru. O, Tată etern, o, foc, o, abis de caritate, o, frumusețe eternă, o, înțelepciune eternă, o, îndurare eternă, o, speranță, o, refugiu al păcătoșilor, o, generozitate neîntrecută, o, bine etern și infinit, o, Nebun de iubire !“ – rămâi înmărmurit de inexplicabil și-ți pare bine că acest exces te scutește de vreo declarație oarecare. Nu se mai poate adăuga nimic, în afară de regretul de a nu putea urî Divinitatea cu o pasiune egală acestei iubiri.

De n-ar fi fost boli în lume, n-ar fi apărut nici un sfânt. Căci n-a existat până acum nici unul „sănătos“. Sfințenia este înălțimea astrală a bolii, fosforescența transcendentă a putregaiului.

Bolile au apropiat cerul de pământ. Fără ele, nu știau unul de altul. Nevoia mângâierii a mers mai departe decât boala și la intersecția cerului cu pământul a dat naștere sfințeniei.

Încerc să-mi reprezint o lume fără spațiu și nu găsesc decât o inimă de sfânt.

Sânt oameni care și-au stilizat moartea. Pentru aceștia a muri este o chestiune de *formă*. Dar moartea este materie și groază. De aceea nu se poate muri elegant fără să faci ocol morții.

De ce oamenii grași și înalți, cu dimensiuni de colos uman, afectați odată de frica de moarte oferă un spectacol sinistru și descurajant ? Fiindcă în atâta materie moartea își găsește un leagăn mai sigur și mai plăcut, iar groaza, uimind proporțiile materiei, se intensifică de dimensiunile ei. De câte ori mă gândesc la frica enormă de moarte la Tolstoi încep să înțeleg presentimentul morții la elefanți.

Limita fiecărei dureri este o durere și mai mare.

Împăcarea cu moartea au încercat-o oamenii numai pentru evitarea *fricii* de moarte. Fără această frică n-are, însă, nici un rost să mai mori. Căci moartea există numai în ea și prin ea. Înțelepciunea, care se naște dintr-un *acord* cu moartea, este atitudinea cea mai superficială în fața lucrurilor ultime. Până și un Montaigne a fost infectat de ea. Altcum nu s-ar explica de ce se mândrește cu acceptarea inevitabilului.

Cine învinge frica se poate crede nemuritor ; cine n-o are, *este*. Ființele, poate, dispăreau și în paradis, dar ele, necunoscând în nici o formă teama de moarte, n-aveau ocazia să moară niciodată. Frica este o moarte de fiecare clipă. Ființele ce n-o cunosc sânt ca păsările cerului : își citesc destinul în azur.

După Shakespeare sau Dostoievski nu mai putem fi înțelepți. Oamenii și-au regăsit prin ei durerile și au început, renegându-și întâia amintire, să fie mândri de pierderea paradisului.

Obiectiv, toți muritorii sânt în fiecare clipă egal apropiați de moarte. Nu este nici unul care să nu se poată stinge în orice moment. Subiectiv – și numai așa importă – unii sânt apropiați până la identitate, pe când alții n-au întâlnit-o niciodată. Moartea obiectivă, din afară la un Rilke, nu mai are nici o semnificație. Tot așa la Novalis. Dar, în definitiv, nu există poet care să fi murit numai odată.

Ceea ce îi deosebește pe oameni de sfinți nu este orientarea față de cer, ci atitudinea față de corp. Cerul nu-l are nici un om, dar corp are orice sfânt. Este, pentru oameni, corpul o problemă ? În atât cât sânt bolnavi, da. Încolo, și-l târâie cu inconștiență. În sfințenie, însă, el este o obsesie constantă.

Extazul este un salt infinit peste corp. Câte mărturisiri n-am putea cita, din care răsare cu o evidență zdrobitoare depășirea completă a corpului ? Confesiunile sfinților nu sânt decât etapele unor conștiințe în luptă cu corpul și înfrângerea lui finală. Dar nu acest conflict este revelator, deoarece, fiind intenționat, el este lipsit de dramatism, ci *regăsirea* corpului. Sânt transporturi mistice care uneori au o lungă durată, țin zile întregi. Sufletul, într-o permanentă încordare, și ființa, ieșind din sine pe urmele sufletului, uită de aderența lor la trup. Flăcările interioare subtilizează în așa

măsură rezistențele fizice încât din ființă nu mai rămâne decât imaterialitatea extazului. Încetând înalta frecvență a transporturilor extatice, începe revenirea la datele comune, cu mirarea de a regăsi un corp pe care-l uitase. Toți sfinții se plâng de regăsirea corpului, adică de prăbușirea din extaz.

Pe la 24 de ani Cristina Ebner avu un vis care nu ne poate lăsa indiferenți. Devenise anume gravidă, iar pruncul nu era altul decât Iisus Hristos. Și bucuria ei era atât de mare și de nemăsurată, încât nu făcea nici o mișcare care ar fi putut vătăma sănătatea divinului prunc. După un timp, născându-l fără dureri, l-a luat pe brațe și s-a dus cu el în mijlocul maicilor, spunându-le : „Bucurați-vă împreună cu mine ; nu mai pot să vă ascund mai multă vreme bucuria mea, am conceput pe Iisus și l-am născut“. Și le-a arătat pruncul.

Nenorocirea Cristinei este că s-a deșteptat dintr-un asemenea vis. Dacă s-ar fi putut stinge pe loc, ar fi murit în fericiri ce nu le-au cunoscut femeile.

Ea n-a conceput un vis de maică, ci de sfântă. Visul ei este ascuns în inima tuturor sfintelor, ființe gravide de Dumnezeu.

Cristina Ebner a trăit de la 1277 la 1355. Evul mediu îl avea în pânțele pe Dumnezeu.

Într-o duminică, El se adresează Cristinei : „Vin la tine ca unul care e mort de iubire. Vin la tine cu dorințele unui mire la patul miresei“. În asemenea condiții este plăcut a fi Dumnezeu și mai plăcut a fi „aleasa“ Lui...

„Sentimentul de a fi tot și evidența de a nu fi nimic“ (Paul Valéry). Iată o concluzie de poet, obligatorie pentru cel ce a frecventat sfinții.

Cerșetoria nu este un rezultat al mizeriei. Într-un stat perfect ar fi tot atâți cerșetori, cât în oricare stat istoric. Cerșetorul profesional este un aspect constant al vieții. Atâta vreme cât vor exista răspântii, porți și milă el va apărea din nimic. Cerșetorul este parfumul răspântiilor, senzația tuturor intrărilor și salvarea tuturor miloșilor. Fără el mila s-ar dilata ca un vid în conștiință și neputându-se „plasa“ nicăieri ar da naștere la un vârtej de insatisfacție. Se prea poate ca mila să fi creat cerșetoria sau, în cazul cel mai bun s-au născut deodată. Injustiția socială scoate la suprafață numai cerșetori ocazionali, care n-au „chemare“ în cerșit, ei fiind niște săraci

căzuți. Cerșetorul din instinct este o ființă pe care n-o poate înțelege nimeni, iar miloșii nu numai că nu-l înțeleg, dar le e chiar frică de el. De-aș fi cerșetor, n-aș putea primi obolul fiecăruia. Dar aici consistă sublimul cerșetorului, el primește de la *oricine*. Pentru el omul care dă, individual, n-are nici o importanță, fiindcă nu-l interesează decât înclinarea corpului, complimentul pe care fiecăruia îl face în fața lui. Orgoliul său este curba ce o descrie disprețul nostru. Cu cât ne înclinăm mai mult din dispreț spre a-i arunca banul, cu atât îi strălucesc ochii mai mult. Un cerșetor ar fi mai fericit dacă atunci i-am da o palmă ; ea este singurul lui contact cu *omul*. De ce nu voi fi având vocația de cerșetor ? Cu adevărat, cerșetorii se *nasc*...

Cine citește cu o necuviință inspirată confesiunile sfintelor nu-și poate ascunde impresia că Iisus a fost trimis în lume mai puțin pentru răscumpărarea și mântuirea oamenilor, cât pentru consolarea acelor inimi de femei neîmplinite în iubire. Nu se pot face interpretări terre à terre cu sfinții, dar pare evident că un amant pământesc de s-ar fi interpus între lumina lui Iisus și inima unei sfinte, Mântuitorul rămânea un simplu membru al Trinității.

Iisus a fost amantul *oficial* al sfintelor. Ele n-au riscat nimic mărturisindu-i tot ce aveau pe inimă și nu s-au expus nici unei primejdii în excesul lor de indiscreții. Dorința de iubire a sfintelor ar fi născut un pustiu lăuntric fără omniprezența erosului divin, înmiresmându-le dorurile și slăbiciunile.

Inimile lipsite de iubire pământească sânt reazemul și odihna lui Iisus. În ele a poposit el de două mii de ani, alintat de grații, pe care nu le bănuia în staul. Din iesle în inimi de sfinte ! Asta nu-i o ascensiune omenească...

Sânt ca un Anteu al disperării. Orice contact cu pământul mi-o mărește. Ah ! De-aș putea să adorm în Dumnezeu pentru a-mi muri mie !

Singura uitare este somnul în Divinitate. Când își va lăsa Dumnezeu peste mine pleoapa ?

Mechtilda de Magdeburg către Dumnezeu : „Îți aduc cântecele mele : ele sânt mai sublime decât munții, mai adânci decât mările, mai înalte decât norii, mai vaste decât aerul. — Cum se numește acest cântec ? Dorința inimii mele. Am răpit-o lumii. M-am ferit de mine însumi. Am răpit-o întregii creaturi. Acum nu pot s-o mai port. Unde s-o pun ? Nu trebuie să

pui dorința inimii tale decât în inima mea“. De mult am știut că singurul comentariu la sfinți sânt lacrimile...

Doamne, voi culege lacrimile de la poarta iadului și-mi voi face cuib în ele și-ți voi aduna umbrele în amurgurile mele. Sau tu nu ești decât o eroare a inimii, precum lumea a minții ?

Apariția lui Dumnezeu coincide cu întâiul freamăt de singurătate. În golul unui fior și-a făcut El loc, încât infinitul divin este identic tuturor momentelor de singurătate, pe care le-au îndurat ființele.

Nu crede nimeni în Dumnezeu decât pentru a evita monologul chinuitor al singurătății. Ne-am putea adresa altcuiva ? El pare bucuros de orice dialog și nu se supără că l-am ales pretext teatral al mâhnirilor solitare.

Singurătatea fără Dumnezeu este nebbie curată. În El măcar ne plasăm răcăcirile și ne vindecăm astfel mintea și inima. Un fel de paratrăsnet. Căci Dumnezeu este *bun conducător* de mâhnire și deznădejdi.

Dostoievski a fost ultimul om care a încercat să salveze paradisul. Dar el n-a reușit decât să creeze o mai mare slăbiciune pentru prăbușiri, dând astfel lovitură de grație paradisului și aspirației noastre spre el.

Tot așa, Dostoievski a fost ultimul care a întrezărit cunoașterea lui Adam dinaintea de păcat. El n-a reușit, însă, decât să ne dea un gust voluptuos pentru păcatele acestei lumi.

În zadar am încerca să facem din Dostoievski un sfânt. N-am reuși. Dar nu văd nici un sfânt care n-ar fi mândru să-i dezlege curelele încălțăminte.

Marele noroc al lui Iisus, este că a murit tânăr. De trăia vreo șaiszeci de ani, în locul crucii, scria memorii. Și astăzi suflăm praful de pe un fiu al lui Dumnezeu fără noroc.

Cea mai compromisă persoană din istorie este Iosif, tatăl lui Iisus. Creștinii l-au aruncat pe o linie moartă și l-au făcut de râsul bărbaților. De-ar fi spus el o singură dată adevărul, fiul ar fi rămas un evreu obscur. Triumful creștinismului își are originea în lipsa de orgoliu a unei virilități. Imaculata Concepție pleacă din pietatea unei lumi întregi și din lașitatea unui bărbat.

M-am atașat de aparențe când mi-am dat seama că nu există *absolut* decât în renunțare.

Numai bordelul sau o lacrimă de înger ne pot scăpa vremelnic de teroarea morții.

Evul mediu a cunoscut o întreagă tehnică de a naște lacrimi, dovezi ale pasiunii și ale ardorii. Se spuneau rugăciuni și se executau practici pentru a câștiga „darul lacrimilor“. Până și Toma d'Aquino se pare a fi cunoscut acest dar, considerat ca o cale efectivă de a iubi pe Dumnezeu. Formulele abundau, prin care el era implorat. Să nu fi fost evul mediu sătul de lacrimi ? Șiroaiele lui nici azi nu s-au uscat... iar gemetele se percep și astăzi de un auz deschis durerii. Sfântul Dominique, care a avut într-o largă măsură acest dar, scotea astfel de suspine în rugăciunile din noapte, încât ceilalți frați se trezeau și-l urmau în plâns.

Evul mediu a ispășit păcatul lui Adam. Numai așa a fost posibilă Renașterea.

Cu o zi înainte de convertirea sa, Francisc din Assisi mergea plângând pe drumuri, și, crezându-l bolnav, un om îl întreabă : „Ce ai frate ? — Ah, răspunse el, ar trebui să străbat astfel Universul fără nici o rușine, plângând pătimirea Mântuitorului meu.“

Evul mediu ne dă dreptul să iubim lucrurile trecătoare. Istoria lui divină a epuizat conținutul veșniciei.

Întreg creștinismul nu este decât o criză de lacrimi a omenirii, din care nu ne-au mai rămas decât urmele sărate și amare.

Pe la sfârșitul evului mediu apăreau cărți anonime cu titlul : „Arta de a muri“. Succesul lor era nemaipomenit. Ar mai mișca pe cineva astăzi o asemenea carte ?

Ceea ce ne separă pe noi de evul mediu și de antichitate este că am devenit incapabili să ne pregătim, într-un fel oarecare, de moarte. Nimeni nu-și mai îngrijește și nu mai cultivă moartea *în* el, care se întâmplă *peste* el.

Anticii *știau* să moară. Cu ei a apărut în lume disprețul pentru moarte. Dar un dispreț din cunoaștere. A te ridica interior la un nivel superior morții

a fost idealul constant al înțelepciunii lor. Pentru noi moartea este o *surpriză* dureroasă și înspăimântătoare. De aici, frica și dramatismul. Nici un antic n-a fost surprins de ea, și astfel și-au permis un surâs la apropierea ei, de care nu ne putem decât mira. Ei s-au lăsat *convinși* de inevitabilul morții în așa măsură încât și-au construit o întreagă artă de a muri, care, oricât am cunoaște-o, nu ne poate fi de nici un folos.

Evul mediu a trăit într-o intimitate mai dramatică cu moartea decât antichitatea. Ceea ce îl apropie de ea și îl separă de noi este credința într-un complex de mijloace, într-o sumă de preparative și de procedee, care ne asigură o moarte mai organică și mai reușită. El a cunoscut sentimentul morții cu o intensitate unică. Dar prin meditație și o artă specifică a dispus-o în țesătura intimă a ființei. Astfel, oamenii mureau *legal*, după o formă, după un paragraf al lor. Pentru noi ea nu înseamnă mai mult de o hărțuială infinit penibilă, de care am vrea să scăpăm cumva și, neputând, ne consolăm în frică. Nu cred să fi existat în antichitate și în evul mediu un singur om care să fi vrut să tragă chiul morții, să-i scape pe porți necunoscute, exasperat și plictisit de ea. Un călugăr medieval sau un înțelept antic din *a nu avea încotro* își făcea, imaginând, o artă întreagă a lepădării de lume, o temă constantă de meditație și de experiență. Noi am vrea ca să murim fără să existe moarte.

Nu se poate gândi decât orizontal. Este aproape imposibil să concepi eternitatea în poziția verticală. Animalul se va fi ridicat la rangul de om în momentul trecerii de la orizontal la vertical, dar *conștiința* nu s-a născut decât în clipele de libertate și de lene, orizontale prin excelență. Când stai întins, cu ochii fixați asupra cerului sau a unui punct oarecare, separația dintre tine și lume deschide un gol, fără de care nu e posibilă conștiința. Nici un gând nu se naște în mers ; de aceea, imobilitatea orizontală este condiția indispensabilă a meditației. Este adevărat că așa nu se nasc gânduri vesele. Dar meditația este expresia neparticipării și, ca atare, n-are nici o *toleranță* pentru ființă. Istoria este un rezultat al verticalei, precum neantul al orizontalei.

Biserica a privit totdeauna cu multă prudență și rezervă *revelațiile private* ale sfinților, acele adică în care îl amestecau pe Dumnezeu cu intimitățile și circumstanțele vieții lor. Nu sânt acestea, însă, cele mai sincere și mai apropiate nouă ? Viziunile cerești necontrolate au o naivitate

savuroasă. Astfel, Iisus numește pe Angela de Foligno după diminutivul său : Lella și-i arată toate rănilor și loviturile primite, zicându-i : „Toate acestea pentru tine“. Sau tot el, spunându-i Margaretei de Cortona : „Pe pământ nu există nimeni să-l iubesc mai mult decât pe tine“.

E drept că acestea nu sânt revelații *oficiale* ; ele sânt însă nebuniile delicioase ale sfințeniei.

Nu-i șoptește Iisus într-o zi Angelei : „Iubita mea din toți sfinții paradisului“ ? Revelația e *privată* cu adevărat ; în nici un fel nu ne putem amesteca, fără să trezim o gelozie divină.

Existența sfinților este o suspendare neîntreruptă a timpului. De aceea îi putem înțelege numai în slăbiciunile noastre pentru veșnicie.

După Jacques de Voragine, una din funcțiile îngerilor este să întipărească în sufletul oamenilor amintirea suferințelor lui Iisus. Și eu care-i credeam agenții uitării cerești...

Mechtilda de Magdeburg și-a însemnat revelațiile pe aripi de înger. Înflăcărarea ei îmi dă un gust de autodistrugere, că m-aș vrea răspândit în nemărginit ca o spumă de stele.

Sfintele astea mi-au ascuns sufletul sub petele astrilor. Și aș vrea să plâng din acele înălțimi în inima lor...

Dumnezeu ne-a exploatat toate complexele de inferioritate, începând cu acela de a nu ne crede Dumnezei.

„... Și vei fi sărutat cu spiritul meu“ (Dumnezeu către suflet în dialogurile Mechtildei de Magdeburg). Iată, în fine, rezervă și decență în erotica divină.

O conștiință se măsoară după dilatarea ei cosmică. Dacă mai ai margini în lume, după ce ți-ai aplecat spiritul asupra ei, înseamnă că ai rămas undeva la începutul drumului, înfrânt pe cărările cosmice. Acel ce n-a epuizat lumea în zbaterile lui lăuntrice nu va ajunge niciodată la Dumnezeu. La limita dilatării cosmice a conștiinței se plasează El. Când am înghițit lumea și am rămas singuri, mândri de orgoliul nostru, Dumnezeu apare de după paravanul Nimicului ca o ultimă ispitire.

Creștinismul este mult prea profund ca să mai poată dăinui. *Secolele* lui sânt numărate. Cum de a putut omul să reziste atâta vreme la atâtea probleme ultime, servite în mod oficial ? Amețelile rare ale individului au devenit religie de stat. Că omul nu s-a descompus complet de adâncimile creștinismului îmi pare singura probă pentru vocația metafizică a acestui animal.

El, însă, nu mai poate suporta teroarea problemelor ultime. Creștinismul a legalizat neliniștile și l-a ținut sub presiune, încât o destindere de câteva mii de ani va reîmprospăta ființa pustiită de invazia atâtor ceruri.

Creștinismul – o adevărată avalanșă de indiscreții metafizice – a introdus moartea, suferința, pe Iisus și pe Dumnezeu în treburile de fiecare zi ale oamenilor, în politică, în afaceri, în câștiguri și în pierderi. De aici s-au născut crize de conștiință, unele peste altele, într-o adevărată arhitectură de disperări. Demonul s-a încuibat în bani, în sexualitate, în iubire. Atâta tulburare a adus el genului uman, că de aici încolo superficialitatea poate fi declarată o virtute fără nici un risc. Demonul creștin ne-a fixat tuturora o cruce în inimă, pe care n-o putem răsturna decât spânzurându-ne de ea, pentru a ispăși, printr-un sacrificiu creștin, creștinismul însuși. Și în zadar ne-am deșteleni din el, căci nu vom reuși să-i uităm *decorul*, adică pe sfinți. El ni-i va trimite – după ce-l vom fi urât – să ne iasă înaintea și să ne urmărească, și când vom fi mai siguri că am uitat acele pătimiri – ce și-au întins otrava peste veacuri – ne vom împiedica de sfinți și cadavrul ne va cădea în brațele lor.

La urma urmei, ne-am fi mulțumit să rămânem *oameni*. Dar ne-am pomenit *creștini*. Putea-vom face drumul înapoi ?

Nu așa am înțeles noi să ne întrecem umanitatea !

Creștinismul a făcut prea multă propagandă pentru *un* Dumnezeu, pentru a ne mai fi îngăduită vreo speranță ! Când vom da lupta decisivă cu legiunile lui de îngeri și de sfinți, va fi un măcel fără pereche în istorie. Va curge sânge în priviri.

Și vom alcătui toate tainele noastre din momentul de îngeri și de sfinți !

De la Renaștere încoace, nici un om n-a cunoscut *resemnarea*. Aici consistă tot nimbul tragic al omului modern. Anticii se împăcau cu soarta. Nici un om modern nu a coborât până la această concesie. Nici disprețul pentru soartă nu ne este cunoscut. Căci sântem prea puțin înțelepți pentru a nu o iubi cu o suferință nesfârșită.

Anticii nu făceau *caz* de durerile lor. Acesta nu este, însă, cazul nostru, care ne răzvrătim cu toate durerile împotriva lor înșile.

Îngerii *văd* totul, dar nu știu nimic. Niște analfabeți ai perfecțiunii. N-au avut nici măcar curiozitatea să asculte tentațiile șarpelui sau să-l întrebe pe Adam de cauzele eliminării sale. Ce bine le-ar fi stat, totuși, alături de om ! Acei dintre ei care au căzut s-au prăbușit *individual*, ca trădători. Neamul lor a rămas, însă, străin ispitelor. El ne mai poate veghea, fără să ne înțeleagă. Când eram împreună *în* Dumnezeu, nici noi nu înțelegeam nimic. Acum cel puțin îi pricepem pe îngeri prin *amintire* și prin speranța unei reîntoarceri. Ei ne-ar înțelege în măsura presimțirilor de cădere. Avea-le-vor ? Nu-l iert pe acel înger cu sabia că nu s-a luat după Adam spre a-și reabilita neamul prin dezertare. De altcund, căderea lui Adam este singurul *act istoric* al paradisului.

Adesea mă întreb de ce vor fi instituit sfinții cultul îngerilor când se concurează în gloria cerească ? Este, desigur, o greșeală politică, o lipsă de tact surprinzătoare. Doar lor li se deschid porțile și fără intervenția îngerilor ! S-ar putea ca sfinții să nu fie decât îngeri căzuți care și-au recâștigat grația. Paradisul, fiindu-le o amintire mai *recentă*, și-l reprezintă cu mai multă intensitate, și-l doresc cu o înflăcărare mai aprigă. Fi-va aceasta baza aspirației lor paradiziace ? Ei nu par a fi decât îngeri care au cunoscut durerea și, ca atare, cunoașterea.

Preocuparea de sfințenie : combaterea bolii prin *boală*.

Când melodiile ne copleșesc într-o invazie de fericire dureroasă, am vrea o moarte parfumată. Sfinții au atâta muzică în ei, încât s-o opună disoluției corpului. Cadavrul lor nu miroase. Voi avea atâta muzică în mine ca să nu mor niciodată ? Sânt menuete, după care nu mai poți putrezi.

Numai fericirile muzicale îmi dau senzația de nemurire. Acele zile senine în care inima ia culoarea cerului și-n care renasc extaze sonore cu amintiri de dincolo de orizont ! În zadar ai mai căuta atunci lacrimi pentru timp.

O inimă fără muzică este ca o frumusețe fără melancolie.

Vinul i-a apropiat pe oameni mai mult de Dumnezeu decât teologia. De multă vreme bețivii triști – există alții ? – i-au compromis pe schimnici...

Singurătățile dulci ale muzicii ! Sau despre *confuzia* între cer și pământ.

Într-unul din extazele sale, Caterinei de Siena i-a apărut Iisus, care, deschizându-i partea stângă, i-a luat inima. Și zile întregi repeta ea tuturora că trăiește fără inimă, încredințându-i pe cei care susțineau această imposibilitate că unui Dumnezeu totul e posibil. Dar odată, pe când se ruga singură într-o capelă, o lumină din cer se apropie și în ea se profilează El, cu o inimă în mână. Ea căzu tremurând la pământ. Iisus se apropie și, deschizându-i din nou partea stângă, îi puse înăuntru inima ce o ținea în mâini și-i spuse : „Vezi, prea scumpă fetiță, precum ți-am luat în altă zi inima ta, așa-ți dau acum inima mea cu care să trăiești de aici înainte“.

Sânt de un farmec mișcător căderile și leșinurile sfinților. Ele dovedesc că revelațiile nu pot fi primite vertical, că nu putem sta *în picioare* în fața unor dezvăluiri ultime. Toate leșinurile provoacă o voluptate sfâșietoare, încât, între a cădea și a nu cădea ; un om, care se cunoaște puțin în bucuriile negative, nu se poate hotărî așa de ușor.

Weininger spunea că epilepsia este ultima singurătate a criminalului. Nemaivând nici o legătură cu lumea, nu-i mai rămâne decât prăbușirea.

Leșinul sfinților presupune nu mai puțin o rupere a legăturilor cu lumea. Și astfel se prăbușesc ei în cer...

Ajunși la un moment dat în viață când toate le pui în legătură cu Dumnezeu. Restul este prea puțin. Se întâmplă, însă, uneori să te apuce teama că Dumnezeu ar putea să nu mai fie *actual* și atunci ți se pare toată raportarea la el fără nici un folos. Provizoriul principiului ultim – absurd ca idee, dar prezent în conștiință – te umple de o neliniște ciudată. Să fie Dumnezeu o simplă *modă* a sufletului, o pasiune trecătoare a istoriei ?

Unii oameni își mai pun problema dacă viața are sau n-are un sens. În realitate, totul se reduce la a ști dacă e *suportabilă* sau nu. Problemele încetează și încep *hotărârile*.

Marele avantaj al lui Dumnezeu este că despre el se poate gândi orice. Cu cât legi gândurile mai puțin și le lași în voia contradicției, cu atât riști să

te apropii mai mult de adevăr. Dumnezeu profită după periferiile logicii.

Shakespeare și Dostoievski îți lăsa în suflet un regret chinuitor : acela de a nu fi sfânt sau criminal. Cele două forme ale autodistrugerii...

Sfinții nu știu carte. Atunci de ce scriu așa de frumos ? Să fie numai inspirația de vină ? Fapt este că ei au *stil* de câte ori descriu pe Dumnezeu. Ușor să scrii din șoptite, cu urechea în gura lui. Operele lor au o simplitate supraomenească. Dar, nedescrind pământul, ei nu pot fi numiți scriitori. Lumea nu-i acceptă ca atare, fiindcă nu se poate regăsi în ei.

Nu poți cunoaște un om decât după nivelul la care s-a ridicat muzica în sufletul lui. Dar, cum nu mă interesează decât cei inundați de ea, mă dispensez de cunoașterea oamenilor.

Există suflete muzicale care n-au educație și cultură muzicală. Ceea ce înseamnă că ne naștem cu o sumă de vibrații pe care le pun în valoare tristețile noastre. Purtăm toată muzica pe care n-am auzit-o în decursul vieții, dar care zace pe străfundurile memoriei. Tot ce e muzical în noi este o chestiune de *amintire*. Pe când nu aveam *nume* va fi trebuit să fi auzit *tot*. Nu există muzică fără amintirea paradisului și a căderii.

Totul a fost *cândva*. De aceea îmi pare viața o unduire fără substrat și o legănare fără substanță. Lumea nu se repetă ; dar pare că trăim în resfrângerile unei lumi trecute, căreia-i depanăm ecourile întârziate. Memoria nu este numai un argument împotriva timpului, ci și *a acestei* lumi. Ea ne descoperă confuz lumile *probabile* ale trecutului, cu încoronarea paradisului. Pe străfundurile memoriei se elaborează regretele.

Regresiunea în memorie te face metafizician ; răsfățul în începuturile ei, sfânt.

Se știe ce răspundeau sfintele când părinții lor le cereau să se mărite : ele nu pot, deoarece au făcut lui Iisus promisiune solemnă de a-i închina fecioria. Că el n-a meritat atâtea renunțări și atâtea nebunii este unul dintre lucrurile cele mai adevărate și mai sfâșietoare. Când mă gândesc la infinitul de tortură și de suferință, de care a dat dovadă perversitatea transcendentă a sfintelor, drama antică a lui Iisus nu îmi pare mai mult decât tristă. Catapetasma s-a sfâșiat și s-a prăbușit în sufletul sfintelor și piroanele

acelea au perforat inima lor o viață întreagă, iar nu câteva ceasuri de sfâșiere pe o colină. Suferințele sfințelor mă obligă să fiu nedrept cu Iisus. Suprema neîndurare nu putea fi alta, decât să ne lase moștenire pete de sânge pe o cruce. Hotărât lucru ! Nu i-aș dezlega curelele încălțămintelor lui.

Vor vorbi sfințele de *gustul crucii*, dar de ce nu sânt sincere și nu vorbesc de *otrava ei* ? O văd pe Magdalena de Pazzi, nobilă, superbă și încântătoare, încarcerându-se, sub blestemul unei inspirații divine, într-o mânăstire și agățându-se de cruce ca o condamnată, în momentele de gol sufletesc și de tentație satanică. Atâtea tinereți răstignite, din isteria veșniciei, născute sub exemplul ceresc al unui semi-Dumnezeu ! Iisus trebuie să aibă conștiința încărcată, dacă are o cât de mică responsabilitate în fața suferințelor. Din chinul inuman al sfințelor vor răsări odată cruci grele, negre și roșii, care se vor năpusti la o Judecată din urmă pentru a sancționa pe *Fiul risipitor de Dureri*,

Dacă toate clipele, care nu sânt extaz, ar fi indiferente și ne semnificative, ce dar neîntrecut ar fi sfințenia ! Dar ele nu sânt numai goale, ci au o amărăciune rece și continuă care seacă sufletul și-l face incapabil de iubire. *Uscăciune a sufletească* este o expresie care revine neîncetat în descrierile pe care le fac sfinții despre aspectul obscur al condiției lor. În astfel de stări cer ei grațiile ca o eliberare. Invocarea dragostei este o obsesie de câte ori le e sufletul *uscat*. Și să fie el astfel numai din absența iubirii ? Sfinții se înșală când pun în sarcina unui vid de iubire pustiul lor lăuntric. Ei nu cunosc fiziologia decât ca o anexă a cerului. Dacă ar ști că în uscăciunea sufletului plătesc vibrațiile extazului, de câte ori nu i-ar apuca o lașitate în fața lui Dumnezeu, de câte ori n-ar evita revederile ! Nu văd în jurul extazului decât dărâmături. Căci atâta timp cât sântem în el nu sântem în noi, iar ființa noastră nu este decât ruina unei amintiri imemorale.

Sfânta Adelgunda, care descinde din neamul regilor franci, a dat dovezi din prima tinerețe de o vocație cerească. Pe când era pierdută odată într-o meditație, o voce îi șopti : „Nu-ți căuta alt mire, decât pe fiul lui Dumnezeu“. Cuvintele i-au fost fatale, căci din acea clipă a căzut pradă lui Iisus. La vârsta de 13 ani fiul regelui Angliei o cere în căsătorie. Ea refuză, spunând că inima ei întreagă aparține unui logodnic care întrece în

frumusețe și bogăție pe toți fiii pământului. Insistențele părinților rămân fără rezultat, căci ea preferă să moară decât să-și piardă fecioria promisă Don Juanului ceresc. Murindu-i părinții, ea rămâne și mai fermă în hotărâre. Cum prințul n-a renunțat la cererea în căsătorie, Adelgunda fugi din castelul părintesc spre o mănăstire. Ajungând la un fluviu, pe care nu-l putea trece, văzu deodată pe prinț cu suita apropiindu-se pentru a o lua cu el. Pe loc, protecția unui înger o ajută să treacă apa. Și sfârși în mănăstire, această victimă regală a lui Iisus.

Drama aceasta, petrecută în secolul al șaptelea, nu este nici unică și nici extraordinară. Ea ne arată că orice sfântă este o Ofelie cu mai multă pasiune, căci Iisus nu este amantul dezabuzat care e Hamlet.

Sau să mai amintim de Sf. Împărăteasă Kunigunda, care, în ziua nunții, jură împreună cu soțul ei o castitate până la moarte ? În palate Iisus a introdus un pustiu mai mare decât în bordeie.

Cu cât mă apropii mai mult de sfinți, cu atât mă îndepărtz mai mult de el, iar în momentul în care voi avea pentru sfinte deplina compătimire umană îl voi urî.

Pascal este un sfânt *fără temperament*.

Marele merit al lui Nietzsche este că s-a știut apăra *la timp* de sfințenie. Ce s-ar fi ales de el dacă dădea drum slobod pornirilor lui firești ? — Un Pascal cu toate nebuniile sfinților în plus.

Ești *sănătos* atâta vreme cât crezi în filosofie ; când începi, însă, *a gândi* apare boala.

Toate marile convertiri au la bază revelația subită a deșertăciunii vieții. Și nimic nu este mai mișcător și de o mai fascinantă cutremurare ca această străfulgerare neașteptată a vidului existenței. Rancé a reformat ordinul trapiștilor, după ce și-a găsit într-o zi, în mod cu totul neașteptat, iubita moartă. Penitențele excesive ale sfintei Margareta de Cortona își află originea într-un fior analog. De ani de zile fugise de la părinți cu un amant din familie de nobili. Plecând acesta pe mai multă vreme de acasă, în ziua în care trebuia să se întoarcă Margareta îi iese înainte. La un moment dat câinele lui se repede asupra ei, îi sfâșie hainele, fugind apoi spre un loc acoperit cu lemne, unde zăcea stăpânul lui sfârtecat și descompus, ce fusese asasinat și apoi ascuns chiar în ziua plecării. „Unde va fi sufletul lui“ se

întrebă ea în fața acestui spectacol, și durerea care o invadează îi schimbă pe loc cursul vieții. Remușcarea o duce până la limita ispășirii. În fiecare zi se torturează până la sânge, încât leșinul pare finalitatea de fiecare clipă a acestei preanenorocite sfinte.

Revelația deșertăciunii lumii se petrece la alți sfinți într-un mod mai puțin dramatic, dar într-o continuitate neîntreruptă. Ei dispun de o inspirație specială pentru deșertăciune, căci au un suflet de Psalmist cu mai multe îndulciri cerești.

Toți sfinții sânt bolnavi, dar – din fericire – nu toți bolnavii sânt sfinți. Iată de ce încetarea suferințelor se explică în sfințenie ca o absență a grației. Boala întreține grația, căci ea este alimentul indispensabil ce hrănește pasiunile pentru o altă lume. Prin boală îi înțelegem pe sfinți, iar ei, prin ea, cerul. Nu la toți boala este o cunoaștere de gradul ultim. Pentru muritori ea este o cunoaștere *mediată*.

Cerul senin ne obligă la mai multe întristări decât cel cenușiu, căci ne pune în fața prea multor speranțe la care n-avem curajul, pe când ultimul ne îngroapă fără alternative. Seninătățile sânt o culoare balsamică pentru melancolii, ele fiind neutre Divinității. Când, însă, chemările lui Dumnezeu străpung azurul, am vrea nori grei și cenușii care să ne acorde libertatea de a fi părăsiți fără ieșire. Putea-vom să nu mai trăim sub nici un cer ?

Lipsa noastră de orgoliu compromite moartea. Creștinismul sau nu știu cine ne-a învățat să închidem ochii – să avem ochii *plecați* – ca moartea să ne găsească pașnici și supuși. O educație de două milenii ne-a obișnuit cu o moarte cuminte și așezată, modestă și sigură. Murim în *jos*. Și astfel n-avem curajul să ne pironim în clipele din urmă ochii în soare.

De nu vom uni eleganțele unui efeb atenian cu pasiunile unui conchistador, ne așteaptă și pe noi aceeași moarte gravitațională, stingându-ne umbra pleoapelor. A muri cu mușchii încordați, asemenea unui alergător în așteptarea semnalului, cu capul înapoi, pentru a brava spațiul și a învinge moartea în orgoliul și iluzia forței ! Visez adesea la o moarte indiscretă, în *văzul* întinderilor și al depărtărilor !

Dintre ființe, sfinții mor mai puțin singuri. Totdeauna sânt *asistați* fie de Iisus, fie de îngeri. Ei, care caută atât de mult singurătatea, își dau duhul în

public. Și atunci cum să nu-mi pară mai amar, infinit mai amar destinul unui anonim oarecare, lipsit de asistențe pământene și nepământene, a unui om care se stinge fără lașitățile *dialogului* ! Sfinții *s-au dat în primire* de câte ori li s-a apropiat sfârșitul și s-au liniștit, siguri de destinație. Dar toți ceilalți, lepra eternă a pământului, cu ochii pierduți în nisip și cu sufletul risipit că el, ce fac ei de mai pot muri fără răcoarea nici unei nădejdi ? Și când mă gândesc la toate agoniile acestui pământ, la toate morțile *sub umbre și lumini*, fără mângâierile clarobscurului, atunci mi se pare că sânt suflete, care nu vor putea fi ridicate de toate cohortele îngerilor, condamnate sub greutatea lor a nu putea veni la Judecată, fixate în înmărmurirea propriului blestem ! Căci nu se pot mântui decât sufletele *ușoare* : sub care nu se *rup* aripile îngerilor.

De obicei, oamenii nu fac deosebire între sfinții *care se nasc* și cei care *devin*. Una este a vedea lumina zilei încărcat de grații și alta e a le plăti scump, a câștiga una câte una. Sfințenia înăscută este comodă și fără răspundere ; sfântul este un biet *instrument de grații*, un organ inconștient al perfecțiunii. Mă îngrozesc, însă, când mă gândesc la sfinții *fără talent*, care au *muncit* pentru grațiile cerului, sfințenia plătită cu sudoarea corpului și a sufletului. Aceștia sânt cei mai mulți ; ei datoresc *absolut* totul suferinței ; ceilalți, privilegiații – adevărați proprietari ai azurului – nu trec peste o înclinare spre durere și nici n-o valorifică mai mult ca un *pretext*. Talentul pentru sfințenie te furișează printre suferințe. Majoritatea sfinților, însă, s-au așezat de-a curmezișul lor și astfel nu există durere să nu-i fi izbit și să nu-i fi călcat.

Exemple ? Dar poate oamenii au dreptate când nu le mai cântăresc durerile, atribuindu-le tuturor un merit egal de suferință.

Până și sfinții să fi cunoscut voința de dominare, să existe adică un imperialism în lumea lor ? Nimic mai evident pentru cine înțelege deplasarea obiectivelor. Pe când noi ne exasperăm forța în lupta pentru „bunurile trecătoare“, orgoliul lor e prea mare pentru a nu dori o lovitură definitivă, o posesie integrală. *Spațiul* în care se exercită imperialismul sfinților este cerul și armele de cucerire, suferințele. Dacă Dumnezeu n-ar fi o restricție pentru clanul lor, sfinții s-ar concura în înălțimi și fiecare ar vorbi în numele altei *întinderi*. Omul rămâne totdeauna *proprietar*. De această mediocritate n-au scăpat nici măcar sfinții. Nebuniile lor au *parcelat*

inegal cerul, după mândria mărturisită sau nemărturisită a suferințelor. Ei au deplasat vertical obiectivul imperialismului, adică au ridicat pământul până la *suprema* lui aparență, la cer – spațiul voinței lor de dominare.

Numai *uitând* tot ne putem *aminti* cu adevărat. Slăbirea memoriei ne descoperă toată lumea care a precedat timpul. Ne dezintegram din el prin vidul progresiv al memoriei, prin lichidarea rezervelor și a conținuturilor temporale. De ce în nopțile albe ne revin, alături de terori ancestrale, lumi pe care nu *știm* să le fi trăit, dar care sânt ca *surprize* ale amintirilor ? Nopțile nu numai că nu lichidează conținutul actual al memoriei (al istoriei *noastre*), dar ele parcurg drumul *întors* al timpului. Insomniile fac *regresiunea originară* și ne transpun în anticipările individuației. Subțind timpul până la iluzie, ele ne evacuează din temporalitate și ne obligă la ultimele amintiri, adică la *întâiele*. În dizolvarea muzicală a insomniilor ne-am uzat antecedentele și ne-am epuizat pe întreg trecutul nostru. Și nu ni se pare atunci că am murit cu *tot timpul* ?

Un om este cu atât mai aproape de mistică, cu cât îi dispare mai mult *timpul* din memorie.

Paradisul nu este posibil fără o boală a memoriei. Cu cât aceasta este mai proaspătă și mai sănătoasă, cu atât „aderă“ mai mult la lume. Arheologia memoriei ne descoperă documente pentru alte lumi, cu prețul *acesteia*. Astfel de amintiri nu sânt „practice“. Căci, în adevăr, la ce ne-ar servi regretul paradisului ?

Să-mi fac cuib într-o inimă de sfântă ? Mi-e teamă de incendiul cerului.

Când mă gândesc la nopți, la atâtea singurătăți în nopți și la atâtea dureri în singurătăți, mă apuca un dor de pribegie pe drumuri nebătute de sfinți. Încotro, încotro ? Există abisuri și în afară de suflet...

Trebuie să mai fi trăit alte vieți. De unde altcum atâta groază ? Existențele anterioare sânt singura justificare a terorii. Numai orientalii s-au priceput *în suflet*. Ne-am precedat și ne vom urma. De ce oare noi modernii ne-am suprimat rățăcirile, admițându-ne o *singură* oară ? De *fiecare* dată

ispășim devenirea infinită. Atins-am maximum de teamă ? Ne încheiem existențele numai la capătul terorii.

Toată devenirea nu este decât un suspin cosmic. Noi înșine nu sântem decât niște răni ale firii, iar Dumnezeu un Toma Necredinciosul.

Sfinții nu știu nimic pe lângă filosofi deși știu *tot*. Față de Aristot, orice sfânt este un analfabet. Ce ne face atunci să credem că de la ultimul am *învăța* mai mult ? Toți filosofi nu cântăresc cât un sfânt. Inima lor nu depășește întinderea punctului și ca atare unde ne-am refugia după irezolvabilul atâtor întrebări ? Toată filosofia e *fără răspuns*. Față de ea, sfințenia este o *știință exactă*. Căci ne dă răspunsuri pozitive și precise la întrebările la care filosofia n-a avut curajul să se ridice. *Metoda* sfințeniei este durerea și scopul ei – Dumnezeu. Nefiind practică și nici comodă, oamenii o îndepărtează în domeniul fantasticului și o adoră de la distanță. Filosofia o țin ei aproape, pentru a o putea disprețui, iar pe filosofi îi respectă cu indiferență. Și aici muritorii dovedesc inteligență. Căci tot ce e valabil în filosofie se reduce la împrumuturile din religie și la apelurile mistice. Prin ea însăși nu dovedește nimic, ca întreaga cultură.

Filosofii au sângele *rece*. Nu există căldură decât în preajma lui Dumnezeu. De aceea tot ce e Siberie în sufletul nostru îi cere pe sfinți.

Nimic mai ușor decât a lepăda ereditățile filosofice, fiindcă rădăcinile filosofice nu *trec* mai departe de nesiguranțele noastre, pe când ale sfinților *întrec* și suferințele. Putea-voi să-i uit vreodată ? Se pare că există o memorie specială pentru ei. — Ultimul curaj al filosofiei este *scepticismul*. Peste el nu recunoaște decât haosul. E foarte adevărat că libertatea de spirit, pe care au atins-o scepticii greci, poate trezi gelozia misticii, dar această înflorire unică a fost compromisă de vulgaritatea relativismului modern, „științific“. De altfel, știința nu este decât o sumă de îndoieli vulgare pentru o prostie cultivată. Nu există știință decât la antipodul spiritului.

Un filosof se salvează de la mediocritate numai prin scepticism sau mistică, aceste două forme de disperare în fața *cunoașterii*. Mistica este o evadare din cunoaștere, iar scepticismul o cunoaștere fără speranță. În amândouă felurile *lumea* nu este o *soluție*.

Singurii oameni pe care îi invidiez sânt confesorii și biografii sfintelor, ca să nu mai vorbim de „secretarii“ lor. Dacă am ști tot ce *n-au* spus Petru

Olafsson despre sfânta Brigitta, Heinrich de Halle despre Mechtilda de Magdeburg, Raymond de Capua despre Caterina de Siena, fratele Arnold despre Angela de Foligno, Ioan de Marienwerder despre preafericita Dorotea de Montau, Brentano despre Caterina Emmerich, etc., etc., am fi la curent cu toate secretele inimii și cu atâtea detalii nepermise, care ar face și mai straniu nimbul sfințeniei. Să poți sta lângă sfinte în momentele lor de îndoială, să te încânte chinul lor într-un sadism al perfecțiunii ! Și să te bucuri că nu le poți îndulci amarul și din lacrimile lor să-ți faci surse de voluptăți !

— Sau să poți fi cronicarul unei mânăstiri, să faci marginalii la toate isteriile, să ții jurnalul tuturor crizelor și iluminărilor, împurpurându-ți palorile de sfâșierile sfintelor în devenire ! Adesea m-am visat cronicarul acestor prăbușiri între cer și pământ, intimul arșițelor inimii și istoricul insomniilor lui Dumnezeu.

Diodata degli Ademari și Diana d'Andolo prin *numele* lor s-au ridicat la cer. Pietatea adaugă frumuseții numelui un parfum transcendent. Numele sfintelor îmi dau un gust *senzual* al altor lumi iar atâtea *preafericite* își justifică atributul supralumesc numai prin rezonanța numelui.

Biserica a greșit când a acordat titlul de *sfântă* numai câtorva femei. — Misoginia și zgârcenia ei mă obligă la mai multă generozitate. Orice femeie care plânge lacrimi de iubire în singurătate este sfântă. Ce n-a înțeles biserica niciodată ? Că sfintele sânt plămădite din lacrimile lui Dumnezeu.

Platon este dezamăgit că nici un poet n-a cântat spațiul care se întinde deasupra cerului și că nimeni nu-l va putea cânta vreodată cum trebuie. Cum adică, așa de străin să fi fost Platon de *muzică* ? Atunci de unde știe că delirul este una din cele mai mari binefaceri ale omului ? Să-i fi *scăpat* numai această afirmație ? Se prea poate, căci el însuși ne spune în Fedru că-i șoptesc zeii.

Este imposibil ca să mai suferim altcum decât cu inutilitate și satanism. Orice poezie din Baudelaire *spune* omului modern mai mult decât excesele sublime ale sfinților : Abandonându-ne dezolării ca unui dans sau unei beții, cum ne-ar mai interesa o scară a perfecțiunii prin durere ? Omul modern nu este la antipodul sfinților prin superficialitate, ci prin incontrollabilul și

irezolvabilul condiției sale, prin complacerea într-un dezmăț tragic și prin lunecarea în lumea unor decepții veșnic reînnoite. A nu opune rezistență ție însuși, iată unde a dus lipsa de educație în selecția tristeților. Dacă Dumnezeu ni se descoperă prin *senzații* cu atât mai bine ; nu mai suferim disciplina inumană a *revelației*. Sfinții sânt iremediabil inactuali și numai din dispreț pentru devenire se mai poate interesa cineva de ei.

Dintre filosofi nu sânt interesați decât cei care nemaiavând ce gândi s-au apucat să caute fericirea. Astfel apar filosofii de amurg, mai mângâietoare decât religiile, fiindcă ne scot de sub orice control. O oboseală dulce transpiră din ele, și astfel te odihnești ca într-un leagăn blând de îndoieli. Cu Epicur îți adiază gândurile în umbre de palmieri și cerul pare un evantai ce întreține prospețimea îndoielilor. Filosofii de amurg – prea plini de umbre pentru a mai crede în ceva – te leagănă ca o mare, care ți-a refuzat înecul. Zâmbetul lor îți schițează un igienic : *totul este permis*, atât de necesar după intoxicațiile și restricțiile sfinților. Acele îndoieli aromate și învăluitoare, când de fericire am dori să murim la umbra unui zâmbet !

Socrate, cu tot demonul său, și Aristot, cu toată enciclopedia sa, sânt mai neinteresanti decât ultimul sceptic de la sfârșitul lumii greco-romane, care din asfințitul său își întindea umbrele neîncrederii peste toată lumea de gândire a antichității. Era ușor să fii un Socrate, un Democrit și chiar un Heraclit. Îți trebuia numai *geniu*, căci procesul gândirii elene te obliga la o formă anumită de originalitate, după o logică specifică a evoluției problemelor. Acestea te *cereau* și dacă aveai geniu le rezolvai, fiindcă n-aveai încotro. Apoi altul venea la rând, născut în alte probleme, care nu erau ale *lui*.

Dar când ele s-au *terminat* la ce se mai putea aplica spiritul genial ? Scepticismul este mirarea genialității în fața vidului problemelor și, desigur, și a realității. Numai anticii au știut să fie sceptici. Și dintre aceștia numai cei de la încrucișarea alexandrină. Ei au avut stil în îndoieli. Cum se aplecau tomnatic asupra lumii într-o expresie de fericire dezabuzată, cu o neparticipare caldă, fără resentiment, ca într-o atingere fără consecințe ! Scepticismul – umbră delicată a spiritului și înflorire a tuturor asfințiturilor de cultură – a împrumutat conceptelor o poezie gratuită și un diletantism cuceritor în contactul cu lucrurile mari. De aceea, în umbra lui sântem învăluți din două părți de o cernire calmă, străbătută de mici tresăriri de lumină.

Un sceptic grec, având în urmă toată gândirea antică și asediat de religiile orientale în plină invazie, spre ce să se mai hotărască într-o lume de divergențe egal de justificate ? Astfel se naște plăcerea rătăcirii printre idei și lumi, caracteristică epocilor alexandrine. Într-o viață străbați și epuizezi secole sau chiar milenii de istorie. În același suflet coexistă Homer și Epicur, religie persană și mesianism iudaic. Un eclecticism plin de bucurie orgolioasă pentru extensiile sufletului și de o decepție dureroasă pentru zădărniciile culturii. Alexandrinismul este un *paradis de amărăciuni*.

Filosofia este un corectiv împotriva tristeții. Și mai sânt oameni care mai cred în *profunzimea* filosofiei...

Singurul merit al filosofilor este că s-au rușinat *uneori* că sânt *oameni*. Platon și Nietzsche fac excepție : ei s-au rușinat *totdeauna*. Primul a vrut să ne scoată din lume, iar al doilea din noi înșine. Până și sfinții ar avea ceva de învățat de la ei. Astfel s-a salvat *onoarea* filosofiei.

Ceea ce-i face pe sfinți antipatici este *bunătatea*, decolorare afectivă împreunată cu o emasculare generală a ființei. De câte prosternări n-am fi capabili în fața lor, dacă n-ar suferi de această indiferență supremă, care primește totul, fiindcă nu aderă la nici o eroare temporală ! De-i voi mai frecventa mult, voi fi silit să refac, prin reacție, tot procesul de reîntoarcere spre om. Și atunci voi elimina toate contribuțiile singurătății, toate piscurile înălțate din regrete și tristeți, pentru ca, redevenind omul de totdeauna, să uit că am plâns vreodată cu sfinții...

Crearea lumii nu-și are altă explicație în afară de frica de singurătate a lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte, rostul nostru, al creaturilor, nu este altul decât a-l *distra* pe Creator. Bieți măscărici ai absolutului, uităm că trăim drame pentru plictiselile unui spectator, ale cărui aplauze n-au ajuns încă la urechea vreunui muritor. Și Dumnezeu pare atât de apăsător de chinul singurătății, că și-a inventat sfinții – pretexte de dialog – pentru a-și descărca povara izolării. Cine vrea să facă din sfinți mai mult decât niște confesori ai lui exagerează nepermis. Ascultă și ei niște spovedanii, din care indiscrețiile unora ne-au permis să bănuim ce mare e singurătatea Atotputernicului de-l mistuie o atât de mare sete de iubire.

Mă simt *demn* în fața lui Dumnezeu numai opunându-i alte singurătăți. Fără acestea n-aș fi decât un măscărici în plus. Și dacă nu mă cred demn să respir fără tristețe, cum aș privi spre Dumnezeu fără singurătate ?

Doamne, nu mă mai tem că voi dispărea, căci numai tu rodești în singurătăți și pe tulpina ta îmi voi altoi lacrimile !

Sânt inimi în care nici Dumnezeu nu poate privi fără să-și piardă inocența. Tristețile au început *dincoace* de creație, iar Dumnezeu n-a pătruns atât de adânc în lume ; căci și-ar fi putut menține echilibrul în fața inimii omenești ?

Doamne, se va stinge soarele, dar ce oceane vei revărsa peste flăcările inimii ?

Cine mai crede că se mai poate muri n-a cunoscut *anumite* dureri și singurătăți. Imposibilitatea de a descrie *inevitabilul* nemuririi...

Se spune că sfinților nu le miroase cadavrul... O dovadă în plus pentru inaderența lor la această lume. Sfintele chiar ar răspândi parfumuri. Există în aer miresme, care se lasă pe creier, și care ne transpun ca o agonie de sfântă. Ah, de câte ori n-am închis pleoape de sfinte !

Fericirea noastră, a modernilor, este că ne-am descoperit infernul în suflet. Unde am fi ajuns cu reprezentarea lui exterioară și „istorică“ ? Două mii de ani de frică ne-ar fi spânzurat de noi înșine. Când citești descrierea judecății de apoi a sfintei Hildegarda urăști toate raiurile și iadurile și nu poți să-ți stăpânești bucuria transpoziției lor subiective. *Psihologia* este salvarea și superficialitatea noastră. Altădată, lumea s-a născut dintr-un *căscat* de diavol (viziunea creștină). Pentru noi, accidentul lumii nu este mai mult de o eroare... psihologică.

Că muzica nu este în nici un fel de esență umană, ce-ar dovedi mai mult decât că niciodată nu mi-a trezit reprezentarea infernului ? Nici măcar marșurile funebre. Infernul este o *actualitate* ; ceea ce înseamnă că nu ne putem aminti decât de paradis. Dacă am fi cunoscut în trecutul nostru imemorial infernul, nu ne-am aminti de el cu suspine dulci și regretele noastre n-ar vorbi de un infern *pierdut* ?

Muzica este o arheologie a memoriei. Și săpăturile ei nu descoperă în nici un ungher un infern ce ar preceda amintirile.

De ce eforturile noastre rămân zadarnice de câte ori încercăm să spargem materia care ne înăbușe freamăte extatice ? Nu este voință pe pământ care să înduplece rezistența materiei, dar câteva adieri melodice risipite în spațiu și tangențiale sufletului o topesc ca un foc subit ; venit din toate depărtările. Și totul se desface atunci în noi, căci materia nu poate rezista atingerilor muzicale.

Începi să știi ce e singurătatea când auzi tăcerea lucrurilor. Îți dai atunci seama cum fiecare obiect în parte își are respirația lui, secretul mort în piatră și deșteptat în plantă, ritmul tainic sau vădit al întregii firi. Misterul ciudat al singurătății derivă din faptul că pentru ea nu există ființe neînsuflețite. Toate obiectele își au un grai pe care înțelegerea noastră îl descifrează în tăceri fără de pereche. Singurătățile arzătoare în care tot e

viață... *Spiritul* doarme și visează în natură. Aș vrea să tălmăcesc visele plantelor...

Și umbrele au viața lor netălmăcită. Prea puțini poeți au existat în omenire. Atâtea obiecte au rămas închise în ele însele, străine de propriul lor înțeles. Cine-ar putea să le salveze printr-un câmp de singurătate identic lumii ?

În afară de materie, totul este muzică. Însuși Dumnezeu nu pare a fi decât o halucinație sonoră.

De câte ori timpul este suspendat, iar conștiința sa epuizează în percepția spațiului, o dispoziție eleatică pune stăpânire pe noi și atunci înmărmurirea lucrurilor anulează amintirile într-o clipă veșnică. Privești spre tot și totul nu pare decât o așteptare inutilă și fără de sfârșit, în așa măsură spațiul s-a fixat în sufletul nostru. Și atunci ne încearcă singurul dor, dorul după alte înmărmuriri. Căci tentațiile spațiului sânt un freamăt după imobilități.

Parcă am ridicat toate lespezile piramidelor egiptene, așa mă apasă acest blestem pe care oamenii îl numesc veșnicie, otravă a tinereții și mângâiere pentru inimi descompuse. „Sănătatea“ unui om se recunoaște după rezistența la veșnicie, după ura și înverșunarea împotriva ei. „Boala“ sfinților nu este decât nonrezistența la veșnicie.

Când vidul timpului dă naștere eternității, ne putem măcar aprinde într-un curaj religios. Vidarea temporalității – fie în plictiseală, fie în groază – ne aruncă într-un neant vibrant care este plin de promisiuni. Dar când veșnicia se desprinde din perspectiva întinderilor, sântem o Sahară fără oaze și fără dune care să ne îngroape.

Nici un sfânt n-a descifrat veșnicia din spațiu. Ce-ar căuta ei în întinderile din afară ? Nu este doar întâiul pas spre sfințenie, deșertul lăuntric ?

Dumnezeu aterizează în golurile sufletești. La orizontul deșertului lăuntric trage el cu coada ochiului. Căci Dumnezeu, ca și boala, se încuibă în locul celei mai mici rezistențe.

O ființă armonioasă nu poate crede în Dumnezeu. Lepra asta de criminali, de sfinți și de săraci l-au „lansat“ pentru uzul amărăciunii lor.

Sânt clipe când fierbe în mine o ură cosmică împotriva tuturor agenților unei alte lumi, pe care nu știu la ce chinuri i-aș supune ca să măntuiesc aparențele. Ce convingere tainică și dureroasă îmi spune repetat și irezistibil că, de aș trăi, printre sfinți, aș ascunde un pumnal ? Să nu mărturisesc că mi-ar face plăcere o noapte a sfântului Bartolomeu printre îngeri ? Nu m-ar speria nici petele de sânge plecate dintr-o inimă de sfântă. Pe toți agenții dezertionii din lume i-aș spânzura de limbă și i-aș lăsa să cadă într-un leagăn de crini. Cum de n-avem atâta prudență, încât să suprimăm în fașă orice vocație supranaturală și să închidem pe veci toate ferestrele inimii deschise spre altă lume ? Nu există deliciu mai amar și încântare mai sfâșietoare decât în slăbiciunea noastră pentru ea. Este ca o iubire disperată, în care îngropăm flăcări și lacrimi și coborâm în nopți pentru a ne mângâia cu întuneric. Cine a descoperit blestemul fascinator al altor orizonturi, acela, nevrând să se mărginească numai cu cerul, sacrifică lume și tot pentru supremele înșelăciuni ale unui azur imemorial.

Cum să nu-i urăști pe îngeri, pe sfinți, pe Dumnezeu și pe toată șleahta paradisului care întrețin și provoacă o sete bolnăvicioasă după alte umbre și lumini, după alte adăposturi și ispite ? ! Va veni o vreme când mă va cuprinde rușinea de pasiunile mele cerești, de leșinul religios care e sfințenia și de senzualitatea transcendentă care e mistica. Cerul mă exasperează iar, în forma lui creștină, mă irită. Orice delir ajunge la el, ca apoi să se reîntoarcă decepționat. Cum de nu s-au mai terminat odată crizele religioase în omenire ? Până când va mai profita Dumnezeu de atâtea semne de întrebare ? Cât ne vor mai plictisi chestiunile ultime ? Unde sânt parfumurile îmbătătoare să uit atâtea irezolvabile și să-mi adorm inima la adăpostul umbrelor ? Și unde-i otrava care, spulberând amintirile, să-mi ajute să fug din Dumnezeu ?

Acele torente de bucurie pentru care regretăm că n-avem lacrimi... Dacă există alt criteriu pentru adâncimea bucuriilor și a durerilor... Lacrima este criteriul *adevărului* în lumea sentimentelor. Ea nu înseamnă, însă, *plâns*. Există o dispoziție spre lacrimi și care se exprimă într-o avalanșă *internă*. Cine în viața sa a vărsat *în afară* o singură lacrimă nu le cunoaște nici sursa și nici adâncimea. De, unde pleacă și până unde ajung ele, nu este mister ochilor uscați. Sânt *inițiați* în lacrimi, care n-au plâns *efectiv* niciodată. Aceștia se străduiesc, totuși, să nu fie autorii unui *înec* cosmic...

Paroxismul bucuriei este tot așa de periculos lumii ca și acela al durerii. Căci lacrimile ei nevărsate, vrând să încunune ființele în rouă, le-ar îmbrățișa până la înec.

Senzația ciudată a singurătății : pare că se adună valuri peste valuri și se ridică peste barierele ființei noastre și teama că nu vom mai putea opri fluxul, emanând din *fundurile de mare* ale singurătății...

Cine n-a frecventat poezii nu știe ce e iresponsabilitatea și nici dezmațul spiritului. De câte ori îți „pierzi“ vremea cu poezii, de atâtea ori simți că totul e *permis*. Căci poezii îți inspiră regrete absurde și monstruoase : îți pare rău, citindu-i, că nu ești un câine cu aripi de înger ca să veghezi asasin muritorii ; că nu mori ca elefanții sau că nu ești un diavol romanțios. Nedând socoteală de nimic, fiindcă nu se adresează *nimănui* (decât lui însuși), poetul se identifică undulațiilor lui sufletești. Iubesc poezii, fiindcă nu ajung și nu vor să ajungă la nimic. Poezia lor nu duce nicăieri. Atâta inutilitate în armonie ! Este un mare blestem a-i înțelege. Înveți prin ei să nu mai ai ce pierde.

Dacă se poate găsi ceva mai mângâietor decât poezia sfinților ! Parcă faci drumul întors al unei raze, pentru a te sfârși la o periferie de stele ! Un indefinit ascensional împrumută poeziei sfinților caracterul unei fântâni săritoare ce-ți risipește stropii în inimă. Adresându-se *cuiva*, ei își limitează fatal geniul poetic de prezența lui Dumnezeu. Freamătele de sfințenie fără Dumnezeu sânt însuși indefinitul poeziei. De-ar fi știut sfinții cât pierd efuziunile lor lirice prin apelul la Divinitate ar fi renunțat la sfințenie și s-ar fi făcut poeți. În lume s-ar fi înregistrat mai puține ocazii de mângâiere, dar, în schimb, ne-am fi simțit mai liberi și mai iresponsabili. Sfințenia nu cunoaște decât *libertatea în Dumnezeu*. Dar muritorii nu pot fi puși în posesia unui farmec, în afară de destrăbălarea poetică.

Viziunile sfintelor sânt uneori atât de somptuoase, încât înclini a crede că ele au adus în sfințenie toată feminitatea cu plusul încântător de vanități.

„Împodobirea sufletului“ din viziunea sfintei Caterina de Ricci este o transpoziție simbolică a splendorilor pământești, o proiecție în culori orbitoare a strălucirilor efemere, în care se complăce deșertăciunea oricărei femei fermecătoare. La 3 mai 1542, Caterina, într-o exaltare divină, se vede înconjurată de o sumă de sfinți. Sf. Toma d'Aquino, Sf. Marta, Sf. Caterina de Siena, Sf. Maria Magdalena și Sf. Agnes care o împodobesc cu cele mai

prețioase obiecte, o îmbracă în perle și o stropesc cu parfumuri și arome. Coliere, manta de purpură, centură în colori diferite, pietre rare – toate simbolizând virtuți de ordin superior și inferior. Flori de paradis i se spulberă pe gât, ca simbol al dorințelor pure, iar cununa de perle înseamnă virtuți rare și sfinte.

Astfel gătită cu suita de sfinți apare în fața lui Iisus, care o îmbrățișează și o sărută, strângând-o la inima lui.

Sf. Magdalena de Pazzi și Sf. Tereza au avut viziuni asemănătoare. Cea din urmă era îmbrăcată într-un asemenea transport, cu o manta albă și învăluitoare ca o aureolă. Fecioara Maria o încredințează că este curățită de păcate. Și rămasă singură, ea cade *victimă* unei consolări inexprimabile. Ce vertigii de lumină au trebuit să fie în sfinte de s-au putut proiecta atât de somptuos !

Dacă adevărul n-ar fi plictisitor, știința ar fi scos pe Dumnezeu de mult din circulație. Dar atât Dumnezeu, cât și sfinții sânt ocazii de a scăpa banalității lui ucigătoare.

Sfânta Tereza este un alt cuvânt pentru *inimă*.

„Fiica mea, am ales sufletul tău pentru a-mi fi un cer de odihnă pe pământ și inima ta va fi un tron de delicii dragostei mele divine“. (Iisus către Margareta-Maria.) Și aceasta, adăugând : „De atunci, totul era liniștit înlăuntrul meu și mă temeam să tulbur odihna Mântuitorului meu“. Sau viziunea sfintei Mechtilda, prosternându-se în fața rănilor lui Iisus, dar mai cu seamă în fața răni inimii, care era deschisă. Și Iisus zicându-i :

„Intră și parcurge lungimea și lățimea dumnezeieștei mele inimi. Lungimea sa este iubirea și dorința eternă a mântuirii tale, pe care am avut-o din veșnicie. Parcurge această lungime și lățime, care sânt ale tale, ție-ți aparține tot binele pe care-l vei găsi în Inima mea“.

Se prea poate ca sfințenia să mă intereseze pentru delirul de grandoare ce se ascunde în dosul acestor suavități, pentru avântul monumental mascat de umilință, pentru voința de putere pulsând sub bunătate. Căci sfinții și-au exploatat deficiențele cu o măiestrie supranaturală. Megalomania lor este, însă, nedefinibilă, stranie și tulburătoare. Ființe care nu pot locui decât în inima lui Iisus și nu pot conversa decât cu Dumnezeu mai pot fi crezute *învinse* ? De unde, totuși, compătimirea pentru sfinți, compătimirea noastră

nemărturisită ? A crede în ei, nu se mai poate. *Le admirăm doar iluziile.* De aici pleacă acea compătimire...

Cine ar putea preciza care e clipa în care apare *paradisul* la suprafața conștiinței ? Este un freamăt multiplicat în ungherele noastre, care risipește toate rezistențele și intensifică un tremur ascuns, circulând în sânge, în nervi și apoi în arbori, în pietre, pentru a se pierde în aer cu miresmele și regretele. O slăbiciune a tuturor organelor și o subtilizare bolnăvicioasă a țesuturilor dezvoltă un leșin intern, amenințător și difuz, de o voluptate prelungită, chinuitoare ca o absurditate plăcută. Culori nebănuite, nuanțe neîntrezărite capătă un relief orbitor, răsărind din văgăunile unei memora străine. Materia, atinsă de extaz, pare a se desfășura pe fondul unei lumini tremurătoare și totul vibrează într-o strălucire nefirească, ale cărei ispitiri te invită la convulsii aeriene, la gesturi de eremit sau la implorări de amant. Privirea suferă de prezența stelelor, a azurului sau a zăpezii. Ofensa atâtor imaterialități ! Și atunci se degajează din amețelile creierului, din golurile mâinilor, din trepidația invizibilă a organelor imaginea paradisului, risipită prin ascunzișurile materiei. Se pare că paradisul nu este numai *întâia* amintire a individului – adică cea mai grea de reținut –, ci și a materiei.

Vibrația absolută, crescută pe un gol, și extazul pe o disoluție sânt condițiile *actualizării* paradisului. Și o inactualitate egală în viață.

Numai întrucât îți duci existența în *dinți* trăiești cu adevărat.

Toate voluptățile pământului nu pot echivala infinitul trecător de fericire, care urmează marilor nefericiri. Pe acest punct coincid cu toți sfinții. Imposibilitatea de a mai fi pesimist după ce ai gustat toată suferința...

În ce fel au *căzut* îngerii, modul prin care a apărut tragicul în serafism nu poate fi determinat prin analogie cu prăbușirile oamenilor. Noi cădem, fiindcă ne uzăm în prea multă individualizare, ne îndoim sub blestemul individuației ; îngerii, fiindcă na mai pot suferi atâta perfecțiune incoloră. Plictiseala de paradis, exasperarea de inocență și curiozitatea vicioasă a cunoașterii toarnă o neliniște în suflet, care nu este decât o sete de pământ. Pe când omul este chinuit de regretul paradisului, îngerii suferă de nostalgia lumii.

Clipele eterate, consecutive marilor descompuneri, ne provoacă părerea de rău că nu sântem îngeri. Și numai atunci îi *înțelegem*. În mod firesc, n-a existat o singură ființă care să regrete că nu e înger. Drojdia omenirii este mai iubită decât aceste ficțiuni ale înclinărilor noastre cerești. Când începi să-i înțelegi, ai ajuns la capitolul interzis al biografiei tale. Conștiința care-i generează este mai turmentată, decât asediată de vicii. Nu se poate spune ceva precis și clar despre ei, în afară de faptul că sânt un arătător al nivelului unei tragedii. Nu poți coborî mai jos de regiunea în care își fac ei apariția la orizontul conștiinței.

Cu cât un om este mai „sănătos“ cu atât se ferește mai mult de tentația îngerilor și înlătură groaza din care se nasc, ca o compensație iluzorie. Apariția lor este identică limitelor căderii noastre.

Nu s-a remarcat aproape deloc momentul în care sfinții se plâng că nu mai pot gândi. S-a vorbit de indistințiuarea totală a conceptelor în extaz, dar nu de acel indefinit al sufletului, care, fără să se ridice la flăcările extatice, suspendă totuși gândirea propriu-zisă. Acest vag sufletesc mi-i apropie mult pe sfinți și fără el nu știu dacă-și cuteza a mărturisi o slăbiciune pentru ei. Că incandescența extazului anulează activitatea intelectuală se înțelege de la sine, dar că în răscolirea surdă a vagului sufletesc nu mai putem distinge nimic în afară de un vis fără fir este mai greu de conceput. Și, cu toate acestea, nu se mai poate deosebi nimic în aceste senzații de animal rănit. De câte ori am făcut apel la filosofie să umple astfel de momente n-am reușit. Căci filosofii fac *distincții* mai departe, iar pe noi ne lasă în drum fără sprijin, încât de frica naufragiului ne agățăm de aceste epave care se cheamă sfinți.

Nu este destulă suferință în lume ? Pare-se că *nu*, după sfințenie. Căci altcumva de ce și-ar fi înmulțit sfinții chinurile până la absurd și și-ar fi inventat metode criminale de autotortură ? Nu există sfințenie fără voluptatea durerii și fără un rafinament pervers al chinului. Nu știi aprecia seninătățile decât după ce ai frecventat sfinții. Exasperat de ei, cerul nu mai e deformat de prisma unei lacrimi. O perversiune fără pereche este sfințenia. Un viciu al cerului.

Oare cum au abandonat sfinții fără regret fericirile pământești ? N-au observat ei în lumea asta sublunară zile de o fericire atât de vastă, încât

singurătățile noastre n-au curajul să le îmbrățișeze ? De ce atâta neparticipare într-un cadru de splendori ? Greu am găsi ființe mai nepregătite pentru fericire...

Deliciile cerești sânt substitutul unei incapacități organice de a gusta lucrurile trecătoare. Nu le iert sfinților de a se fi lansat într-o aventură atât de mare fără să cunoască acele clipe de *plenitudine a vremelniciei*, când ne răsare soarele pe cerul gurii și pământul ni se zvârcolește la picioare. Și nu le iert că din risipa lor de lacrimi n-au găsit una ca recunoștință lucrurilor trecătoare.

Sânt clipe în care agonia unui vierme îmi pare un reazem mai sigur decât toate cerurile. Oricât ar vrea sfinții, ei nu mă pot despământenii până la pierderea *amintirii* pământului. Și nu o dată această amintire zdrobește nostalgiile cerești.

De câte ori mă apucă setea pasionată și intensă de pământ, de tot ceea ce se naște și moare, într-o bucurie spontană Dumnezeu este aruncat pe nu știu al câtelea plan al uitării. Tot ce este în mine pământ și trecător se opune cu ultimă rezistență prezenței divine. Și de câte ori aud șoaptele vremelniciei, îl ascund pe Dumnezeu de ura mea. Lașități, născute din veșnicie, mă fac să-l cruț. Dar mă gândesc la răzbunarea lucrurilor trecătoare și tremur pentru El.

Fără această presimțire a nopții, care e Dumnezeu, viață este un amurg vesel.

Când n-ar mai rămâne nimic din cer și din pământ, lacrimile sfinților ar supraviețui ca o rouă, ce ar împânzi straturile de aer. S-ar naște, astfel, o altă lume din lumină și din lacrimi, în care am putea să ne vindecăm toate amintirile.

Acordurile muzicale trezesc viziuni cerești tuturor sufletelor mistice. Extazul este precedat totdeauna de o dispoziție muzicală sau poate fi provocat de un acord obiectiv. Astfel, Mariana lui Iisus, din Quito, în urma invitației unei prietene, Petronilla, venită în vizită, începu să cânte la chitară. După primele acorduri, cade în extaz o oră întreagă, cu ochii fixați spre cer. Revenindu-și, suspină : „Ah, scumpă Petronilla, câte lucruri sânt în cer !“. Și lacrimile o podidiră.

Extazul este suprema posibilitate de muzică a omului. Dincolo de el nu mai există nimic. De aceea este și fenomenul cel mai rar pe care-l întâlnim

la oameni. Până și la sfinți el este o *excepție*.

Acel ce nu cunoaște dezgustul de sfinți este pierdut. Dacă nu m-ar apuca uneori o ură, susținută de scârbă împotriva acestui doliu al inimii care este sfințenia, nici lepră n-ar putea fi numită boala căreia i-aș fi căzut pradă. Tot farmecul vieții se epuizează într-o legănare plină de uitare, în visul unei seninătăți melancolice ; dar sfințenia nu este decât sistematizarea unei insomnii. O veghe fără capăt. Păzesc sfinții somnul lumii sau îi țin de urât lui Dumnezeu ? Nu știu ; dar atât reiese sigur din mărturisiri și din viața lor că suprimarea completă a somnului este ambiția lor constantă. Petru de Alcantara, pe care Teresa d'Avilla l-a recunoscut din viață ca sfânt, n-a dormit în decurs de 40 ani mai mult de o oră și jumătate pe noapte. Foamea și insomnia voluntară sânt condiții indispensabile sfințeniei.

... Uneori, toți sfinții laolaltă nu fac cât un presentiment erotic în înserări, iar alteori toate extazele lor nu echivalează încântarea unei singurătăți păgâne. Cine știe dacă toată sfințenia nu este decât o perfecțiune în ordinea negativă ! Iubesc prea mult lucrurile care se nasc și mor, pentru a mă înțelege prea bine cu ea. O rezervă de sănătate îmi înstrăinează cerul și, deși cunosc bolile ce se tratează doar cu Dumnezeu, paliativele pămâtenene mă seduc cu o atracție chinuitoare. Din moment ce n-am darul bucuriilor și durerilor insuportabile, care aruncau pe Teresa d'Avilla sau pe Angela de Foligno la pământ, într-o crispație fura pereche, n-am dreptul să mă despământenesc. A fi sănătos, adică a putea vorbi *vertical* despre Dumnezeu, a nu *cădea* la gândul lui. Doamne, scump se plătește sănătatea !

Și de câte ori mă gândesc la asprele singurătăți sublunare, umbre de mânăstiri se profilează pe cenușiul deșerturilor, și încerc să înțeleg după-amiezile duminicilor în mânăstiri, pauzele triste ale pietății, plictiselile cernite și prelungite sau așteptările fără speranță. Pasiunea singurătății, care dă naștere „absolutului mânăstiresc“, setei devorante de a-ți îngropa sufletul în Dumnezeu, crește cu dezolarea cadrului. Și văd priviri frânte în umbre de ziduri, inimi fără tentații, tristeți fără muzică. Disperarea născută între un deșert implacabil și un cer imobil a dus la biciuirea crâncenă a sfințeniei. „Ariditatea conștiinței“ de care se plâng sfinții este echivalentul psihic al deșertului exterior. Revelația inițială a oricărei mânăstiri : totul este nimic. Așa începe orice mistică. De la nimic la Dumnezeu nu este nici măcar un pas. Căci Dumnezeu este expresia *pozitivă* a nimicului.

Cine nu presimte ce trebuie să fie rarefierea aerului într-o mănăstire și evacuarea timpului într-o celulă în zadar va încerca să înțeleagă vreodată tentația singurătății, a lui Dumnezeu sau a disperării. Și mă gândesc în special la mănăstirile spaniole, în care și-au adăpostit atâția regi melancoliile și și-au îngrijit nebuniile atâția sfinți. Spania este simbolul deșertului nemilos al sufletului, al dezolării cu parfum divin, al căldurilor maxime ale inimii. Fără ea, am atribui mai puțină nebunie sfinților și spectacolul vieții lor ne-ar dezabuza ca bunătate și fadoare. Meritul Spaniei nu este numai în a fi salvat absurdul în lume, ci și în a fi arătat că temperatura normală a omului este nebunia. De aceea, nimic mai firesc decât sfinții la acest popor care a suprimat distanța dintre cer și pământ. Dacă Dumnezeu ar fi ciclop, Spania i-ar servi de ochi.

Trebuie să te gândești zi și noapte la Dumnezeu, pentru a-l uza, a-l termina în tine. Atâta vreme cât el va rezista la banalitate trăiești sub imperiul lui fără puțință de scăpare. Nu ne putem elibera de el, decât chemându-i cu insistență prezența, pentru a ne obosi și a-l face superfluu. Continuitatea unei obsesii consumă cu timpul conținutul ei. Insistența cu care Dumnezeu se instalează în spațiul nostru interior îl va arunca pe linia moartă. Căci va veni o vreme când el se va fi *copt* în grădinile singurătăților noastre și atunci va cădea, ca un fruct putred, pe fundul atâtor deznădejdi. Până atunci, el este intervalul dintre bătăile inimii...

Sânt lacrimi care sfredelesc pământul și răsar ca aștrii pe alte tărâmuri. Cine ne-o fi plâns stelele noastre ? Dar eu îmi caut lacrimile pe întunericul altor ceruri...

Ceea ce a adus *nou* creștinismul în lume nu este nici iubirea, nici păcatul, nici pe Dumnezeu și nici măcar pe îngeri. Toate au fost înainte și oamenii au trăit și au murit cu ele. Dar ei n-au trăit și n-au murit cu *voluptatea* de a muri. Sub toate inimile creștinismul s-a instalat ca un spin. Și ele s-au dilatat de câte ori înțepăturile lui nu le atingeau marginile. Căci *petele roșii* au fost totdeauna deliciul ascuns al creștinismului, și martirii lui n-au făcut decât să transfigureze cosmosul într-o mare de sânge. Ei au plâns lacrimi roșii, ca tot creștinismul de altfel. Sinistrul înfrânge sublimul în această religie de amurguri incendiare.

Alte religii au conceput fericirea unei stingeri lente ; creștinismul a făcut din moarte o sămânță, iar din viață rădăcinile ei. Dacă mai există remediu împotriva acestor morți germinative, împotriva *vieții* acestei morți...

Nimeni nu va pricepe vreodată de ce ființe atât de simple, cum au fost sfinții, au putut să rupă eu toate formele *vieții* și să înceapă a reforma lumea în ciuda tuturor adversităților – dacă nu se va gândi la inspirația transcendentă a tuturor profeților. Francisc din Assisi a purces la întemeierea ordinului său după ce i-a poruncit o voce în timpul rugăciunii : „Pleacă și, refă casa mea dărâmată“. Cât datorește biserica acestei închipuiri !

Toți sfinții cu elan reformator au pornit la drum în urma unor porunci divine, comunicate direct sau mijlocite de îngeri. Altcum nu se poate explica atât curaj, atâta renunțare, atâta nebunie. Ei se credeau încredințați de Dumnezeu cu o misiune a cărei realizare era datorie și a cărei neîndeplinire – păcat. Din îndemn propriu nici unul n-ar fi plecat la drum ; sau ar fi cedat unei lașități inevitabile. Dar cu șoaptele îngerului proaspete în urechi ce obstacol este prea mare ?

E nefericirea noastră, a muritorilor de rând de a nu avea atâta febră pentru a ne proiecta în afară pretexte de absolut. Vorbe nu se aud în calmul gândurilor și îngerii sânt muți lângă urechi fără melodii.

Când ai prea multă muzică în tine, spațiul cântă. Și dacă Dumnezeu își amestecă glasul, cine ar mai ști de pleacă el din spațiu sau din inimă !

Ceea ce mi-l înstrăinează pe Francisc din Assisi este perfecțiunea lui excesivă. Nu-i găsesc goluri înspre care să arunc punți. Cine îmi spune că alți sfinți au încercat în viața lor *regretul* umanității lor pierdute și ciuda pe o perfecțiune nefolositoare, străină, însă, abuzului de absolut a lui Francisc ?

Nu știu cum să-i *iert* perfecțiunea. Pare, totuși, că am găsit o scuză. Când în amurgul *vieții* sale era aproape să orbească, medicii au găsit cauza : excesul de lacrimi...

De câte ori citești viața martirilor, a sfinților, a lui Nietzsche sau a lui Dostoievski simți nevoia să-ți spânzuri carnea de stele, să pășești sub nopți și să-ți sfărâmi membrele de un vis de întuneric. Un tremur de bucurie te cuprinde apoi și într-un extaz crepuscular îmbraci aștrii cu un nimb de suspine.

Recunoști gradul de pierzanie al unui om după reacția în fața „creaturii”. Unii se desfată în sentimentul nimicniciei creaturale ; alții se acceptă cu resemnare, pentru ca o parte infimă să sufere până la deznădejde. Aceștia din urmă sânt sfinții. Ei par a-și fi canalizat toată ura, pe care n-au putut-o învinge, împotriva „creaturii”. Sfințenia nu este, în fond, decât depășirea condiției creaturale. Dorința de a fi în Dumnezeu nu se mai potrivește cu existența *alături* sau *sub* el, ce definește căderea creaturii.

... Și dacă nu pot trăi, aș vrea măcar să mor în Dumnezeu. Sau să le împac pe amândouă, să mă *îngrop de viu* în El.

Acel crescendo muzical, ce pune stăpânire pe tine ceasuri întregi, când notele par a se încăleca într-o gamă incendiară, semnificând dizolvarea sufletului și dilatarea lui într-o variație ascendentă, sfârșește pare-se într-o ultimă notă, care – limită a muzicii – ne leagă de Dumnezeu. Leagănul acestuia este la capătul vibrațiilor noastre.. Când epuizăm un motiv melodic până la ultima rezervă a posibilităților lui, vidul ce crește în loc nu este decât lipsa de margini a lui Dumnezeu. Nimic nu este mai propriu a ne revela divinitatea la frontierele avântului sonor ca multiplicarea internă – prin *amintire* – a unei *fugi* de Bach. Când ne revine în memorie motivul și febra ei ascensională, atunci ore întregi lunecăm spre o zonă de note finale, din care ne aruncăm drept în brațele lui Dumnezeu. Muzica este emanația ultimă a universului, precum Dumnezeu este emanația ultimă a muzicii.

Sânt ca o mare ce-și retrage apele pentru a face loc lui Dumnezeu. Imperialismul divin este refluxul omului.

Oceanele și mările sânt lacrima vărsată de Dumnezeu sub impresia singurătății materiei. Nevoia misterioasă a întinderilor marine și ispita înecului în imensitate, ca un obol spre Dumnezeu prin lacrima lui...

Cine nu simte nevoia de a plânge sub toate stelele și pe toate mările nu cunoaște vecinătățile tulburi ale Divinității, singurătatea care ne silește la una și mai mare.

Dezintegrarea din lume, fără refugiul în Dumnezeu, nu poate duce decât la cinism și dezabuzare. Cine nu e poet pentru a-și legăna dezmațul este condamnat la o veghe incurabilă. Fără Dumnezeu totul e noapte, iar cu El

lumina nu mai e folositoare. *Viața* pierde tot atât prin absența sau prezența lui.

Nu-mi văd decât umbra în Dumnezeu. Cu cât mă apropii de el, ea se interpune între noi și fug de Dumnezeu din propria mea frică.

Disprețuiesc pe creștini, fiindcă pot iubi oamenii de *aproape*. Fără deliciile izolării, n-aș putea *ierta* nici un muritor. O greață de oameni mi-a revelat sfinții, care au marea scuză de a fi iubit mai mult iubirea decât pe oameni. Trebuie să fii orb pentru a putea vorbi despre iubirea de oameni în societate. Numai în Sahara aș putea redescoperi dragostea. Am văzut *viața* între *patru ochi* ; ce mi-ar mai spune privirile trecătorilor ?

O gândire este cu atât mai vie, cu cât își încoronează mai mult efortul în irezolvabile. Neexistând soluție pentru nici o problemă și nici o ieșire la nici o situație, ești redus a te învârti pe loc într-o înfundătură, Gândurile alimentate din dureri și amărăciuni iau forma *aporiilor*, acest clarobscur al gândirii. Suma de irezolvabile aruncă o umbră tremurătoare asupra lucrurilor și împrumută gândirii seriozitatea incurabilă a amurgului. Peste tot nu există soluții, ci numai *lașități*. Am de partea mea toate asfințiturile.

Între pasiunea pentru extaz și oroarea de vid se învârtă întreaga mistică. Cine nu cunoaște pe una nu cunoaște nici pe cealaltă. Ca să ajungi la ele trebuie, însă, să fi eliminat din tine toate elementele experienței sensibile, toate achizițiile devenirii care îngreunează și diferențiază inutil individualitatea, Bă fi rămas *pur* de obiecte. Calea spre extaz și experiența vidului presupun un efort de *tabula rasa*, o străduință spre un alb psihic, spre un incolor în care se pot comunica vibrații fără tangente materiale. Când sufletul este matur pentru un *gol* durabil și fecund, reversibil prin voință sau chiar automat, înseamnă că s-a înălțat până la nivelul unei eliminări totale a lumii. Dimensiunile conștiinței se dilată dincolo de marginile cosmice, încât extazul și vidul lasă în urmă orice imediat al experienței. Deposedarea completă a conștiinței de *imagini* este condiția indispensabilă a fiorurilor extatice și a tresăririlor în vid. Nu mai vezi nimic în afară de *nimic*. Iar acesta este *totul*. Extazul este o plenitudine în vid, o prezență totală, dar fără obiecte. Un *vid plin*, iată nedefinibilul său. Un fior copleșitor de ființă care străbate neantul. O invazie de *este* într-un vag

absolut. Vidul este condiția extazului, precum extazul este condiția vidului. Excesul pozitiv al sufletului umple un gol imens ; excesul negativ îl dilată.

Că vidul suflesc este un amar infinit și extazul o bucurie infinită, diferența de tonalitate afectivă nu dovedește nimic pentru un ireductibil al lor. Atât unul cât și altul definesc o condiție de limită a ființei. În așa măsură se presupune, încât misticul (el însuși ființă de limită prin excelență) lunecă din extaz în vid și invers.

Atât *prezența* extatică, cât și *absența* vidului neagă total individuația. De aceea, în ele ți se pare că epuizezi sensul lumii, deși nu știi concret nimic. Neutralitatea față de obiecte, dezafectarea de lumea materială te aruncă în golul sfâșietor sau planant al acestor corelative ultime. Tentația misticii este pendulația între un gol plin și un gol veritabil.

Slăbiciunile pentru absolut îți dau gustul autodistrugerii și atunci îți apare deodată în minte imaginea mănăstirii și a bordelului. „Celule“ de-o parte și de alta. Femei, tot așa. Dezgustul de viață crește atât în umbra curvelor, cât și a sfintelor.

De ce uneori viața pare mai ne semnificativă decât o înmormântare de sinucigaș ? Și de ce altădată umbrește paradisul, că cerul este ca un spin în suflet ?

Atașarea de Dumnezeu nu este un act pozitiv de afirmare, ci rezultatul unei înverșunări împotriva existenței. Ca să te apropii de el, trebuie să fi pierdut gustul pentru devenire în așa măsură, încât clipele să se proiecteze ca tentații infernale. Acel „*apetito de Dios*“, de care vorbește Sf. Ioan al Crucii, este, în primul rând, o negație a existenței și numai ca act final o afirmare. A te purifica de tot ceea ce nu e Dumnezeu înseamnă a elimina lumea din conștiință. Pentru cine suportă cu dezamăgire umbrele firii acceptarea integrală a lui Dumnezeu nu poate fi decât nihilism, iar cel ce aderă organic la lume ar trebui să considere credința un acces de demență...

Prezența lui „*apetito de Dios*“, gradul lui de intensitate dovedește nivelul dezîncadrării noastre în fire. De câte ori te gândești *instinctiv* la Dumnezeu, de atâtea ori mărturisești o deficiență a *instinctului*. Punctul nul al vitalității este rezeul ideal al Divinității. Apetitul ceresc și pofta de Dumnezeu se nasc pe ruina tuturor apetiturilor vitale și a poftelor pămâtenes. După ce simțurile noastre nu mai reacționează la obiecte, la ce s-ar mai putea aplica

ele ? Devin niște trestii spre a mări golul acelui vid suprem supranumit Dumnezeu.

Mistica spaniolă este o irupție a absolutului în istorie. O epocă în care extazul devenise banal, de-ndată ce trecuse în teorie, și Dumnezeu se învăța după o didactică a inimii nemaîntâlnită. O perioadă cardiologică a devenirii. Mistica e nimbul oricărei culturi, justificarea ei ultimă. De aceea este ea *dincolo* de cultură, ca de altcum și muzica.

Toți nihiliștii s-au războit cu Dumnezeu. O probă în plus pentru vecinătatea lui cu nimicul. După ce ai călcat totul, nu-ți mai rămâne de zdrobit decât această ultimă rezervă a neantului.

Dintre toate fenomenele „culturii“ moderne, nihilismul rus seamănă mai mult cu mistica spaniolă. Se mișcă la aceeași înălțime și în aceeași ardoare, cu diferența neimportantă că unii țin crucea în mână, pe când ceilalți – bombe.

Oamenii vorbesc despre Dumnezeu nu numai pentru a-și „plasa“ demența, ci și pentru a o masca. Atâta vreme cât te ocupi de El, ai *scuză* pentru toate tristețile și singurătățile. Cum nu-i mai pronunți numele, ți se demască goliciunea nebuniei. Dumnezeu ? O demență oficială.

De câte ori oboseala de lume ia formă religioasă, Dumnezeu este ca o mare, căreia ne abandonăm pentru a ne uita de noi înșine. Scufundarea în el este un refugiu de propria noastră individualitate. Imersiunea în abisul divin ne scapă de ispita existenței proprii.

Iar altădată îl descoperim ca o zonă luminoasă la capătul unei regresii lăuntrice. Consolarea e mult mai redusă, căci, găsindu-l *în noi*, dispunem într-un anumit fel de el. Avem atunci un drept asupra lui, căci asentimentul ce i-l dăm nu depășește dimensiunile unei iluzii.

Dumnezeu ca o mare și Dumnezeu ca o zonă luminoasă constituie o alternanță în experiența noastră divină. Într-un caz, ca și în celălalt, singurul scop este uitarea, uitarea iremediabilă.

Când asculți pe Bach vezi cum se *înfiripă* Dumnezeu. Căci muzica lui este *generatoare* de Divinitate. O viziune plastică a ființei divine ți se desfășoară în față și *crește* Dumnezeu sub ochii tăi.

După un oratoriu, o cantată sau o „pasiune“ *trebuie* să existe Dumnezeu. Altcum, toată muzica lui Bach este o iluzie sfâșietoare, ea fiind mult prea nedefinibilă pentru a o degrada într-un deliciu estetic. Ce va fi fost pe vremuri prin ceruri nu se știe. Doar de la Bach încoace există Dumnezeu...

... Și când te gândești că atâția teologi și filosofi și-au pierdut zilele și nopțile în căutarea argumentelor pentru existența lui, uitând singurul argument valabil : Bach.

Prin tristeți cazi prizonier lui Dumnezeu. Și astfel ajungi să nu te mai mângâie nimic în afară de moartea în el.

Aș vrea să mă topesc într-o lacrimă și-n ea să-și oprească soarele razele și să plâng la capătul luminii... Imposibil de a găsi gândirii alt rost, decât acela de a te consola că nu ești Dumnezeu. Și ca să răzbuni acest regret, mărești golul lăuntric, întinzi la nesfârșit leagănul divin.

Cu cât mă gândesc mai mult la Dumnezeu, cu atât *sunt* mai puțin. Apropierea de el este moartea creaturii ; pierderea în el, – suprimarea individuației. Cu cât urci mai mult pe o scară divină, cu atât diminuezi în ființă, iar în pragul, lui Dumnezeu încetezi a fi. Astfel, el nu este mai mult decât o protecție a „setei de repaos“.

Ideea de Dumnezeu este cea mai practică și cea mai periculoasă idee din câte s-au conceput vreodată. Pe ea se salvează și pe ea se prăbușește omenirea.

„Absolutul“ este o prezență dizolvantă în sânge. Leucemia e grădina în care înfloresc Dumnezeu...

După ce sfinții nu te-ar mai interesa, ei n-ar putea dispărea din conștiință fără să-ți lase anumite urme. Și întâia și cea mai gravă este Dumnezeu. Cu cât sfinții se retrag mai mult din câmpul conștiinței, cu atât *Urma* lor cuprinde o întindere mai vastă. Căci Dumnezeu este drojdia ce se alege după ce ai filtrat sfințenia.

În zadar am încerca să-i lichidăm total pe sfinți. Ei ne lasă pe Dumnezeu, ca albina acul. Sau depun prin mlaștinile conștiinței toxinele din care se naște împărăția cerurilor...

Oare de ce ne aducem aminte atât de rar de cinicii greci ? Să nu fi observat nimeni că ei au *știut tot* și că au tras toate consecințele acelor

indiscreții supreme ? I-a trebuit omenirii mai bine de o mie de ani ca să-și recâștige naivitatea și ignoranța, virtuți disprețuite de cinici. Pare-se, însă, că ne-am îndepărtat de copilărie și că începem să ne scaldăm în apele cunoașterii. Luciditatea omului modern se afirmă din clipa în care un singur individ se gândește *instinctiv* la cinici. Descartes este, ca și Homer, un copil față de ei. Modernii n-au continuat problemele antice, ci și-au trăit tinerețea spirituală fără *oboselile* – vreau să zic, luciditățile – lumii greco-romane. Ultimul sceptic ca și ultimul cinic de la sfârșitul acestei lumi *știa* mai mult decât un filosof mare din aurora modernității. Când ai în spate o tradiție de gândire multiseculară, îndoielile îți par aștri ai spiritului. *O arhitectură de lipsă de soluții* construiește atunci scepticismul, iar cinismul o sfărâmă de un suflet cu tremurătoare palori. Cunoașterea necruțătoare, implacabilă cu orice înșelăciuni, nu e posibilă decât cu otravă pe retină. Ești predestinat cunoașterii, ca și naivității. Întâia este un fenomen de amurg, cu toate tristețile lui ; a doua – de auroră, cu neînălțuratele melancolii.

Cinicii au fost maștri în irezolvabil. Pare mai practic a-i uita. Căci lipsa lor de sfială în fața cunoașterii îți trezește imaginea unor setoși de boli incurabile.

Probă sigură că sfințenia este o boală : de câte ori te simți „bine“ îți pare ininteligibilă și monstruoasă, o invenție zănatică și neverosimilă. Sănătatea este cea mai bună armă împotriva religiei. În „mens sana“ și în „corpore sano“ nu va putea descoperi nimeni cel mai mic freamăt religios ; de adieri mistice să nu mai vorbim.

Propagandă antireligioasă nu se poate face efectiv decât cu un elixir al tuturor bolilor. Cu „idealuri“ nu se combate religia, cel mai exclusiv materialism întărindu-i doar poziția.

Sfințenia – limita înspre Dumnezeu a religiei – reprezintă ultimele roade ale bolii. Creștinismul a știut bine valorifica plăgile omenirii. De ar fi substituit împărăției cerurilor *igiena*, în zadar am căuta vreun sfânt de la Hristos încoace...

De câte ori mă apucă slăbiciunile pentru sfinți este ca o intoxicare sau ca procesul de incubație a unei boli. Nimic nu este mai astenic decât sfințenia. Prin ce perversiune a sorții vor fi ajuns oamenii să recomande exemplul sfinților ? Ce confuzie i-a introdus pe acești corupători în pedagogie ? Și oare cum de nu s-a observat că *imitația* lor este sfârșitul pământului și devastarea vieții ? Pasiunea pentru ei dovedește gradul de neprielnicie în

lume a unui om. Când acelaia, nu numai inima, dar și instinctele i s-au deschis spre cer, cu greu își mai găsește o identitate sub soare.

Nu înțeleg cum un Plotin sau un Eckhart pot fi atât de mulțumiți în disprețul lor față de timp și mai cu seamă cum de n-au *regretul* lui în nici un fel. Drumul misticii e ușor dacă eternitatea este privită ca unicul climat al sufletului. Ceea ce îl doare pe mistic nu este că aruncă ultimele legături temporale, ci că nu reușește să le arunce pe toate și pentru totdeauna. Bucuria lui este triumful asupra temporalității. Acel mistic care nu cunoaște frecvent o astfel de bucurie este nerealizat, condamnat la jumătăți de drum. Criteriul de diferențiere a misticii autentice de cea imperfectă este accesul la bucuria finală. Cazul atâtor mistici nerealizați să fie un regret ascuns, dar constant, după temporalitate ? Acei care au vocație pentru extaz, dar nu pot accepta deșertarea timpului ca adevărata viață, dibuiesc între mistică și istorie, pe la marginile omului și pe la periferiile lui Dumnezeu.

Oroarea de timp și – în consecință – de multiplicitate explică de ce *chinul* misticului este : *distincția*. Obiectivul lui final rămâne nediferențierea facultăților, indiviziunea lor în extaz. Voință, înțelegere, sensibilitate sânt depășite în tremurul de bucurie ce încoronează contemplația. Toată mistica se construiește pe sentimente, pentru a le transcende apoi în extaz. Dispar toate obiectele împreună cu funcțiunile sufletești, aplicate lor. Înfrângerea individuației este secretul misticii, ca și al muzicii sau eroticii.

... Imposibilitatea de a nu găsi o vibrație funebră veșniciei. (Distanța mea de mistică).

Viața în Dumnezeu este moartea creaturii. Nu rămâi singur *cu* el, ci *în* el. După ce ai lichidat toată lumea, te pomenești în fața lui. Este ultima separație. Avântul mistic înfrânge și acest dualism. Etapa finală : pierderea în imensitatea divină. Sf. Ioan al Crucii a definit misterios această condiție : *soledad en Dios* (singurătate în Dumnezeu). Dar la el, ca la toți misticii, unirea singurătății omului cu deșertul infinit al lui Dumnezeu este un deliciu inexprimabil care anunță identificarea lor completă. Ce se întâmplă cu misticul în aventura lui divină, ce *face el* în Dumnezeu, noi nu mai putem ști din moment ce nici el nu ne poate spune. Confesiunile lor ne fac să credem că, risipindu-se prin atributele Divinității, ei înșiși devin Dumnezeu, încât ne scapă de sub control și se sustrag urmăririi. Important este că odată

misticul ajuns în El, sfârșește *bine*. Este o singurătate voluptuoasă și îmbătătoare. Mort pentru lume, el renaște în Dumnezeu ca Dumnezeu.

Dacă ar exista un acces direct la bucuria mistică, la jubilarea în Divinitate – fără a fi silit să parcurgi drumul spinos al experienței întregi și toate antecedentele chinuitoare ale extazului –, atunci soluția supratereastră a fericirii ar fi la îndemâna oricui. Cum un astfel de acces nu există, sântem condamnați a urca o scară, fără a-i atinge vreodată ultima treaptă.

Alături de „singurătatea în Dumnezeu“ a misticilor se conturează o altă singurătate, care nu e în fond decât o *părăsire* în El. A te simți adică izolat, stingher prin Sahara divină. Astfel de singurătăți nasc în pasiunile mistice fără o aderență ultimă la Dumnezeu. Orice ai face nu poți reînvia în el și nu te simți *acasă* în interiorul lui.

Unul dintre modurile de a-i uita pe sfinți este plictiseala de Divinitate. Atunci tot ce o tulburare religioasă a scos la suprafață – de la paradis la apocalips – pare a fi produsul unei oboseli nesemnificative sau a unei rătăcirii zadarnice. Odată Dumnezeu „uzat“, se macină tot ce el a încoronat. Sfinții sânt numai un stâlp la templul lui. De l-am sfărâma, templul se zdruncină ; dar numai atât. La dărâmări e bine să începem cu turnul. Scăpați de Dumnezeu, cine ne mai stă în cale ? Sub ruinele lui gem îngerii și sfinții.

Îmi pot reprezenta Himalaya ca o salcie plângătoare, dar ce greu îmi suportă uneori mintea imaginea unui om ce *iubește* pe Dumnezeu ! Cum se întâmplă acest lucru, numai Dumnezeu însuși va ști, iar ce *rost* are o astfel de iubire, desigur, nici el. Se poate iubi un deșert fără oaze ? De nu s-ar auzi prin întinderile lui părăginite câteva acorduri pierdute de orgă, el n-ar fi mai mult de un cavou pentru vagabonzi transcendenți.

Dezintoxicarea de sfinte este lucrul cel mai greu deoarece, refuzând toate vacuitățile existenței lor, nu ne putem sustrage farmecului lor divin. Și dac-am reuși să trecem și peste acesta, mai rămâne și atunci un farmec echivoc, de care nu ne putem dispensa fără să deviem de la pensulațiile vieții noastre. Este în candoarea sfintelor o solemnitate care te îmbie să-ți răcorești inima în potire, iar zâmbetul lor este învăluit în parfumuri ce ne amintesc de culori întrezărite în alte vieți. Cu Dumnezeu este ușor de terminat, când te-ai *săturat de el*. Împotriva lui nu există decât un argument, dar acela definitiv : dezgustul. Greu am putea să ne educăm în scârba de sfinte, de-ndată ce le-am supt otrava din lacrimi și ne-am făcut din amarul lor o lume de delicii. N-am luat *greul* sfintelor ? Și n-au plâns ele în noi, ca,

prin naufragiul nostru, să le evităm înecul ? De mult ar fi dispărut sfintele de și-ar fi schimbat direcția lacrimilor...

Ultima treaptă a nihilismului este absorbția în Dumnezeu. Ea pecetluiește lumea, iremediabil, ca un joc de umbre. Dar sânt ierni și feerii în ierni și primăveri vaste, cu suspine dezgropate de aurore, care fac din Dumnezeu o umbră. Dacă pustiul inimii se refugiază într-o lașitate metafizică, plenitudinea naturii a convertește într-o aparență. Ori ce-am face, Dumnezeu nu este mai mult de o dezerțiune ontologieă a tristeții noastre.

Dacă păgânii au iubit cu adevărat natura, pentru ce vor fi construit peste unduirile ei o încurcătură de zei, pentru ce au dublat și au derivat realitatea ? Grecii n-au făcut altceva decât să *privească* natura. De-ar fi iubit-o, nu i-ar fi plasat misterul în transcendență. Orice formă de religie este o deposedere a naturii.

Nimic nu „înflorește“ în Dumnezeu. Este un teren sterp ce se îngrașă din oftaturile pământului. Pe întinderile lui cresc spini, florile de dincolo ale înfrângerilor de aici.

Dumnezeu este un *fior pur*, crescut din toate deșerturile spațiului și ale sufletului, spre a le completa în sensul infinitului... Aceasta este „singurătatea în Dumnezeu“, de care în zadar am vorbi misticilor. Căci ei nu ne-ar înțelege. Ce știu ei de tragedia care începe numai în preajma lui Dumnezeu, de conștiința unei rătăcirii esențiale care ne torturează la picioarele lui ? Orice sfânt sau mistic pun punct după intrarea în Dumnezeu și se abandonează erotic acestui sfârșit triumfător. Nu mai doresc nimic decât să se mențină în această mângâietoare înfundătură. Totul s-a sfârșit. Și cum ci încep cu neantul și termină cu Dumnezeu, de ce s-ar teme de o revenire imposibilă ! După Dumnezeu nu mai există decât doar Dumnezeu. În orice parte ai lua-o, tot de el dai. Și astfel gustă ei prezența în Divinitate ca un capăt al tuturor ciclurilor posibile.

Să-i mai trezim din beatitudinea divină ? Ce rost ar mai avea ? Și apoi ei n-ar înțelege cum pentru alții „succesul“ lor nu dovedește nimic. Când *trece* prin Dumnezeu, nu se poate să nu lași sfinții în urmă. Toți – cu mistici cu tot – se închină la picioarele lui și uită de un drum ce-ar continua undeva departe... Nu-i iert nici unuia de a nu se fi întrebat : ce începe după *Dumnezeu* ? Ar fi descoperit probabil o muzică și cu ea lacrimi, din care se înalță crini...

Sânt clipe de un freamăt atât de subtil încât absolut tot ce ne cade sub simțuri ne scoate din timp. Întreaga realitate pare atunci o conspirație împotriva temporalității. Un peisaj tern și o caterincă ne saltă din ea ca o amintire din paradis sau o melancolie grațioasă de menuet. *Lunecarea din timp* este precedată de o topire lăuntrică a organelor și de un fior moleșitor în sânge, care ne arată ce legătură strânsă există între fiziologic și eternitate. Este destul să fi început prin câteva suspendări ciudate și inexplicabile ale timpului, pentru ca echilibrul instabil între temporalitate și eternitate să te treacă dintr-una într-alta.

Pe negația sfinților crește un dezmaț fără sfârșit. Orice capriciu se mărește, susținut de o adevărată pasiune pentru arbitrar. Ceea ce face conviețuirea cu el atât de neplăcută și de iritantă este că prezența lor nu *permite* nimic. Cu cât ești mai aproape de sfinți, cu atât ți se pare că nu mai ai ce face, ce distruge și ce începe. Totul este *altcum* în sfințenie, totul este neîngăduit. De aceea, lichidării ei îi urmează un sentiment de libertate și deviza anarhică : totul este permis. Lumea în care plutești, după ce te-ai îndepărtat de sfinți, nu poate fi comparată decât cu aceea a unui criminal după ispășire. Toate lucrurile își schimbă aspectul, conturul și înțelesul. O senzație de iresponsabilitate, intensă până la chin, te scoate din relațiile cu obiectele și te face indiferent la creaturi, ca și la Creator. Vidul care succede contactului cu sfinții este mai mângâietor decât cel care-l precede. În „ghearele“ lor nu cazi așa ușor. Odată scăpat, o iei razna prin lume, dornic de a-ți ascunde obsesiile cerului și setos de primăverile ce înfloresc pe ruinele sfinților.

Toată viața nu este în fond decât o serie de obsesii ce trebuie lichidate. Ne hrănim câțeva vreme din ele, până ne scârbim și apoi facem toate eforturile pentru a le elimina. Conținutul existenței noastre este o substituție continuă de obsesii, la care aderăm cu o mai mare sau mai mică intensitate. Cele în care am turnat pasiune constituie amintirile și culmile prin care ne descurcăm în trecut. Iubirea, moartea, Dumnezeu sau sfințenia, ce sânt ele dacă nu obsesii reversibile ? Căci din moment ce nu le putem extirpa în conștiință, reziduul germinează și reface cu timpul conținutul obsesiei. În vidul lichidării renaște o pulsație nouă, forma având latența continuă. Viața, însăși, ce este dacă nu o obsesie cu o reversibilitate mai mare ? Dumnezeu,

moartea, sfințenia, iubirea, etc. sânt obsesii circumstanțiale ; numai viața este o obsesie periodică...

Rațiunea ultimă a ascezei ? Ea nu este decât o probă în plus pentru devitalizarea din care se naște Dumnezeu și pentru vidul lui esențial. Carnea redusă la un principiu de inexistență ; sângele circulând într-un ritm lent până la stagnare ; respirația prelungită și adaptată unui vis cosmic. În membre uscate care îngăduie doar căldura abstractă a nervilor ; în organe despuiate de suflu vital ; în vine albe de sânge – aici zace Dumnezeu. Tot ce e fruct, izvor și sămânță este dușmanul lui. Cu cât murim mai mult în carne și în timp, cu atât sântem mai aproape de el. Asceza este negația biologiei. O sumă de practici pentru a atinge un minus vital și o neutralitate absolută în existență. Ascetul știe că, atâta vreme cât mai rămâne în el grăunte de dorință, o minimă aderență la lume, rezistența la Dumnezeu este încă un obstacol efectiv. De aceea suprimă el farmecul sensibil și orice soluție sub soare. Ce este pentru un. Ascet toată lumea asta ? O lumină ruginită, care se propagă în inimi și le macină, într-o ruină lentă și necruțătoare.

... Și când descoperi un farmec minim lucrurilor de ici, atunci Dumnezeu pare o rugină care le „mănâncă“ sau o igrasie a firii sau un putregai în interiorul stâncilor...

Asceza este un mod de a face *loc* lui Dumnezeu înlăuntrul ființei noastre. Procedul e simplu și sigur : secătuirea nemiloasă a tuturor energiilor, epuizarea ultimelor resurse sensibile, devastarea poftelor, pentru ca un eros transcendent să împreune neantul individual cu neantul divin.

Este greu să te lămurești cu *plus*-ul care-l aduce Dumnezeu în lume. Căci fără sufletul omenesc el e indiferență pură, iar eu acest suflet nu pare a se simți prea bine. Neliniștile umane îl trezesc din somnul de veci, încât Dumnezeu nu și-a găsit un dușman mai înverșunat decât sufletul omenesc, a cărei primejdie n-a simțit-o în inconștiența Creațiunii.

Insertiunea omului în devenirea universală este o zguduitură cosmică, ale cărei ecouri constituie coșmarul divin. Căci omul este un plus paradoxal în natură, tot atât de departe de aceasta, cât și de Divinitate. De când cu apariția *conștiinței* s-au schimbat rosturile în cer și pe pământ. Și Dumnezeu a apărut în justa lui lumină : un *nimic* în plus.

Așa mi-am închipuit totdeauna un muzician : un om care *aude* prin toate simțurile. A doua soție a lui Bach, Ana Magdalena, înseamnă în cronica sa impresia tulburătoare ce i-a făcut-o ochii divinului său soț : ochi care *ascultau*. Bach percepea sonor. Și nu cred să fi avut cu Dumnezeu altă relație decât auditivă. Extazul mistic propriu-zis este vizual, fiindcă inundația de lumină absoarbe toate celelalte activități ale simțurilor. Decât, raza vizuală pleacă din câmpul luminos al inimii și ochii își schimbă direcția.

Tot Ana Magdalena : „Am intrat odată neașteptat în odaie pe când el scria solo de alt „Ah Golgotha“ din Mathäuspassion. Cât m-a tulburat când am văzut fața lui, de obicei atât de calmă și de un roșu atât de proaspăt, cenușie și năpădită de lacrimi ! El nu m-a observat, m-am furișat încet afară și m-am așezat pe treapta din fața ușii sale și am plâns și eu“.

Dacă ar dispărea muzica, toate bucuriile și durerile pământului n-ar putea storce o lacrimă de esența celei izvorâte din ea.

Bach este agentul direct al despământenirii. E atâta transcendență în câte o vibrație de violă, pare că se presară zăpadă pe inimi de îngeri...

În Bach nu există „sentimente“, ci numai lumea și Dumnezeu legate printr-o scară de lacrimi, pe care urcă alte lacrimi...

Paradisul n-a avut decât un defect : acela de a nu fi cunoscut lacrimile. Defect de altcum și al lui Dumnezeu. Ușor a fost încălcat de om, prin renunțarea la paradis...

Sfinții plâng... și eu le comentez lacrimile. Atât ne-a mai rămas : să „scriem“ despre ele. Toate lacrimile au fost plânse.

Bach citea de preferință din două cărți, scrise de niște autori neimportanți ai epocii. Una se numea : *Timp și eternitate*, iar cealaltă : *Asupra lacrimilor lui Iisus*. Aceste două titluri sânt exegeza muzicii lui, a mângâierilor născute din ea, dar mai cu seamă a nemângâierilor. Bach este totul. Și ce este acest tot ? Dumnezeu însuși. Fiindcă în Bach nu este nimic care să nu fie Dumnezeu. Panteismul, fără justificările muzicii, este un nonsens.

Între oamenii bolnavi de veșnicie și între cei imuni există o prăpastie mai mare decât între un înger și o broască. Odată căzut în veșnicie, toate luminile pământului nu te mai pot scoate dintr-o umbră, de care se sfărâmă

razele. Și nimic nu este mai dureros decât să te pomenești, din plăcutele înșelăciuni ale timpului, direct în mijlocul veșniciei. O surpriză continuă și o cădere involuntară. Saltul în eternitate este fenomenul care-i desparte pe oameni în două specii, esențial ireductibile. Cine nu-l cunoaște participă încă la prostia sfântă a paradisului, iar cine l-a consumat joacă fotbal cu cerul. Tot ce este în timp este înșelăciune, iar veșnicia nu este decât această constatare.

Poeții s-au interesat de sfinți numai întrucât aceștia sânt *interesanți*. Și în afară de nevoia alternantă a consolării, greu am mai găsi un al treilea motiv interesului pentru ei. Ce-ar fi sfinții fără nebunia lor ? Creștini decât că nebunia sfinților n-are grația de iresponsabilitate, care face absurdul poezilor atât de fermecător. Pentru un geniu absolutul coincide unui demon lăuntric ; sfântul îl plasează nu numai în afară, dar *dincolo*, la o distanță infinită de absolutul psihologic al genialității. Un sfânt ar fi incomparabil mai interesant decât un poet, dacă actele vieții lui nu le-ar raporta la nimic, dacă ar face abstracție în iubire de Dumnezeu. Sfințenia ca inutilitate a inimii. Dar ea nu este, din păcate, decât un *utilitarism transcendent*. Cum aş iubi imposibilitatea psihologică a unei lumi de sfinți stricați, de îngeri golani, de Dumnezeii grosolani ! Sau nu este decât regretul după lumea de toate zilele ?

Sfinții sânt mai banali decât poezii, deși fac fapte mai extraordinare decât ei. A fi nebun în *numele* a ceva nu e mare lucru. Nu apelează toți sfinții la iubire și la suferință pentru a-și scuza nebuniile ? Poeții nu fac apel la nimic și la nimeni. În detașarea cea mai mare, un sfânt este un *cetățean* față de un poet în cea mai vulgară împrejurare. Inaderența genială la lume este mai sfâșietoare. Și astfel hazardul este singurul răspuns demonului interior.

Un Baudelaire rivalizează cu Sf. Ioan al Crucii și un sfânt în germene ca Rilke cu nu importă care sfânt. Și când te gândești că Rilke era cât pe aci să *rateze* în sfințenie !

Genialitatea este o tragedie fără criterii și fără scrupul. Față de ea, sfințenia este o tragedie în formulă, sigură și practică. Totuși amândurora le stă la bază o pornire secretă de autodistrugere. Cine nu discerne în dosul tuturor formelor de limită ale spiritului o astfel de pornire nu înțelege nimic din riscurile acestuia.

Memoria ce devine activă după ce timpul nu-i mai este cadru și dimensiune... Ea n-are legătură cu experiența propriu-zisă a eternității, care este suspendarea radicală a temporalității și introducerea unei alte ordini de existență, ci prelungește funcțiile memoriei dincolo de granițele timpului. Experiența eternității este *actualitate* ; se întâmplă acum sau oricând, fără să vizeze retrospectiv viața noastră. Sar din timp și atât ; nu e nevoie să-mi amintesc de nimic. Dar când este în joc trecutul nostru esențial, *eternitatea* care *precede* timpul și nu cea în care sărim alături de el, amintirile pretemporale sânt singurele care ne pun acel trecut la îndemână. Este o altă memorie, somnolentă și adâncă, pe care o trezim rar, fiindcă vidarea de temporalitate este numai o condiție în cele multe. Regresiunea ei originară începe de la primele zvâcniri ale timpului înapoi înspre Dumnezeu, limita superioară a amintirilor. Este *memoria inteligibilă*. *Memoria* sfinților...

Un om sănătos nu-și aduce aminte de nimic. Cu cât un organism își sensibilizează țesuturile până la tremur, cu atât amintirile au o vivacitate mai mare. Rezistența materiei este sfărâmată, debordând un fluviu subteran, în care se scaldă întreg trecutul nostru. Sănătatea este un înveliș al timpului, un cavou al amintirilor. Ea ne îngroapă trecutul și ne asigură o prezență nesemnificativă.

Orice amintire este un simptom malativ. Viața ca stare pură, fenomenul biologic nefalsificat, este *actualitate* absolută. De câte ori lunecăm pe panta amintirilor, de atâtea ori suferim din cauza vieții. Memoria este negația instinctului, iar hipertrofia ei – boală incurabilă. Romantismul, în esență, nu este decât abuz de memorie. Novalis, Chopin sau Schumann au fost prea bolnavi pentru a nu fi victimele memoriei. A *învinge timpul în timp* este secretul și paradoxul invaziei de amintiri. Tot ce-am trăit în temporalitate și tinde să moară în ea este reînviat în regresiunea temporală. Memoriei inteligibile i se opune *memoria temporală*. Cea dintâi ne duce spre Dumnezeu și paradis, a doua nu mai departe de melancolii și regrete.

Totul a mai fost cândva, este o șoaptă care se dilată în convingere de câte ori teroarea sau frumusețea zilelor ne înfioară până la insuportabil. Atunci toate percepțiile par amintiri, a căror avalanșă n-o putem stăpâni, iar prezentul se sufocă sub presiunea acelei lavine, care e trecutul. Anularea prezentului în năpădirea amintirilor împrumută vieții un caracter de irealitate și de vis inutil. Este o veșnicie de umbre diafane, o nemurire de amurguri, o înmărmurire de fantome.

Eternitatea nu este *altă* calitate a devenirii, ci negația ei. Atât de mult se modifică tonalitatea și înclinarea sufletului nostru de câte ori realizăm accesul eternității, încât argumentul, psihologic devine central în stabilirea ireductibilității devenirii și a veșniciei. Omul *este* într-un fel când trăiește în *trecerea* lucrurilor și într-alt fel când „trăiește“ dincolo de trecere, și de lucruri. Sânt doi oameni în el. Căci acesta e rezultatul luptei dintre veșnicie și devenire în ființa omenească : o împarte în două și-i fixează în ambele jumătăți câte un centru de greutate. Din această dezbinare se naște ireparabilul uman.

Omenirea s-a dispensat de Dumnezeu de când i-a răpit atributele de persoană. Încercând să asigure Atotputernicului un domeniu de influență mai mare, i-a scos, fără voia ei, din imediatul viziunii noastre. Cui să ne mai adresăm, dacă el nu este o persoană care să ne înțeleagă și să ne răspundă ? Mărimdu-i-se întinderea pe suprafața totului, Dumnezeu este pretutindeni și nicăieri. Astăzi el nu e mai mult decât un nicăieri universal și nici credința noastră mai mult ca un vag fără sfârșit. Pentru cine Dumnezeu nu este o persoană, pentru acela nu există Dumnezeu. Limitarea dureroasă în marginile personalității ni-l făcea atât de aproape și atât de necesar. Ne înțelegeam cu el și-l iertam pentru toate tăcerile lui. Și acum să ne mai cățărăm pe un fulg ? Căci toată substanța divină s-a risipit, s-a măcinat prin amărăciunile noastre, încât Dumnezeu atârna spânzurat în nu știu ce colț de singurătate a inimii.

Cu cât am vrut a-i da proporții mai mari, cu atât ni l-am înstrăinat. De ce nu-l vom fi lăsat noi, mic și umil, în modestia lui cerească și l-am falsificat sub îndemnul unui orgoliu nemăsurat ? Niciodată n-a fost mai puțin actual ca acum când e totul. L-am încărcat de calități prea multe, ca să putem să nu mai credem. Nu poți trăi nesfârșit în muzică, pentru a-l salva pe veci. E înfiorător ce puțin a mai rămas din Dumnezeu ! Ne-am primit pedeapsa, fiind prea generoși cu el. Acel ce l-a pierdut ca persoană, nu-l va mai regăsi niciodată, oricât l-ar căuta în alte forme de iluzii.

Am voit să-i sărim în ajutor și n-am reușit decât să-l pierdem. Fără teamă și dragoste, el este înghițit de gelozia umană. Și astfel, vrând să reparăm o eroare cosmică, am distrus singura eroare prețioasă.

Destinul istoric al craiului nu este altul decât să ducă ideea de Dumnezeu până la capăt. Epuizând toate posibilitățile experienței divine, complăcându-se în toate formele de Dumnezeu, el va ajunge fatal la scârba de absolut și la sațietatea de necondiționat, după care va respira apoi în

libertate. Este o nedefinibilă nefericire în lupta împotriva unui Dumnezeu care și-a găsit un ultim refugiu în câteva umbre ale sufletului nostru, o nefericire care crește din teama secretă de a-l evacua. Ai vrea adică să consumi ultimele resturi ale lui Dumnezeu ca să te poți desfăta netulburat în libertatea consecutivă acestei lichidări. Ce voluptate dacă ai ajunge la un moment, când în nici un fel prezența divină n-ar mai fi posibilă ! Pierzând contactul personal cu un Dumnezeu ca persoană, nu-ți mai rămâne decât să cultivi dorința unei descătușări infinite. Teama rămâne obsedantă că el și-ar putea scoate capul atunci când ne credem mai liberi, că nu sântem stăpâni pe surprizele singurătății și că s-ar putea ascunde multă vreme în dosul cine știe cărei tristeți. De aceea, lupta cu el pretinde o strategie din cele mai iscusite, pentru ca inamicul să nu profite de vreo slăbiciune finală și să-și recucerească pozițiile.

Absurdul și ultimul, iată cele două elemente din a căror proporționalizare se naște adâncimea echivocă a religiei. Căci ea nu este decât un surâs peste un nonsens cosmic, un parfum final peste o ondulație de nimicnicie. De aceea, când religia nu mai are nici un argument recurge la lacrimi. Doar ele mai țin echilibrul universului și mai susțin pe Dumnezeu în ființă. Când se vor termina, va dispărea și regretul după El.

Sânt clipe care nasc *instinctiv* imaginea mănăstirii. Ai vrea atunci să depui armele și să-ți sapi mormântul alături de Dumnezeu. Tot vidul mănăstirilor se adună și prosperă în suflet și ți se încuibă în țesuturi singurătățile tuturor sfinților sau te împietrești în deznădejdea unui ascet ce descoperă la sfârșitul vieții inutilitatea renunțării. În astfel de clipe redevin actuali sfinții și nu ți-e rușine de îmbrățișările lor. Și însăși iubirea primește o gravitate pe care a pierdut-o prin parada creștină.

Curios ce obositoare este ideea asta de Dumnezeu ! O neurastenie organică, fatală. Prezența ei în conștiință este un surmenaj continuu, o febră ascunsă și epuizantă, un principiu distructiv. Toți sclavii din imperiul acestei idei se consumă precoce. Te miri că atâția mistici și atâția sfinți au ajuns la bătrânețe cu obsesia neîntreruptă a Divinității.

Să-ți suprimi și somnul pentru a te putea gândi mai mult la ea și a o iubi ! Știm, însă, prea bine că nu le mai miroase cadavrul, fiindcă n-are ce să se mai descompună : s-au redus la elementele compoziției lor primordiale, au

devenit asemenea lui Dumnezeu. Și asta nu înseamnă decât deficiența maximă în ființă.

Creatorii nu pot fi religioși. Ca să crezi îți trebuie o pasivitate completă față de lume și o furie nestăpânită pentru tot ce nu e ea. Atunci când te angajezi în creație, pierzi distanța de valorile vieții și te asimilezi lor. Un om care vrea să creadă nu trebuie să *facă* nimic. Nici un om activ n-a crezut efectiv în Dumnezeu. Și n-a crezut, fiindcă, n-a avut *timp*. Căci pentru a crede nu trebuie să pierzi o singură clipă în afară de Dumnezeu. Între viață și credință este o prăpastie insurmontabilă. Sinuciderea cea mai lucidă și mai disprețuitoare este o afirmare a vieții față de un act elementar de credință. Valorile religioase își extrag substanța din inaderența la viață.

În fond, nu „există” decât Dumnezeu și cu mine, și poate încă vreo câteva iluzii. Dar tăcerea lui ne infirmă pe amândoi. Se prea poate ca nimic să nu fi existat niciodată.

Pot muri cu conștiința împăcată, fiindcă nu mai aștept nimic de la El. Întâlnirea noastră ne-a izolat și mai tare. Cum orice existență este o dovadă în plus pentru neantul lui Dumnezeu, prezența mea a adăugat o toamnă bătrâneții lui. Sânt experiențe umane, care îl fac și pe el mai matur.

Câți înțeleg prăbușirea din prăpastia divină într-o prăpastie și mai mare ? Nici o muzică n-a intonat până acum *despărțirea* de Dumnezeu...

Totul fără Dumnezeu este neant ; iar Dumnezeu nu e decât neantul suprem.

Spiritul metafizic nu se dovedește creator, decât depășind problemele intermediare. Și care sânt acestea ? Care nu intră în capitolul final al unei metafizici. Iar acest capitol tratează exclusiv despre Dumnezeu. Este de mirare cum spiritul metafizic se mai poate aplica asupra vreunui obiect în afară de El. Și nu numai metafizica, dar orice om care a auzit de Dumnezeu nu trebuie să se mai coboare la alte probleme. Ce e drept, toți gânditorii fac cerc în jurul lui ; dar câți gândesc în *interiorul* lui ? Imanența umană în transcendența divină este singurul mod de a salva gândirea. Individul nu poate deveni centru metafizic fără iluzia substanțialității divine. Odată ajuns în Dumnezeu, construiește pe el, *peste el*. Numai astfel devine *exterior* omului ; altcum murim *sub* el.

Câteodată parcă îți pare rău de a nu te teme în nici un fel de Dumnezeu. Măcar de-ar renaște fiorul ancestral în fața necunoscutului, panica biologică în indescifrabilul naturii ! Dar cu distanța de el, cad temerile una după alta. Ți-ai luat o povară de pe suflet, iar golul născut nu mai generează frica fecundă de absolut. Sau de s-ar putea rostogoli peste noi, ce plăcere să fii turtit de Dumnezeu ! Adesea am visat la o disarmonie a sferelor, printre care ar luneca din înălțimi, dinamitat de orgoliul uman, Atotputernicul cu ceata lui. Nu este puțin lucru să-ți dai ultima suflare sub cadavrul celui fără început.

Cu cât îți controlezi sentimentele mai puțin, cu atât ele te îndepărtează mai mult de viață. Nu inerția, ci paroxismul este tendința lor. Și paroxismul tuturor sentimentelor, maximumul realizabil de intensitate, te scoate din tine, din fire și din tot. Căci toate sentimentele în expresia lor ultimă *ne* mărginesc cu Dumnezeu. O iubire, o suferință, un dezgust, etc. în intensitatea maximă își au limita în limita divină.

De aceea, delirul este cu atât mai complex cu cât își determină conținutul într-o prezență cerească. Fără variațiile pe o temă transcendentă, delirul, este patologie pură. Instalarea Divinității în centrul lui îi dă caracter de cunoaștere și îl salvează ca o încoronare a spiritului. Delirul și cu Dumnezeu se sprijină unul pe altul. Pe când extazul este pregătit și sistematizează, dincolo de categorii, o experiență divină, o conștiință delirantă este iresponsabilă și nederijată. Delirul ? O anticipație extatică sau un extaz incomplet. O treaptă în experiența divină. Subiectiv și capricios, delirul mistic – și numai aceasta importă – este un contact cu Dumnezeu prin febră imaginativă. Valoarea lui ontologică este mult mai redusă decât a extazului. În schimb frecvența lui îi atribuie o intimitate cu Divinitatea pe care n-o mai găsim în alte forme de aspirație cerească. Se pare că Dumnezeu *profită* de toate momentele de delir pentru a ne aminti prezența. Cu stările sufletești normale n-are nici un punct de contact. Dezechilibrul organic deschide o fereastră spre el. O inimă calmă este ferecată pentru cer, iar gândurile dulci și liniștite sânt zăvoare pe care nu le poate sparge.

Nu cred să fi existat vreun înțelept care să fi priceput ceva din drama lui Dumnezeu. Înțelegerea acesteia nu duce la înțelepciune, ci la nebunie. Decazi în înțelepciune când te pui în *acord* cu ritmul universal, cu forțele

cosmice, cu mersul natural al lucrurilor. Știi toate, te pui la rând cu toate. Și nimic mai mult. Înțelepții laolaltă nu pot echivala un blestem al regelui Lear sau o rățacire a lui Ivan Karamazov. Stoicismul, ca justificare practică și teoretică a înțelepciunii, este tot ce se poate gândi mai plat și comod. Există vreun viciu mai mare al spiritului decât resemnarea ?

Dezacordul cu lucrurile este semnul evident al vitalității spirituale. Și el triumfă în dezacordul suprem cu Dumnezeu. Dacă ai ajunge la o împăcare, n-ai mai trăi, tu, ci te-ar trăi el. Atâta vreme cât ne asimilăm lui, nu existăm, iar când i ne opunem, n-are rost să mai existăm.

De-aș fi obosit de viață, Dumnezeu ar fi singura soluție practică și definitivă ; dar câtă vreme mai înmuguresc deznădejdi, nu pot să-i dau pace.

Câteodată văd așa izolarea omului :

un peisaj de iarnă ; zăpada ca o ingenuitate materializată ; o. tăcere albă ; o brumă ușoară, mărginind întinderile ;

și omul descătușându-și revolta, fără aderențe la peisaj, străin în natură, exilat între fulgi.

Destinul lui Dumnezeu este să se sfârșească neînțeles, ca și al creaturilor, de altfel. Și totuși sânt unii care îl înțeleg. De unde ar izvorî siguranța chinuitoare, care ne cuprinde uneori, că nu mai avem unde progresa în el ? Acele sfârșeli în nopți fără început, când pare că l-am *sfârșit* în gând și în remușcări. Și când te gândești ce târziu îl descoperim fiecare, ce vid de cugetare în absența lui ! Când ești atent la Dumnezeu ți se pare că totdeauna te-ai gândit la el, că nu mai există nimic... Numai gândindu-l fără milă până la capăt, asediindu-i toate singurătățile, putem ieși îmbogățiți din dezacordul cu el. De vom rămâne la mijlocul drumului, el n-a reușit să ne fie decât o ratăre în plus.

Nu este revelator că oamenii neutri problemelor divinității dovedesc o inocență blândă și grațioasă, pe care nu poți să n-o invidiezi sau să n-o regreti dacă te-a înveninat șarpele cunoașterii ? Cu cât ești mai mult preocupat de Dumnezeu, cu atât ți-ai pierdut mai mult nevinovăția. În paradis nimeni n-auzise de el ; numai starea de cădere a dat naștere chinului divin al muritorului. Fără o *vină* nu este posibilă conștiința existenței divine. De aceea, greu am descoperi un Dumnezeu într-o conștiință nefrământată de *păcat*.

Ființa neturmentată de Dumnezeu trăiește naiv, într-o nevinovăție cosmică. Gândul divinității tulbură armonia firii și trezește muritorul din

uitarea primordială ce prelungește paradisul. Și când omul nu-și mai amintește paradisul, înseamnă că a intrat în atingere cu Dumnezeu. Și coșmarul a început.

Contactul divin îți anulează nevinovăția și prin faptul că te amesteci oarecum în treburile lui Dumnezeu, de câte ori te preocupi de el. „Cine-l vede pe Dumnezeu moare“. Întinderile infernale ale Divinității... Perspectiva lor este tulburătoare ca un viciu. Oamenii îl cred prea superficial de l-au încărcat de virtuți.

Teologia este negația lui Dumnezeu. Ideea absurdă de a umbla după argumente pentru a-i proba existența presupune atâta sărăcie interioară, încât este o evidență strivitoare că toate tratatele de teologie laolaltă nu fac cât o exclamație a sfintei Tereza. De când există teologie și până astăzi nici o conștiință n-a căpătat o certitudine în plus și nu și-a organizat în nici un chip îndoielile. Cu Dumnezeu lucrurile se desfășoară mai simplu : te pomenești când te așteptai mai puțin în *mijlocul* lui. Aici începe momentul dureros și complicat ; teologia a rămas în urmă, căci ea nu este decât modul de a crede al ateilor. Cea mai proastă bâiguială mistică este mai aproape de Dumnezeu decât *Suma teologica*, și rugăciunea improvizată a unui copil oferă o mai mare garanție ontologică decât toată sinoadele ecumenice. Fără confesiunile mistice, religia, și cu ea biserica, n-ar fi mai interesante decât cine știe ce problemă de economic și finanțe : evoluția salariului sau impozitelor. Tot ce e instituție și teorie nu mai e *viață*. Biserica și teologia au asigurat o agonie durabilă lui Dumnezeu. Sau poate l-au îmbălsămat de mult. Numai mistica i-a dat viață, de câte ori a vrut.

Teologia ar avea valoare când ar fi posibilă o relație *teoretică* cu Divinitatea. Este, însă, mult mai ușor de găsit una *fiziologică*. Precum, într-un dezastru al tuturor convingerilor, pofta de mâncare ne susține mai repede decât sfinții, tot astfel o incomoditate organică ne poate apropia de Dumnezeu mai mult decât toate construcțiile abstracte ale teologiei. Acea servitoare, care spunea că nu crede în Dumnezeu decât când o dor dinții, i-a făcut de răs pe teologi.

„Atributele“ lui Dumnezeu ? Depinde de dispoziția noastră și de împrejurări. Când sântem generoși și bine dispuși, îl încărcăm de atribute pe care de-abia le poate suporta. Fără scrupul și rezervă plasăm în el întreg

conținutul orgoliului nostru. Astfel ajungem la concepția atributelor „infinite“.

Dar sânt amărăciuni în care îi retragem dreptul de a fi. Un zero de atribute. Nu sântem totdeauna atât de inconștienți, încât să proiectăm substanțial o Divinitate iluzorie !

Sau ți se pare uneori că știi totul. Atunci ce nevoie de inteligibilitate ar mai satisface El ? Sau când ți se pare că nu știi nimic, de ce să mai adaugi o ignoranță ? Prea de multe ori prezența divină e superfluă. Fără o tristețe întrebătoare, nu pot bănuî ce-ar face acel Dumnezeu...

În locul teologiei am putea plasa ceea ce nu știu care poet numea „știința lacrimilor“. O știință cu argumente *directe* și cu o metodă *imediată*. Astfel se lărgeste domeniul religiei și-și întinde câmpul ei vast de *nonsens consolator*.

Nimic nu este mai plăcut și mai tulburător decât să te gândești la Dumnezeu în brațele unei femei pierdute... Și îmi vine-n minte Barrés în parlament spunând unui prieten : „Aș vrea să trăiesc într-un Escorial de vise“. Dacă s-a exprimat vreodată mai drastic o contradicție sau un incommensurabil între realități...

Greu am concepe o detașare mai mare decât aceea rezultată din prezența divină în vulgaritate ! Este nesemnificativ să te gândești la Dumnezeu, după o pagină de mistică sau după un oratoriu. Dar să te întâlnești cu el la colț de stradă, să-ți iasă înaintea cu femeile de rând ! Ah ! Cum renaște vidul și singurătatea și Dumnezeu ! Mângâierile apocaliptice ale Curvei celei Mari m-ar face doar să-l uit !

Regretul de a nu fi tălmăciul singurătăților lui Dumnezeu, de a nu fi *orgă* inima...

Nu odată înțeleg până la sfârșire cum au existat oameni „nebuni de Dumnezeu“, care i-au sacrificat tot, în primul rând mintea, și au iubit până la oroare sărăcia, refuzând întinericul ca un confort, și au adorat nebunia pentru infinita ei izolare. Și nu odată întrezăresc cum se poate muri pentru el, ce jertfe poți face acestui absurd monumental, nelipsit de o crâncenă dramă. Toate senzațiile care însoțesc pasiunea pentru Dumnezeu seamănă surprinzător cu voluptățile și chinurile amoroase. Căci o tortură multiplicată în sine este *erotica divină*. Un amestec de intoxicare cerească și de amor

romantic exală în nedefinit parfumul dizolvant al credinței. O dezagregare în trup și în suflet. De aici o aspirație imaterială spre moarte. Cine știe ? Spre a scăpa de Dumnezeu sau spre a muri în el Este ceva putred în ideea de *Dumnezeu* !

De-ar fi credința un leagăn cald, s-ar mai naște vreun exces și-am mai cunoaște nebuniile fără nume ce o însoțesc ? A fi *înșelat de Dumnezeu* ! Decepțiile amorului ceresc, trădările repetate ale Amantului suprem, întrec dramele erosului terestru ! Aș prefera să am o mie de inimi de cavaleri medievali nefericiți în dragoste decât una cu flăcările lângă indiferența Divinității. Cruntă răzbunare va răsturna țăriile !

Prea puțini poeți cunosc genealogia lacrimilor. Căci de-ar cunoaște-o, n-ar mai zice : *eu*, ci *Dumnezeu*. Nu că el ar fi izvorul lacrimilor – ochii lui sânt umeziți doar de răsuflarea muritorilor –, ci noi nu putem plânge decât în el.

Toate lacrimile ce curg din Dumnezeu sânt ale noastre. Sfinții n-au nevoie să știe lucrul acesta. Cât despre Dumnezeu, el nu trebuie să afle că sânt muritori care aburesc stelele. S-ar teme și în tremurul lui ar scutura lacrimile, și-am pieri în propria mare...

Aș vrea să fiu o floare pentru a nu ști de Dumnezeu sau Satana pentru a-l disprețui. Dar să mă chinui cu ură și cu iubire în preajma lui, într-un leșin ceresc lipsit de taină ? ! Obsesia divină evacuează iubirea terestră, încât Dumnezeu trebuie să conteze mai mult pe răzbunarea femeilor iubite. Dimpotrivă, cu cât femeia ocupă inima noastră, cu atât el este aruncat mai spre periferie. Nu poți iubi în același timp cu pasiune o femeie și pe Dumnezeu. Amestecul celor două erotici ireductibile creează o pendulație interminabilă. O femeie ne poate scăpa de Dumnezeu, precum Dumnezeu ne poate scăpa de toate femeile.

Orice revoltă se îndreaptă împotriva Creației. Gestul cel mai mic de nesupunere față de fire compromite ordinea universală, pe care o acceptă sclavii Creatorului. Nu se poate să fii cu Dumnezeu și împotriva operei lui ; dar poți, din dragoste pentru el, să uiți Creația și chiar s-o disprețuiești. Acesta e sensul detașării de lume a credinței.

În numele Creatorului nu te poți răzvrăti nici măcar împotriva păcatului. Căci pentru Reacționarul suprem singurul păcat este anarhia, acest protest

împotriva ordinii inițiale. Dumnezeu pedepsește fără milă revolta împotriva răului. Eleatismul divin este piedică demiurgiei omului.

Orice răzvrătire este ateistă. Inaderența la un infinitezimal al creației este o dezintegrare din infinitul divin. Anarhia n-a intrat în planul Creațiunii. Știm doar foarte bine că în paradis se lăfăiau numai *dobitoace*. Când una din ele n-a mai acceptat această condiție, a renunțat la fericire, și s-a făcut om. Pe această răzvrătire inițială s-a construit întreagă istoria. Și până astăzi orice răzvrătire se îndreaptă împotriva lui Dumnezeu...

Odată tot se va prăbuși șandramaua acestei lumi. În ce fel, nimeni n-o știe. Și este, la urma urmelor, indiferent. Căci din moment ce totul n-are nici o calitate și viața este o piruetă în vid, începutul ca și sfârșitul nu dovedesc nimic. O clipă imensă ca un cavou universal. Și Dumnezeu ? Piatră de mormânt, boltă peste nimicul nostru sau păstor al unei turme înghețate.

... Și dacă încerc să văd prin ce mi-l mai apropii, este un val de milă ce se ridică spre înălțimile lui părăsite. Ai vrea să faci ceva pentru acest Dumnezeu stingher, cernit și amărât ; să mângâi vidul metafizic, să spulberi ceața de pe această Siberie cerească.

Mila pentru Dumnezeu este ultima singurătate a creaturii.

Se prea poate ca rostul omului să nu fie altul decât să se *gândească* la Dumnezeu. De-ar putea să-l ignore sau să-l iubească, ar fi salvat. Căci el nu este o incomoditate decât pentru gândire. Te-ai apucat să-l descoși ? Ești pierdut. Dar chiar acesta pare a fi rostul omului : să-l descoase. Nu e de mirare că în scurt timp nu s-a mai ales nimic de el. Dumnezeu va rezista la multe ; în fața gândului își pierde substanța. Și acei filosofi care îi atribuiau gândire infinită... O haină veche, atât a mai rămas din Divinitate – și pe care o îmbraci fiindcă n-ai alta. Ce sărăcie !

Istoria omenească este, în fond, o dramă divină. Căci Dumnezeu nu numai că e amestecat, dar suferă paralel și cu intensitate infinit mai mare procesul de creație și de devastare ce definește viața. O nefericire în comun și care – date fiind dimensiunile – îl va consuma poate înaintea noastră. Solidaritatea într-un blestem de existență explică de ce orice ironie la adresa lui se întoarce împotriva noastră. Îndoielile de Dumnezeu sânt identice autoironiei. Cine mai mult decât muritorii au suferit că el nu este ceea ce trebuia să fie ?

Asemenea unui castel scoțian pare viața, de câte ori găsești obiecții împotriva Creatorului. Fiecare din ele mărește singurătatea și reduc pe Dumnezeu la formule absurde. Dar despre el nu se poate gândi decât unde paradoxul se neagă pe sine în absurditate...

Uneori este atât de ușor să-l tălmăcești pe Dumnezeu, că e suficientă o cât de slabă atenție la o pulsație lăuntrică. De unde derivă atâta familiaritate și atât vid de mister în rara experiență a accesibilului divin, când nici o adiere extatică nu ne învăluiește ?

Orice formă de Dumnezeu este autobiografică. Nu numai că purcede din tine, ci te și *tălmăcești* în ea. Este o viziune dublă a introspecției, care ne descoperă viața sufletului ca *eu* și ca *Dumnezeu*. Te vezi în el și el se vede în tine. Viziunea interioară separă toate elementele prin care nu aparținem lumii și le concentrează într-o fascie de lumină asimilabilă principiului divin ; de cealaltă parte ne izolează ca *lume*, în cât coexistența rezultată din această discrepanță a viziunii împrumută contactului cu Dumnezeu o familiaritate unică.

Va putea duce Dumnezeu toate lipsurile mele ? Va putea el să se urnească sub povara atâtor tristeți ?

Mă înțeleg bine numai prin imaginea mea despre el. Cunoașterea de sine numai așa are un rezultat și un sens. Cine nu se gândește la el, rămâne străin sie însuși. Căci Dumnezeu e singura cale de autocunoaștere, iar Istoria universală – descrierea formelor lui.

Meditația muzicală să fie prototipul gândirii în genere. Oare a urmărit vreun filosof un motiv până la capăt, până la epuizare și până la limita lui, așa cum face un Bach sau un Beethoven ? Gândire exhaustivă există numai în muzică. După cei mai profunzi cugetători, simți nevoia s-o iei de la început. Numai muzica dă răspunsuri definitive. Unde s-a ajuns după atâtea meditații asupra lui Dumnezeu ? Să se repete aceleași evidențe, argumente și absurdități. Nu știm ce au gândit cei mai singuri despre el ; dar tot ce cunoaștem nu echivalează un acord de orgă. Se pare că prin gândire nu se poate epuiza un motiv și că pe tema lui Dumnezeu există variațiuni infinite. De la Iov până la Rilke nu s-a putut, sfărâma prin cuvânt crusta care îl insensibilizează și-l face refractar formulelor inexorabile. Gândirea și poezia l-au intimidat ; dar n-au lichidat nici un mister din jurul lui. Și am reușit astfel să-l îngropăm cu toate tainele. O aventură halucinantă, în primul rând a lui Dumnezeu și apoi a noastră.

Eroismul presupune voluptatea de autodistrugere *în lume*. Sacrificiu în imanență. O tragedie care, negând individuația, rămâne în *limitele* ei. Dintre toate ființele, eroul gândește mai puțin asupra morții. Dar există oare o ființă care să aibă o aspirație inconștientă spre moarte mai mare decât el ? Acest paradox aparent definește condiția eroului. Voluptatea de a muri fără a avea sentimentul morții.

Orice gând este o bunăvoință disprețuitoare față de viață. Când *știi* ce e viața sau moartea, cine te-ar putea convinge că ele *merită* sacrificiul ? Eroismul este o afirmație absolută, construită pe negația individuației.

Dacă ai gândit moartea până la capăt, nu te mai poți abandona ei, căci iluzia de viață ce ți-a mai rămas nu mai justifică renunțarea eroică. Într-adevăr, la ce ai mai putea renunța ? Eroismul nu se ridică pe sacrificiul unui neant vital. *Spiritul* este prin sine o renunțare. Ce sens ar avea o a doua renunțare prin eroism ? Nu este caracteristică că profuziune de eroi întâlnim în aurora culturilor, în epoci gotice sau prehomerică ? Oamenii, necunoscând chinul spiritului, cum și-ar satisface gustul renunțării fără derivativul eroic ?

Între divin și eroic nu există nici o legătură. Căci Dumnezeu n-are nici un atribut de erou. Renunțare ? Dar Iisus este erou numai în măsura în care e om. Prin ceea ce e divin se inspiră dintr-o lașitate supralumească. Tot ce e sublim în căderea creaturii derivă din eroism. Dumnezeirea nu este decât antipodul lui.

Eroicul nu e mai puțin refractar divinului. Imanența lui conturează câmpul acțiunii în dimensiunile lumii. Beethoven l-a eliminat pe Dumnezeu din muzică, din cauza predominării elementului eroic. Până la el ea exprima un regret plin de parfum ceresc. Năvala eroică a lui Beethoven a laicizat transcendentul într-o dramă umană. Nu cunosc o muzică mai *politică* decât a lui. Un triumf *asupra* lumii, *dar* nu *dincolo* de ea. Dincolo de lume ? Dar Beethoven n-a avut un singur moment regretul paradisului...

Meditația asupra Dumnezeirii te face insensibil la titanismul uman. Ce rost mai are protestul omului în natură, când bănuiești prea bine indiferența infinită a lui Dumnezeu și neputința lui fără margini ? Să nu poți fi erou decât în fața oamenilor... Iată de ce eroismul nu este mai mult decât un simplu gest. *Să mori*, adică, neînțeleas de Dumnezeu. Această nemângâiere e unul din argumentele nemuririi.

Ce amărăciune să-ți dai seama că sânt oameni care trăiesc fără peisaje dezolante ! De câte ori nu te plictisesc fadoarea azurului și contururile clare în câmpii cuminți, cu văi liniștite și arbori primitivi, fără îmbierile apusului ! Un cer fără întrebări și o natură ce nu așteaptă un răspuns ! Și atunci mă întreb ce-aș face fără peisajul olandez, fără Salomon și Iakob Ruysdael sau Aert van der Neer ? Oricare din peisajele lor îți trezește toate melancoliile, toate visele legate de nori și de culori crepusculare sau de adieri marine. Un cer greu și vast, cu nori ca suspine materializate ; întinderi vagabonde, născute pentru a învălui singurătățile sau comentarii fizice la infinitul melancoliei. Un cer ca o boltă unei inimi dezolate... Parcă toate singurătățile au purces spre înălțimi și s-au oprit în drum ca tristețea muritorilor să se mângâie în contemplarea lor. Singurul cer ce te poate dispensa de mare și care te invită să mori frumos și nefericit...

Sub un cer ce nu permite gândul fără vis se întind ape ce n-au trăit niciodată. Însăși furtuna nu-ți dă impresia de viață. Ape stătătoare, cărora arborii le păzesc tăcerea și care tănuiesc într-un luciu întunecos toate undulațiile arborilor și toate răspunsurile cerului.

Lucrurile îngroapă o taină, care ar putea să nu fie decât cea a întinderilor, și se retrag în ele, concurând la un mister general, de melancolie și uitare. Căci infinitul peisajului olandez te face să crezi că natura și-a uitat de ea însăși într-o mirare cosmică și misterioasă. Arbori, ape care sânt izolate sau uneori înghesuite sub un cer prea mare față de micimea lor, într-un contrast deprimant ; animale care nu pasc iarba, ci nesfârșirea ; oameni care nu merg nicăieri, ci așteaptă sub faldurile de umbră ce îmbracă firea – toți și toate participă la o lume vastă, în care lumina s-a oprit, mărind un mister, prea învăluitoare pentru a fi dureros. Ceea ce Vermeer van Delft, maestru al intimității, al tăcerilor confidentiale, ne-a prezentat în arta portretului sau a interiorului, sensibilizând tăcerile fără un clarobscur de mari dimensiuni, utilizând notații delicate și atenuând parfumul de singurătate printr-o atmosferă familiară, casnică. Iakob Ruysdael – mai mult poet decât pictor – atribuie spațiului nesfârșit, încât sensibilizarea tăcerii ia proporții într-un clarobscur monumental. Auzi tăcerea apusurilor – acesta e farmecul de dezolare al peisajului olandez, la care se mai adaugă o vibrație de vremelnicie, fără de care melancolia n-are nici o poezie.

Dumnezeu pendulează între Rusia și Spania (între Dostoievski și El Greco). Țări *gravide* de Dumnezeu. Mai sânt și altele, dar ele nu-l poartă în măruntaie, ci se mulțumesc a-l cunoaște.

Rostul unui popor în lume este să reveleze măcar un *atribut* al lui Dumnezeu, să ni-l prezinte într-o altă lumină sau într-altă umbră, să ne descopere una din fețele lui ascunse. Viața unui popor trebuie să diminueze puterea Atotputernicului, reducându-i din mister. Și acesta nu poate fi redus, decât realizând în devenire o parte din calitățile secrete ale Divinității

Cele câteva mii de ani de istorie înseamnă o criză serioasă a puterii și autorității lui. Popoarele s-au întrecut în a-l face cunoscut, nebănuind ce rău mare îi făceau. Dacă toate țările semănau Rusiei și Spaniei, astăzi era *epuizat*. Ateismul rus și spaniol este inspirat de Cel de Sus : teama că setea devorantă a acestor demenți cerești i-ar putea răpi nimbul... Prin ateism Dumnezeu se apără pe sine însuși de la nimicirea prin credință. Divinul Părinte își îmbrățișează fiii, pe ateii... Indiferența lor îl lasă să troneze într-un infinit prăpăstios de calități, nule lucidități.

După Greco, te-ntrebi ce rost a mai avut pasiunea cerească în pictură ? A fost cineva mai aproape de Dumnezeu prin linii și culori ? Și Dumnezeu însuși fost-a cândva mai asediat de figuri umane, cu o insistență mai agresivă ? *Ovalul* nu este la Greco produsul unei deficiențe optice, ci forma pe care o ia figura omenească ținută spre Dumnezeu. Fața întoarsă și crispată în direcția cerului s-a lungit, de parcă lunecă într-o verticală, al cărei capăt de sus sfârșește în Dumnezeu, precum cel de jos. Începe în Inima omenească. Puțină nebunie în plus și Greco ne-ar fi prezentat linii de foc între cer și pământ – și noi am fi recunoscut ușor în tremurul lor simboluri omenești. Spania este o flacără pentru noi, dar pentru Dumnezeu, un incendiu. S-au împreunat prin foc deșerturile pământului cu ale cerului. Rusia cu Siberia întreagă arde împreună cu Spania și cu Dumnezeu.

Rusul sau spaniolul cel mai sceptic este mai pasionat de Dumnezeu, decât oricare metafizician german. Tot clarobscurul picturii olandeze nu echivalează intensitatea dramatică din umbra arzătoare a unui tablou de Greco sau de Zurbaran. Amândoi ne-au prezentat un Sf. Francisc din Assisi. Un italian văzut de doi spanioli. Nimeni n-a apropiat Italia mai mult de cer decât acești doi iberici. Orice sfințenie este mai mult sau mai puțin spaniolă. Acestui popor îi stă bine când e bolnav, îl „prinde” împărăția cerurilor...

Clarobscurul olandez, cu tot misterul lui vast, este străin și departe de Dumnezeu. Tot ce vrei despre viață, nimic despre el. Se prea poate ca o

pasiune divină ar fi compromis poezia acelei melancolii și se prea poate ca melancolia să fie refractară absolutului. Pe Dumnezeu îl înțelegi în tristeți grave, în deznădejdi, în singurătăți incurabile și furioase ; melancolia este o nesfârșire *immanentă*, un vag tremurător și balsamic, fără un corectiv al altei lumi.

Deosebirea dintre Spania și Olanda este incomensurabilul dintre disperare și melancolie. Însuși Rembrandt ne invită să ne odihnim în umbre și clarobscurul său nu e decât un leagăn în care murim fără revoltă, fiindcă am trăit fără chin. Tot Rembrandt nu este decât *așteptarea* bătrâneții. De aceea, greu am găsi un artist mai reflexiv și mai împăcat. Față de Renașterea italiană el este un apocaliptic, iar față de spanioli – un gânditor calm și interiorizat.

Dintre olandezi numai el l-a înțeles pe Dumnezeu. (Aici să consiste explicația de ce el a pictat relativ puține peisaje ?) Dar Dumnezeul lui nu este o prezență care deformează lucrurile până la de-figurarea lor (Greco), ci se degajează din misterul umbrelor, ca o germinație impalpabilă clarobscurului. Omul șoptește cu el într-o pietate adâncă, dar reținută. O blândețe reflexivă și o abandonare discretă îi învâluie pe amândoi, de frică să nu se deranjeze prea mult. Ce noroc că Rembrandt este destul de poet, pentru ca să nu decadă în înțelepciune, această nenorocire a Olandei, care a scos-o din istorie !

Există alt criteriu al artei în afară de apropierea de cer ? Dacă n-ar fi decât ardoarea și maximum de tensiune, nivelul unui suflet nu poate fi determinat fără raportarea la o pasiune absolută. Decât, acest criteriu ne condamnă la nemângâiere. Căci Rusia, și mai ales Spania, ne arată că niciodată nu sântem prea aproape de Dumnezeu, pentru a avea dreptul să fim atei...

După toate ideile mari ar trebui împlântat un semn de exclamație, precum scheletul pe transformatoare electrice. Atâta irealitate mă obligă să simbolizez procesul universal printr-un etc. plasat în umbra unui imens zero.

Să fie totul așa de lipsit de conținut ? Să se fi oprit lumea dintru început ? De câte ori privesc cerul câștig siguranța neplăcută : nu există *istorie*.

Timpul este o alinare. Dar *conștiința* înfrânge timpul. Și în viață greu am găsi o terapeutică valabilă conștiinței. Tot ce neagă timpul este boală. Ceea ce e mai pur și mai sănătos în viață nu e decât o apoteoză a vremelniciei. —

Eternitatea este putregai la înaltă temperatură, iar omul – un hoit, descompus pe cadavrul lui Dumnezeu.

Se poate iubi altă muzică decât aceea care exprimă absența omului în lume ? Până și funcția esențială a gândirii nu este decât meditația acestei absențe. Căci într-atât, întrucât ființa umană este prezentă în lume, ea nu reprezintă un plus diferențial care s-o individualizeze. Absența îi dă, însă, o proeminență dureroasă, care se poate atenua prin reverie, prin tristețe necontrolată. Este mai mult decât revelator că o asemenea absență plină de visuri este neutră divinității, a cărei experiență constituie o natură aparte, un gen specific. Sânt atâția oameni care gândesc și visează, și n-ajung, totuși, niciodată la Dumnezeu sau la ideea lui. O tristețe care nu închide în sine necesitatea mângâierii nu va realiza experiența religioasă niciodată. De aceea, muzicienii-poeti, adică acei ce se satisfac cu tristețea *în sân*, rămân străini de Dumnezeu. — Absolutul este o tonalitate specifică a tristeții.

Deosebirea enormă dintre *Dumnezeu* și *ideea* de Dumnezeu a făcut-o Pascal, diferențiind pe Dumnezeul lui Iov și Abraham de cel al savanților și filosofilor. Ar trebui completată cu deosebirea dintre Bach și tot restul muzicii, dintre Tereza d'Avilla și tot restul sfințeniei sau dintre Rilke și tot restul poeziei.

Orga, cello și flautul trezesc în noi înclinări tânguitoare și nostalgice după alte lumi.

Orga – te întâlnești cu Dumnezeu la marginea spațiului.

Cello – prin grădini de toamnă sau la capătul unei străzi înguste dintr-un oraș vechi ; iar flautul te apropie de el sub un cireș ce-și scutură florile în adierile primăverii.

Orga este o cosmogonie de lacrimi. De aici, rezonanța metafizică pe care în flaut și în cello n-a întâlnim decât în expresie lirică și într-un tremur nostalgic infinit subtil, izvorâte din fiorurile transcendente ale inimii. În orgă se autointerpretează absolutul fără intermediul sufletului omenesc. Iată de ce este ea instrumentul cel mai puțin uman și impresia stranie că nici un om n-a cântat cândva la el ! Dimpotrivă, în cello și flaut apar toate slăbiciunile omenești, transfigurate de un regret nepământesc.

Când în zile de lucru intri întâmplător într-o biserică o privești indiferent și deodată ești surprins de acorduri de orgă ; sau în inserări, dintr-o casă afumată și neînsemnată te rețin meditațiile unui cello sau după-amieze vaste

cât melancolia în care se risipesc suspinele unui flaut – mai poți atunci adăuga singurătății ceva ce să nu fie Dumnezeu ?

Dinamismul în artă este de două feluri : imanent și transcendent. În Greco figurile și culorile ard vertical. Și la Van Gogh obiectele sânt flăcări și culorile ard. Dar orizontal, împrăștiate în spațiu. Van Gogh este un Greco fără Dumnezeu ; un Greco fără cer.

În artă, centrul de gravitate explică, dacă nu structura formală și stilurile, în tot cazul atmosfera interioară. Pentru Greco, lumea este o avalanșă cosmică înspre Dumnezeu ; ea vrea să *cadă* în el, în centrul ei gravitațional, pe când pentru Van Gogh avalanșă cosmică își are centrul în haosul ei intern. Materia se prăbușește cu furie în sine, în cascadele propriului abis. Acesta este dinamismul imanent.

Scârba, ce te invadează la spectacolul devenirii omenești, te obligă să renunți și să te purifici de „sentimente“. Ele sânt sursa aderențelor stupide, a acelui „da !“ pe care îl strigă inima realității împotriva tuturor evidențelor. Furia îți dă „accese“ de sfințenie laică. Adică o inaderență totală, fără „ieșirea“ lui Dumnezeu. Și în astfel de „accese“ spiritul nu-ți pare decât strădania de a-ți concepe propriul epitaf, început prin întâiul act de gândire și sfârșit prin ultimul suspin. Să trăiești adică toată viața ca o variațiune pe motivul „aici zace“...

Există atâți oameni care, de-ar fi sinceri cu ei înșiși, ar pune cruce gândurilor și și-ar împreuna mâinile în rugăciune, această răstignire a inteligenței din teama de singurătate.. :

Viața nu este decât o absurditate... legală. Permisă. Acceptată.

Datoria unui om singur este să fie și mai singur.

Oboseala în umbra mănăstirii și imensitatea vidului întinsă în țesuturi, o tristețe surdă și o melancolie fără elocvență nășteau în sufletul călugărilor acel gol mănăstiresc, pe care evul mediu l-a numit *acedia*. Este un dezgust eleatic, rezultat din pustiul inimii și înmărmurirea lumii, un spleen religios. Nu o plictiseală *de*, ci *din* Dumnezeu, care pare a se fi lăsat peste singuratici cu toate deșerturile lui. *Acedia* sânt toate adevărurile după-amiezilor de duminică în tăcerea apăsătoare a mănăstirilor și tot ce nu este vibrant în Dumnezeu. Sufletul lui Baudelaire în evul mediu.

Extazul, în primele lui avânturi, își creează un peisaj divin, o idealitate pastorală, ridicată în acorduri mistice ; dezgustul eleatic al acediei desfigurează peisajul până la fantomal și, răpind orice sevă firii, introduce o fadoare în existență, din exces metafizic. O plictiseală plină de venin, pe care numai blestemul nostru de muritori fără har o mai poate înțelege. *Acedia* modernă nu mai este singurătatea mănăstirească – deși fiecare purtăm o mănăstire în suflet –, ci vidul și spaima de ineficiența unui Dumnezeu păraginit.

E drept, există și în spleenul călugăresc o păraginire a cerului, dar ea este atenuată prin așteptarea unei plenitudini viitoare și prin toate promisiunile unui extaz posibil. Dumnezeu *este* ; chiar atunci când e tern, nemângâietor sau absent. *Acedia* noastră îl transformă într-o împodobire a îndoielilor. În orice scepticism absolutul are un caracter ornamental.

Este indiferent ce mod de distrugere îți alegi. Unul se îngroapă într-o bibliotecă, altul într-o cârciumă. Rezultatul este același. Modul de autodistrugere dovedește ceva numai pentru *felul* unui om. Spune-mi cum vrei să te prăbușești, ca să-ți spun cine ești. Adică, spune-mi cu ce-ți umpli singurătatea : cu cărți, femei, ambiții. La toate punctul de plecare este plictiseala și cel de ajungere, distrugerea. Că unul se vrea risipit în fâșii de azur, iar altul în tandrețe cu viermii, ce dovedește pentru blestemul traiectoriei umane ? Simbolul sorții noastre ? Un cer împânzit de viermi.

De la Baudelaire am învățat că viermii n-au nici ochi și nici urechi. Nu m-am gândit la asta. Nu m-am gândit că viața nu e decât un extaz al viermilor în soare. Fericirea ? Un menuet de viermi.

Ți-ai întins oglinda când între tine și moarte se mai interpune distanța unei închipuiri ? Ți-ai întrebat ochii atunci, mai nemărmuriți decât două piramide ? Privindu-i, înțeles-ai că nu poți muri ? Pupilele dilatate de o groază învinsă își pierd răspunsurile și întrebările. Și atunci se naște o certitudine din imobilitatea lor, o certitudine comunicată corpului și pulsului, ciudată și tonică în misterul ei lapidar : *nu poți muri*. Este *tăcerea* ochilor care ne asigură privirea spre propriii noștri ochi, calmul egiptean al visului în teroarea morții. De câte ori te apucă frica de moarte, privește-te în oglindă, întreabă-ți ochii și vei înțelege de ce nu poți muri, de ce nu poți muri niciodată. Ei *știu* totul. Căci ochii au pete de neant, ce ne asigură că nu se mai poate întâmpla nimic.

Un popor intră în decadență când începe să se plictisească. Atâta vreme cât nu-și uzează posibilitățile devenirii lui este activ în mod automat, sub teroarea propriilor valori și conținuturi. Prea multă mărire și glorie dă naștere la o oboseală reflexivă, baza fatală a plictiselii. Amurgul unui popor este identic unui maximum de luciditate colectivă. Instinctele care au creat „faptele istorice“ și gloria legată de ele își pierd rezistența, iar pe ruina lor apare plictiseala. Englezii sânt un popor de pirați, care, după ce-au jefuit lumea, au început să se plictisească. Excesul de barbarie accelerează epuizarea vitală și neagă gustul pentru viață în culmile vitalității. Romanii n-au dispărut de pe fața pământului în urma invaziilor barbare și nici din cauza virusului creștin, ci un virus mult mai complicat, lăuntric și fatal, l-a ruinat în sâmbure : plictiseala. Ei au început să aibă *timp*, pe care nu l-au mai putut umple cu nimic. Timpul *liber* este un blestem suportabil unui

gânditor, dar este un chin unic pentru un popor. Ce înseamnă timp liber, dacă nu durată fără conținut, lipsită de substanță ? Vidarea temporalității este nota caracteristică a plictiselii.

Aurora cunoaște idealuri ; amurgul, numai idei, iar în locul pasiunii apare nevoia distracției. Curba descendentă a sorții unui popor este reperabilă prin variațiile de intensitate ale plictiselii. Decadența începe. Iremediabilă, sinistră. Căci intoxicarea prin virusul saturnian este fatală oricărui organism. Popoarele mor fără scăpare, ca și individul izolat ce lânzește, savurându-și buimăcit sau rece agonia.

Prin epicureism și stoicism, Grecia a încercat să tămăduiască acest „mal du siècle” specific tuturor apusurilor istorice. Simple paliative, ca și abundența de religii a sincretismului alexandrin. „Răul” a fost acoperit, falsificat sau deviat fără să-i anuleze virulența subterană. Plictiseala intră în sânge sau chiar pleacă din el. Unui popor care a avut totul începe să-i fie „urât”, întocmai ca unui individ care a „trăit” prea mult sau „știe” totul. Și ce poți face ca să extirpi urâtul din sânge ? Toate legiunile închipuite ale îngerilor nu mai pot înviora sufletele atinse de scârba consecutivă cunoașterii și saturației. Nu există decât plictiseala organică, adică dezgustul cărnii de propriile ei îndestulări ; iar când se dilată la un sentiment de viață sau la o viziune nemiloasă plictiseala ne dovedește că carne există în spirit.

Cu plictiseala apare neîndestularea în lume, iar universul se transformă într-o după-amiază de duminică.

Între plictiseala care miroase a pământ a rușilor și aceea parfumată a saloanelor engleze sau franceze deosebirile sânt mai mici decât par, căci la amândouă sursa este aceeași : inaderența sângelui la lume. Că ea se exprimă în melodii tăgădate, în suspine telurice sau, dimpotrivă, prin grația inutilă a inteligenței, diferențierea privește numai rafinamentul, dar nu esența. Plictiseala în orice formă nu-și are la bază ondulația gratuită a inimii, și, fie ea telurică, fie spirituală, o antinomie organică îi asigură „secreția” neliniștitoare, toxinele ei corosive. De aceea, nu este plictiseală care să nu ne reveleze două lucruri : corpul nostru și vidul lumii. Ficatul absoarbe razele, rinichii despoaie verdețurile, iar stelele putrezesc în gingii.

Păcatul capital al cunoașterii este că a început să vadă dincolo de lume, adică dincolo de rezistențele creierului. Ce fel de celule se vor fi adaptat

cerului, din moment ce în planul naturii n-au fost prevăzute asemenea excrescențe ? Neprevederile naturii i-au obligat pe muritori să transforme inima în organ al cerului. Și astfel am intrat în ilogicul absolut și universul a fugit de sub control.

Imposibil de a iubi pe Dumnezeu altcum decât urându-l ! Cine n-are emoția absolutului cu mâna pe pumnal nu bănuiește nimic din teroarea metafizică a conștiinței. Ateii și credincioșii sânt niște proști cumsecade, care s-au aranjat practic în treburile ultime. Inferioritatea unei conștiințe metafizice se măsoară după întrebarea : există sau nu există Dumnezeu ? Acel ce crede că aceasta este întrebarea, este un inconștient ridicol. Dacă există Dumnezeu sau nu ? Ce contează acest lucru ! Doar știm că el există mai mult când n-avem nici un motiv să-l recunoaștem și că unei neliniști pure îi este indiferent că undeva se află un Dumnezeu oarecare. O cunoaștere care ar epuiza lumile și ne-ar dovedi inexistența lui într-un proces-verbal cosmic n-ar putea suprima *furia* – amestec de luciditate și demență – care și-l creează spre a-și îndeștula iubirea și mai cu seamă ura. Dumnezeu este o funcție sau un moment ce definește viața noastră în pragul autodistrugerii. Că nu există sau că este prea puțin ? ! Ce importă, dacă prin el luciditatea se echilibrează cu demența și ne răcorim furia îmbrățișându-l criminal !

Plictiseala este forma cea mai elementară de suspendare a timpului, precum extazul este ultima și cea mai complicată. De câte ori ne plictisim se oprește timpul în țesuturi ; uneori îi auzim oprirea și-i savurăm cu chin tăcerea. Organismul este atunci un ceas care stă și care *știe* că stă. În orice plictiseală există conștiința stagnării temporale, cu atât mai mult cu cât din ce ne plictisim mai mult, din aceea sântem mai puțin inconștienți. În potențarea conștiinței – și ca atare a izolării noastre în lume – plictiseala este întâia treaptă ; pe ea se ridică și se consolidează singurătatea spiritului. Toate bolile se bazează – mai mult sau mai puțin – pe afecțiuni parțiale și, ca atare, remediabile. Căci bolile își au *locul* lor, locul celei mai mici rezistențe, unde se încuibă ca într-un spațiu predestinat. Dar care este spațiul plictiselii ? Unde e locul ei natural ? Trebuie să fie în toate organele, în intimitatea tuturor membrilor, vacuități ce ne aduc aminte de peșteri subterane. Mai mult, trebuie să fie în fiecare celulă a corpului un gol infinitezimal, peșteri ale primelor elemente și vacuități ale ființei noastre,

care constituie un spațiu vid ce tinde să se dilate și să câștige teren. Atâta vreme cât acest spațiu rămâne indiferent, nu știm ce e plictiseala. Dar când el devine agresiv, o oboseală totală încinge organismul, mult mai gravă decât cangrena particulară a fiecărei boli. Plictiseala, aceea care a prins teren și-și întinde domnia pe întreaga ființă, privește cu dispreț și bunăvoință cancerul. În numele și sub teroarea ei, părăsesc oamenii căminul și moartea agreabilă legată de el și se avântă în lume spre a muri undeva fără acoperiș și fără lacrimi ; adolescenții se gândesc la sinucideri în zile infinite de primăvară, iar servitoarele fără amanți se lamentează duminicile, de parcă inima lor e un cimitir în care morții nu pot dormi. Din plictiseala aceea organică și esențială, fără cauză sau cu una îndepărtată, fără obiect, în afară de un vag prelungit în fiecare clipă și înmulțit de fiecă percepție, se naște îndoiala și pasiunea, dezagregarea spiritului sau autodistrugerea eroică. Toată viața nu este decât o soluție a plictiselii. Încerci adică să te salvezi din ea. Melancolia, tristețea, disperarea, groaza și extazul se ramifică din trunchiul masiv al plictiselii ; de aici, nediferențierea și originarul acesteia. Există *flori* ale melancoliei și tristeții ; îmi place să mă gândesc la *rădăcini*, când e vorba de plictiseală. Cu atât mai mult cu cât ea și este întâia treaptă a deșrădăcinării din lume.

Cu cât ne plictisim mai adânc, cu atât uităm punctul inițial, motivul, cauza. Astfel, orice plictiseală adâncă sfârșește prin a deveni stare *în sine* și, scoțându-ne din lupta cu obiectele, ne plasează în fața ei, încât oamenii se mai împart după modul în care se plictisesc și încearcă să se salveze din plictiseală. Cu toate acestea, ea nu este o problemă religioasă. Sânt, doar, atâția oameni care se plictisesc toată viața fără să fi ajuns la Dumnezeu ! Ei acceptă starea aceasta și, neevadând din ea, nu pot ajunge la consecințele ultime ale plictiselii, adică la exasperarea finală în lume, care introduce o dimensiune metafizică în urâtul existenței. Dar ajunsă aici, plictiseala s-a negat pe sine însăși și s-a depășit în absolut.

O culoare este o stare de suflet. Într-o sensibilitate nuanțată și excitabilă toate culorile inspiră tonalități afective, încât putem traduce viața sufletească într-o gamă cromatică. Pe atâția oameni îi lasă indiferenți un amurg ; dacă, însă, pe unii îi scoate din ei înșiși, faptul se datorește numai dispoziției în care te transpune un anumit gen de culori. Într-o lume de lumină pură. Viața sufletească ar fi omogenă și ar avea o singură dimensiune. Absenței obiective de culoare i-ar corespunde un alb psihic.

Eterogenitatea sufletească ar fi învinsă și am asista fie la un extaz continuu, fie la un zero afectiv.

Culoarea este suferința luminii, a spus Goethe. Dar a noastră ? Nu suferim noi cu toate culorile ? Și nu este uneori aspirația spre lumina fără obiecte a extazului o dezertăune din mrejele cromatice, din culori ca expresii ale acestei lumi ?

Totul în viață este să te știi plictisi *esențial*. Nenorocirea este că aproape toți oamenii rămân la suprafața plictiselii. Se cere mult stil pentru a vieții *urâtul substanțial*. Doar atunci înțelegi de ce sânt ființe care ar vrea să epuizeze toate singurătățile generatoare de lacrimi. Pentru ele, ce este viitorul ? Toate lacrimile neplânse, toate picăturile germinale de durere.

Sufletul oamenilor care au fost turmentați de Dumnezeu seamănă unei primăveri de vicii. Încep adevărate decadente florale, dezgusturi parfumate, muguri infectați. O înflorire de apus ca o curbă melancolică și timidă a Speranței. În zadar ai vrea să te mai afli undeva, căci nu mai poți fi decât *deasupra*, deasupra totului și nimicului. Îl înțelegi atunci pe un sfânt șantajist ca Léon Bloy sau pe un creștin anticreștin ca Nietzsche. Sau îți pare rău că nu ești un Iuda ca să poți trăda un Dumnezeu și să cunoști remușcarea. Și-i invidiezi pe toți exilații pământului, deși universul nu este decât o Sf. Elenă. Invoci toate singurătățile oceanelor, deși lacrimile sânt o consolare mai directă și mai eficace. Nevoia asta de a te îneca, pasiunea fără-fundului, după ce te-ai înălțat deasupra ființei și a neființei ! Și atunci e mai mult decât banal, de ce ape nesfârșite te cheamă și te așteaptă de câte ori te ridici deasupra lui Dumnezeu.

Remușcarea este flacăra neagră a inimii. Și pe ea n-o putem stinge decât *sub* oceane și mări. Căci remușcarea pleacă din toate clipele în care am fost *deasupra* și în care n-am plâns sub Dumnezeu... Ah ! Ce nemilos am dezertat din umbra lui ! În lume nu mai este răcoare și incendiul se propagă în flăcări negre, invizibile în nopți. Înțeleg groaza lui Macbeth. De mult au plecat pădurile...

Creștinii au vorbit prea mult de agonia sufletului ; Construit-au biserici numai pentru a nu se sufoca ? Se prea poate ca biserica să nu fie decât un mormânt al terorii...

Nevoia de a profana toate mormintele, de a da viață cimitirelor într-un apocalips primăvăratec de sicrie. Există numai viață, în ciuda absolutului morții ! Asta o știu țăranii care se împreună în cimitir, ofensând prin suspine

tăcerea agresivă a morții. Ce transfigurată e sexualitatea pe o lespede de mormânt ! În curând se vor găsi femei pe aleile cimitirului și vom avea ocazia să protestăm împotriva morții cu spuma unui țap de berc...

Când nu te mai interesează nimic, Beethoven nu-ți pare decât o sumă de tristeți politice. Atunci Brahms îți este mai aproape, fiindcă are mai puțin orgoliu în tristețe și prin aceasta se abandonează cu pietate reveriei.

Deznădejdea energică a lui Beethoven te obligă să faci planuri de viață și marșurile lui funebre sânt amurguri întăritoare. O muzică tonică, de eroism immanent, ce stimulează pasiunea pentru aparențe monumentale. Ce puțin îți spune Beethoven în clipe de mare detașare ! Nu există nici măcar aluzie, la Dumnezeu în singurătățile sale. Fără geniu muzical el nu putea fi decât un tribun oarecare sau un hamal într-un port olandez...

Cum pot muri oamenii vara și cum de există cimitire în soare ? Ideea de nemurire s-a născut sub cerul vast al sudului, fiindcă soarele este singura negație a morții.

Nu se poate stabili cu nici un fel de precizie când așteptarea *Judecății de apoi* determină conținutul fiecărei clipe. În banalități apăsătoare, în gesturile cele mai inexpresive și în furii vulgare, în cârciumă mai mult decât în biserică te pomenești cutremurat de o emoție finală, care se prelungește ceasuri și zile și învăluie timpul într-un echivoc de răscolire tristă și voluptuoasă. Să poți vorbi ore întregi cu oameni ce-i disprețuiești despre lucruri vesele și indiferente și ei să nu întrevadă deloc ce aproape ești de Judecata din urmă, cât ești de pierdut pentru lume și câte chemări de sfârșit te agită ! Cine nu bănuiește ce înseamnă așteptarea de fiecare clipă a Judecății este prea timid cu Dumnezeu și incapabil de această ultimă provocare. Nevoia unei răfuieli definitive cu patronul prostiei cosmice naște în suflet această așteptare ciudată. Și poate și dorința de a nu muri înainte de a călca sentința Unuia care, după ce a creat o lume mediocră și superfluă, găsește de cuviință că o mai poate și cântări.

Nu trebuie să fii creștin pentru a te cutremura de Judecata de apoi sau pentru a o înțelege. Creștinismul a exploatat numai o temere și o neliniște omenească, scoțând maximum de profit pentru o divinitate care și-a aliat, laș și fără scrupul, teroarea.

Judecata de apoi apare în conștiință precum Dumnezeu, păcatul sau îngerii. Un *moment* ; ce e drept, nedeterminabil și imprevizibil, dar nu mai puțin un *stadiu* al neliniștii. Credeai că te miști cu o frică disprețuitoare prin absolut, când te trezești cu o piedică nouă. Judecata de apoi ? Ei și ! ? Vrea Dumnezeu să ne mai omoare încă odată ? Nu te speria, Doamne, că nu ne plictisim în morminte !

Singurul argument împotriva nemuririi este plictiseala. Din aceasta pleacă, de altfel, toate negațiile vieții, toate probele defavorabile existenței.

Caut pe acel *este*. Și cercetarea mea n-are obiect. Haideți la Judecata de apoi cu flori la butonieră !

Ascult tăcerea și nu-i pot înăbuși glasul : *totul s-a sfârșit*. Sânt vorbele cu care s-a început lumea, căci doar tăcerea o precede...

Dumnezeu n-are nici un interes să suprimă Tăcerea, fiindcă nu vrea să cruțe nici viața. Dar ascultați-o ! În tăcere nu mai există ființă. Doar lacrimile se întrec cu Himalaya...

Totul este frivol – chiar și ideea de Dumnezeu – față de Judecata de apoi. Ajuns odată aici, ți-e rușine de tot ce nu aparține *sfârșitului*. Și nu este tulburător că ideea Judecății din urmă se naște primăvara ? Este drept că în acest anotimp apare nostalgia morții la poeți și că Judecata nu e decât echivalentul religios al acestei nostalgii...

Creștinismul a conceput Judecata de apoi ca sensul final al istoriei. La o dată oarecare se vor cântări destinele și succesiunea temporală se va totaliza într-o actualitate implacabilă. Toate ființele se vor prezenta ca să dea o socoteală. După ce Dumnezeu a găsit că s-au perindat destule, convoacă istoria întreagă. Se ține ședință cu devenirea, vreau să spun cu cimitirele...

Deși ideea Judecății de apoi este absolut ininteligibilă și o provocare fățișă oricărei înțelegeri, ea constituie o categorie necesară de explicație a nimicului nostru. Fie în formă religioasă, fie profană, reprezentarea unei rezolvări finale a istoriei este constitutivă spiritului. Astfel ia caracter de destin ideea cea mai absurdă...

Viața îmi pare un pretext frivol față de iluzia paradisului. Ironia care o desfigurează nemilos se înduioșează în fața acestuia. Să fie Paradisul o ficțiune mai rodnică decât viața ?

Ironia este un exercițiu al neseriozității metafizice. Eul convertește lumea în neant, pentru că ironia nu-ți dă senzații de putere decât când nu mai există nimic. Perspectiva ironică este un subterfugiu al delirului de grandoare. Eul devine *tot*, pentru a-și consola inexistența. Ironia se ridică la seriozitate metafizică atunci când sfârșește în viziunea implacabilă a nimicului. Tragicul este stadiul ultim al ironiei.

Toate lucrurile s-au oprit în frunte cu Dumnezeu... Așa trebuie să fi fost înainte de Creație. Numai bătăile inimii ne mai aduc aminte că a fost cândva un Timp... Rostul lor nu este de ordin fiziologic, ci metafizic : marcarea timpului. Doar prin inimă știm că se schimbă ceva, căci fără acest organ al devenirii am fi încremenit de mult într-un extaz pustiu. Palpitațiile intense ne revelează o agonie temporală, zvârcolirile timpului, lupta lui cu ființele. Excesul unei ritmici cardiace izolează temporalitatea în existență, încât autonomia timpului mărește numai inaderența noastră la ființă. Inima ne descoperă timpul ; inima pe care o simțim și mai cu seamă o gândim. Cine nu știe că *o are* (și așa se definește echilibrul organic) nu știe că există Timp și de aceea trăiește în timp. Doar frenezia ei ne scoate din el. Cadentele inimii ne-au aruncat din paradis ; le-am priceput sensul și am căzut în Cunoaștere...

Una din sursele nefericirii este că înăbușim prea multe dorințe criminale. Dacă am da drumul instinctului distructiv, de câte „complexe“ n-am fi scăpați ! Și de câți indivizi !

Dezgustul de oameni izvorăște din refularea pornirilor criminale. Ce deschiși am fi umanității, dacă am fi putut sancționa pe loc pe toți ce au intrat în sfera scârbei și a urii noastre ! Ființele ce nu le-am omorât le purtăm cadavrele în suflet și exalările descompunerii alcătuiesc mizantropia.

Fiecare om este un călău ratat.

Cineva spunea că plictiseala este modul de a fi săraci al bogaților. Este drept că săracii nu se plictisesc. Dar cum rămâne cu deznădejdea, acest climat moral al sărăciei ? Lumea se împarte în proprietari și cerșetori. Săracii fiind la mijloc, ei constituie eternitatea fadă a istoriei. Cerșetorii sânt tot așa de mari reacționari ca și proprietarii. Nici unul din ei nu dorește schimbare sau progres. Numai săracii se străduiesc și poartă greul. Fără ei n-ar exista societate. Căci proprietarii sânt bestii, iar cerșetorii nu vor nimic.

De n-ar exista săraci, ideea de cetățean n-ar avea nici un conținut. Anemia lor hrănește statul, speranțele lor sânt vinele societății și deznădejdea lor sângele istoriei. Proprietarii și cerșetorii sânt paraziții Veșnicilor săraci.

Există nesfârșite soluții împotriva mizeriei ; nici una, împotriva sărăciei. Așa s-a născut omenirea asta : cu câțiva bogați, cu câțiva cerșetori și cu toți săracii.

Pasiunea absolutului într-un suflet sceptic ! Un înger altoit pe un lepros. Tot ce nu e Dumnezeu sau vierme este hibrid. Căci, din moment ce nu poți fi paznic al infinitului, n-are alt rost decât să paști cadavre. Ne-am vindeca ușor ne-divinitatea dac-am putea roade măcar din inimile sfintelor !

Sânt zile de primăvară atât de dizolvante, cu un vânt cald și deprimant, când ți se pare că toți bolnavii vor muri până în amurg, iar oamenii sănătoși vor supraviețui spectrali și visători, grăbiți prin irealitate și căutându-se pe lângă ziduri, pipăindu-se spre a se recunoaște și sperându-se de a nu se regăsi. În astfel de zile ți-aduci aminte de un nume uitat de față, care nu ți-a spus nimic în adolescență, dar care acum te subjugă printr-o vrajă chinuitoare și devii melancolic pe o inutilitate. Sau bolile din trecut își arată fața și ieși în soare cu o mândrie funebră și te oferi razelor ca un spital. Și natura însăși este o boală. Anotimp senzual și sfâșietor, în care încerci să iubești și să mori...

Dacă melancolia este o boală, ea n-are leac atâta vreme cât sânt primăveri. Căutat-au poeții Italia pentru a-și vindeca acest viciu saturnian ? Contrariul este infinit mai probabil. Ei au alergat după primăvara incurabilă a Italiei pentru a se sfârși de melancolie, pentru a expira în cadrul predestinat al suspinelor.

Veneția nu este o realitate istorică, ci există de la întâia melancolie, ca o *funcție* a acesteia – oraș lacrimal generat de un infinit de îndoială și vis.

Mă gândesc la o hermeneutică a lacrimilor, care ar încerca să le descopere izvoarele, dar și toate interpretările posibile. La ce s-ar ajunge ? Am pricepe toate culmile istoriei umane și ne-am putea dispensa de evenimente, știind totul. Am ști adică de câte ori, în decursul vremurilor, omul a ieșit din sine însuși și până unde s-a ridicat în această depășire. Lacrimile dau un caracter de eternitate devenirii ; o salvează. Și războiul ce-ar fi fără ele ? Lacrimile transfigurează crima și justifică totul. Interpretarea

lor e cheia procesului universal. Rostul unei astfel de hermeneutici este să ne descurce pe dimensiunile care se întind între extaz și blestem.

Nu odată simți nevoia de a muri de foame și te întrebi zadarnic de unde pleacă această pornire de autodistrugere. Te-ai vrea umilit și părăsit, călcat în picioare și mângâiat de scuipatul trecătorilor, târât prin gunoaie și dându-ți duhul între târâtoare. Dar semenii sânt atât de necruțători, încât nu-ți permit libertatea de a muri de foame. Când te-ai crede în pragul eliberării, te pomenești cu buzele umezite de intervențiile indiscrete ale milei. Societatea te obligă să n-ai nimic ; dar îți interzice să crăpi. Și astfel te apucă teama că n-o să ai nici o ocazie să plesnești...”

A nu mai voi să ai nimic și a continua să combați foamea este un nonsens revoltător, o contradicție stupidă și o absență elementară în interpretarea marilor consecvențe. Când nu-ți mai *trebuie* nimic, ești obligat să devii hoit. Îți organizezi atunci inaniția ca un grădinar al vidului stomacal. Plivești corpul de toate buruienile, vreau să spun de tot ce *este*. Și aștepți» aștepți cu nerăbdare... să mori de foame.

... Uneori așa începe sfințenia.

Ceea ce mă separă de viață și de tot este o bănuială plină de groază că Dumnezeu ar putea fi o problemă de a doua mână. Și această îndoială – lucidă până la demență – îți încrucișează brațele : ce se mai poate face ?

Frivolitatea existenței să fi atins până și pe Dumnezeu ? Boala inesențialului să fi afectat esența ? De multă vreme s-a corupt substanța divină, de-i punem la îndoială sănătatea și virtutea. Dumnezeu nu mai e prezent ; nici fulgere și nici blesteme nu mai înviorează țăriile. Prin ce ospiciu își odihnește bătrânețile ? Am înțeles : un Absolut care se *cruță*. O lume care n-a fost demnă decât de o Divinitate decrepită.

Știu prea bine că nimic n-are „obiect” sau „cauză”. Stări sufletești condiționate ? Dar de cine ? De lume ? Dar ea nu există decât pentru servitori. Și viața este o realitate doar pentru oamenii dintr-o bucată, închinători inconștienți ai veșnicei prostii.

Când suferi sub soare nu-ți rămâne ceva mai bun de făcut decât să împărți mângâieri. Dar ce poate fi mai ciudat decât necesitatea consolării cu cât ești mai risipitor în mângâieri ? Cu cât ai îndulcit mai multe destine, cu

atât te apasă dorința încurajărilor și a zâmbetelor tandre. Singurătatea profeților este un haos vibrant.

Toate clopotele te cheamă la Judecata de apoi. De aceea turnurile sânt un protest împotriva vieții în mijlocul acesteia. Ele anunță sfârșitul de vreo două mii de ani, încercând de atâta solemnități agonia la care ne invită creștinismul. Când, însă, dangătele se nasc în tine înseamnă că ești copt pentru Judecată, iar când inima ți-e un clopot spart sentința e dată irevocabil.

Două lucruri la care nu se poate rezista : muzica lui Bach și lamentațiile servitoarelor în înserări tăcute și imobile...

Cât timp nu auzi tăcerea și nu savurezi muzica singurătății rămâi străin misticii. „Armonia sferelor“ este o banalitate numai pentru proști și filosofi ; pentru mistici e totul. Și când spațiul devine astral și stelele lumânări la căpătâiul lacrimilor, mori în flaute de îngeri.

Cei mai umil creștin are momente în care vorbește cu Dumnezeu, de la egal la egal. De n-ar permite și religia astfel de satisfacții de orgoliu, omul ar plesni, sub înăbușirea virtuții lui esențiale. De aceea, ateismul fletează libertatea un ana, căci, vorbind *de sus* cu Dumnezeu, ridică orgoliul la rang demiurgic. Cine n-a disprețuit niciodată principiul suprem este predestinat sclaviei. Sântem *noi* cu adevărat numai în măsura în care îl umilim. Dumnezeu meu trăiește într-un cer subteran...

Tristețea neroniană ce n-o împlânzești prin nici un ajutor omenesc... O catastrofă a naturii sau spectacolul unui incendiu să mai anime doar un interes defunct Distanța absolută de muritori îți conturează demența semnificativă a lui Nero, ca o imagine reversibilă a tristeții și face din intoxicarea melancolică a împăraților un refugiu și o consolare sufletelor rănite.

Cine nu e *natural* fericit, nu poate cunoaște decât fericirea consecutivă crizelor de disperare. Se naște din agonia inimii o euforie care întrece în intensitate visurile pastorale și grațioase, un avânt cosmic de putere peste materia grea a decepțiilor. Atunci nu mai aștepti nimic de la orgă și nici de la depărtarea stelelor sau de la tăcerea spațiului. Mi-e frică de o fericire

insuportabilă, căreia i-aș cădea victimă și care, răzbunând un trecut de groază, m-ar răzbuna pe ființă.

Meritul creștinismului față de înțelepciunea antică consistă în a fi depreciațat resemnarea prin iubirea suferinței. Din punct de vedere creștin, un lepros care-și iubește lepra e superior unuia care-o *acceptă* ; un muribund înflăcărat unuia împăcat ; o deznădejde unei înțelegeri... Prin legitimarea febrei, creștinismul a adăugat lumii 6 calitate de emoție, pe care n-o avea în contemplația antică. Sfințenia a fost consecința imediată a acestei legitimări. Temperatura lansată de Iisus este singura favorabilă unei „culturi“ de sfinți. A făcut apologia suferinței și termometrul a trecut de 40°. Creștinismul a ridicat temperatura omului, ca acesta să nu mai diferențieze percepția de vis. După 40° împărăția cerurilor devine singura percepție. Judecata de apoi ? O chestiune de termometru.

La temperatura normală nu descoperim decât pământul. 36° ? Ce poți face decât să-ți controlezi iluziile ? ! Ocupația fadă a adevărului... !

... De aceea nu există cunoaștere în sens de absolut fără boală. Dar oamenii sânt prea puțin recunoscători. S-a gândit cineva să ridice un monument tuberculozei, ca să nu amintesc de sifilis, epilepsie și de toate celelalte, de melancolie, de plictiseală sau de tristețe ? Fără aceste incomodități esențiale făceam concurență oilor... Sursa istoriei ? Boala și numai în al doilea rând păcatul.

Cerul a fost privit întâia oară de întâiul om bolnav. Și așa s-a întâmplat cu tot ce nu e *natură*.

Scoateți ofica din istorie și veți pierde toate adevărurile poeziei – *singurele*, de altfel. Conștiința a apărut cu prima izolare de viață, pe care a făcut-o boala. Totul este, însă, a ști *stăpâni* o boală, a deveni prin ea tare și periculos, a nu fi „bolnăvicios“. Și prin ea să fii contagios ; dar cu *spiritul*...

Mai bine este să suferi fără *conștiința* bolii : să poți fi adică perfect sănătos *pentru tine*. Când, însă, nu suferi de o boală precisă, ci de toate *consecințele* bolilor, dar care ar putea să fie și presimțirile lor ? !.. Este un incendiu sub conștiință, care-ți dă o viziune de absolut, o sfruntare patetică și o voluptate de înec astral.

Iubesc numai popoarele de astronomi. Caldeeni asirieni, egipteni, precolumbieni, etc... care din slăbiciune pentru cer n-au ținut să facă istorie. Este, de altfel, singura lor scuză. Un popor cu pasiune astronomică

are dreptul să nu fie imperialist. Acela, însă care nu privește în sus și nu iubește cuceririle nu trebuie să trăiască. Între stele și război, iată decizi ? Inițială a unui neam ! Căci n-are rost să mori decât pe cimpul de luptă sau sub vraja unui astru.

În echilibrul organic sântem la același *nivel* cu lumea. Și de aceea nici nu suntem. *Căutarea* suferinței pleacă, în primul rând, dintr-o dorință de a scăpa din lumea obiectelor, iar asceza, ducând la paroxism această dorință, exprimă limita aspirației spre unicitate. Umbli după durere pentru a nu mai fi la același nivel cu lumea, pentru a fi tu. *Autotortura* este exasperarea subiectivității. Vrei să fii conștient în fiecare clipă, să nu te uiți *nici* în somn, încât baza ascetică a misticii nu înseamnă decât o sistematizare a insomniei și a inaniției. Sfâșierile drăcești ale unui Suso descrise cu un exces îngrozitor de amănunte, țintesc înspre veghea continuă și luciditatea însângerată, ca și cum misticului i-ar fi frică de surpriza unei absențe de dureri cu dezertiuina fatală a lui Dumnezeu.

Când ai gustat din plin suferințele pe o întreagă perioadă de viață, nu te mai poți dispensa de ele. Suspini după un chin care să te învioreze din odihna existenței și să-ți infecteze balsamul neștiinței. Fără suferință viața nu este suportabilă, spunea Marie Alacoque. Și este greu să n-o înțelegi...

Acele suferințe pline de grații – și suferințele fără grații sânt plăgi sinistre – în care toate ți se par aproape și în primul rând cerul...

Durerea a frânt identitatea naturii. Înainte de a o cunoaște cu toții eram *natură*. Căci eram în *rând* cu existența. Dar durerea ne-a pus *la pas* cu Dumnezeu... Această concordanță finală determină străduințele ascezei.

Este în sânge și în carne o rezistență ciudată la principiul divin. Asceza n-are alt rost decât să suprimă direcțiile spre imanență, care, prin sânge și carne, ne leagă de lume. Și astfel iau și ele sensul unic al inimii : prăbușirea în Absolut.

Câți întrevăd că sânt ființe care trăiesc ani de-a rândul cu sentimentul că se apropie de o convertire gravă și hotărâtoare ce va schimba ritmul și mersul cosmic ? O convertire înspre ce ? Greu de spus. Și așteptarea devine tremurândă, de o intensitate plină de emoții, căci nu știi nici când și nici cum vei intra în transformarea nemiloasă. De este ori purtăm în noi o convertire germinală, nedeclarată sântem în panica inexprimabilă ce ne apucă la presimțirea incendiilor în lunile cu secetă la sate.

Toate convertirile sânt subite, dar ele zac ani și ani într-o preparare lentă și misterioasă. Înregistrăm numai izbucnirea, declanșarea evidentă ; în

realitate, ea nu este decât o *dată*. Ți se arată Dumnezeu și crezi, că de atunci începe viața nouă. Te crezi convertit subit. În realitate, l-ai purtat de la întâia plictiseală de lume. Apucăm pe drumul convertirii de la prima insatisfacție esențială de viață. Cu cât ne împovărăm mai mult cu Dumnezeu, cu atât momentul declanșării, data conversiunii este mai aproape. Viziunile sânt proiecții subite ale unor germinații îndelungate. Incubația bolii divine ține mult ; căci, asemenea puroiului, Dumnezeu se adună greu. Rana, însă, se sparge cu timpul. Și atunci avem conversiunea. Iar când rana nu se sparge, purtăm otrava în organism, umblând până la capătul zilelor cu un Dumnezeu care nu ni s-a *arătat*, fiindcă s-a dospit în noi, într-o convertire germinală și nereușită. A nu avea viziuni, adică a nu te putea *scăpa* de Dumnezeu ! Când l-ai proiectat în afară ești liber, ai scăpat de sarcină. Dar când nu l-ai născut, când nu-l poți naște geme în tine și riști să mori dintr-o sarcină imposibilă. Fiecare sântem gravizi de Dumnezeu. Dar câți nu murim din a nu-l putea scoate la lumină ? Conversiunea este o *sarcină* dusă la bun sfârșit.

Vârsta inocenței a lui Reynolds îți arată că viața n-ar fi avut decât o șansă : eternizarea copilăriei. Cu cât privești tabloul pictorului englez, cu atât îți dai seama că am intrat cu toții într-o ratare fatală. Și necruțătoare, că nu există decât o ratare : a nu mai fi copil. Paradisul este o proiectare în trecutul imemorial a unui stadiu al vieții noastre și o consolare de pierderea copilăriei și apoi acea mână delicată și transparentă pe care o ține micuțul la piept, ca pentru a se apăra de lume și a-și feri cu pudoare fericirea ! Să fi înțeles acest lucru Reynolds ? Sau ochii lui puțin dilatați și umbriți să exprime o spaimă vagă de ce pierdere mare îl așteaptă trăind ? Ce alt sens poate să aibă nemărmurirea lui spiritualizată ca de o aluzie tristă ? Înclinarea aproape imperceptibilă a capului și buclele, care îi umbresc fruntea într-un indefinit reflexiv, ne fac să înțelegem, toată melancolia fericirii, pornită dintr-o certitudine negândită a vremelniciei oricărui paradis. Copiii ca și amanții presimt limitele fericirii și această presimțire adaugă o umbră gânditoare inconstienței paradiziace.

Am iubit totdeauna lacrimile, inocența și nihilismul. Pe ființele care știu totul și pe cele care nu știu nimic. Pe ratați și pe copii.

De ce vor fi adolescenții atât de grețoși și de scârboși ? Fiindcă încep să bănuiască totul și știința lor rămâne o bănuială plină de îndoieli și iluzii. În fond, ei nu știu nimic și nu sânt interesați decât pentru psihologie. Pierduți

într-o reverie nesubstanțială, feminină, fără consecințe, ei trebuie tratați brutal și distant, pentru ca singuri, fără concursul nimănui, să se descurce prin desigururile vieții. Adolescența este o vârstă intermediară, ea mijlocind imediatul paradiziac al copilăriei cu mediul infernal al ratării (care n-are nici o legătură cu bătrânețea). Ratarea este un paroxism al lucidității ; lumea devine transparentă ochiului implacabil al ratatului, sensibilității lui tocite și inaderente. Un ratat știe totul, chiar dacă e incult. Căci, văzând prin lucruri, în nebunia lui radioscopică anulează tot ce e ființă. Ratatul este un La Rochefoucauld fără geniu. Pentru el viața nu mai are nici un secret, nici un mister, iar seducția culturii nu e decât o transfigurare a imbecilității. Să existe în pictură un antipod al Vârstei inocente, să existe oare un Reynolds al ratării ?

Pictorii bătrâneții sânt departe de a fi înțeles problema. Bătrânii nu sânt ratați, ci niște indiferenți amărâți și nesemnificativi, dar mai interesați, totuși, decât tinerii, a căror nefericire nu trebuie să ne sperie, ci să încercăm a o intensifica. Ratarea poate să apară după 25 ani, vârsta la care începe răspunderea în fața propriului tău destin. Când nu realizezi nimic din chemările imperativului tău ideal, când deviezi de la destinația ta primordială, decăderea continuă, te plasează într-o distanță de viață care frizează o idioțenie inspirată. Ratarea nu apare decât pe ruina unor mari ambiții și aspirații. Cine nu și-a pus în viață insistent și dureros alternativa : aut Cezar, aut nihil, nu este un ratat. Trebuie să fii victima unui orgoliu infinit. Dacă n-ai aspirat la Divinitate, nu cunoști limita superioară a ratării. Din lupta cu Dumnezeu se recrutează ratații clasici, iar înfrângerea aceasta îl definește pe om în genere ca ratat. Este o chestiune de destin, iar nu de carieră. Unul se crede ratat, fiindcă n-a ajuns primar ; altul, bogat, etc... Ei sânt, de fapt, la limita inferioară a ratării, căci au căzut în lupta cu oamenii, iar nu cu Dumnezeu.

„Singurătatea m-a făcut totdeauna contemporan morților“ (Barrès). Cum
adică : nu există *viață* în singurătate ? Numai eternitate...

Cocoșul în după-amiaza unei duminici de primăvară ternă... O tăcere ca
după *Judecata* de apoi... și un cucurigu ce o spintecă, evidențiind subit și
fără cruțare moartea cosmică. Poate că la *Judecata* ne vom trezi după ce ne
va fi strigat în ureche un cocoș ca acesta, alergând din cavou în cavou cu
vestire sumbră...

De-aș fi poet, nu l-aș lăsa pe Nero nerăzbunat. Aș ști eu ce să scriu
despre melancolia împăraților nebuni și mai cu seamă despre a unuia pe
care oamenii nu l-au vrut decât obez... O agonie de imperiu fără un Nero
este lipsită de stil, iar o decadență – de frumusețe. Istoricii n-au înțeles că
împăratul nebun și trist este o floare necesară amurgului imperial, că
parfumul ei otrăvitor este singurul respirabil în umbrele sfârșitului. De
altcun, ce știu istoricii despre viciu și crimă ca fructe ale tristeții. Cei ce au
luat act de tristețea neroniană nu mai pot fi decât poeți.

Dostoievski este nedrept cu Raskolnikov ; îl face să se prăbușească pe
un *adevăr*. Căci distincția între oameni, împărțirea, lor în două categorii,
care motivează teoretic crima, e un adevăr ce nu poate fi tăgăduit. De o
parte este mulțimea, care trăiește după legi mecanice, automatizată și cu
nici un drept care să depășească limitele naturii. De cealaltă parte, cei câțiva
cărora totul le e permis, fiindcă ei spală, prin tragedia și tensiunea vieții lor,
rușinea naturii și mediocritatea existenței.

Punctul de plecare a lui Raskolnikov este just. Atunci de ce merge el
spre ruină ? Să-i fi fost frică lui Dostoievski de *consecințele* principiului său
? Dar un om care a văzut moartea nu se mai gândește la consecințe. Să se fi
convins de eroarea lui ? Sau Raskolnikov se prăbușește, fiindcă vede că nu
aparține celor puțini ?

Un om, însă, care ajunge să gândească până la capăt distincția aceasta se
poate să nu mai fie un *chemat* ? Se poate, adică, să nu-i fie totul îngăduit ?
Ceilalți oameni sânt „insecte“. De acord. Dar atunci de ce remușcarea ca
urmare a crimei ? Ruina lui Raskolnikov este o lașitate a lui Dostoievski.

Spectacol demn de Shakespeare sau Dostoievski : un sfânt criminal. Este
o halucinație voluptuoasă să-ți închipui nimbul unui sfânt cu pumnalul în

mână. O ființă realizând un trăsnet inuman și ultimul paradox al posibilului. Se poate imagina o ambivalență mai captivantă ? A omorî cu numele lui Dumnezeu pe buze și cu toate inundațiile de dragoste.

Viața nu merită nici un interes pentru tipurile ei împlinite ; monștrii sânt singurele probleme ale lui Dumnezeu.

Viziunea dinamică a vieții, a curgerii și a mobilității, a direcției și a avântului ei ascensional pleacă dintr-o euforie domoală, dintr-o căldură temperată a ființei noastre. Ritmăm deodată cu natura și ne măsurăm reciproc trecerea, fără regrete și cu o participare blândă. Entuziasmul ne face receptivi devenirii. Dimpotrivă, tristețea are virtuți eleate. Distanța de lume nu este, în cazul ei, decât distanța lumii de timp. Nimic nu se schimbă în tristețe ; toate lucrurile par zăpăcite și mirate ca după Creație. Au ieșit dintr-un mister, care nu mai e prezent printre ele. Tristețea revelează viața ca un fel de orânduire minerală, statică și rece. Și, de fapt, la temperatura tristeții viața „cristalizează“. Iar în demență – ultima consecința a tristeții – devine o geometrie în flăcări.

Un nebun este demn de singurătatea mentală numai întrucât se „gândește“ la Dumnezeu. Mania divină este suprema lui scuză. Ospiciile de alienați vor fi mântuite în bloc la marea Judecată ; căci în ele Dumnezeu a fost pomenit mai des ca în biserici. Gândirea „interioară“ a nebunului, pierderea contactului exterior cu lumea, imposibilitatea de a mai comunica îl pun în fața lui Dumnezeu sau – la limită – în *locul* lui. Interiorizarea mentală este o priză directă pe Divinitate, știut fiind că aceasta nu este accesibilă decât prin ruperea legăturilor cu firea. Cu cât nebunia este mai gravă și mai adâncă și cu cât rezonanța ei se întinde spre zonele imemorale ale sufletului, cu atât se instaurează ea mai mult în centrul ființei divine. Când printr-o catastrofă mentală întorci spatele tuturor semnificațiilor și refuzi un sens naturii și omului, Dumnezeu este singura prezență care poate să umple izolarea incurabilă a demenței. Religia este un mod de a fructifica nebunia latentă, iar bisericile sânt ospicii necompromițătoare. Ele îngrădesc elanurile singulare ale muritorilor, legalizează porțiile de otravă transcendentă și opresc astfel transformarea lumii într-o casă de sănătate. Meritul religiei este de a fi știut să dea o direcție nebuniei, de a o fi administrat în folosul comunității și de a fi bătut monedă din Dumnezeu. De nu intervenea ea la timp cu instituții și cu rituri, unde eram astăzi ? Condamnam inocența lui Nero, îl disprețuiam pentru puritate, și zâmbetul nostru de o demență lucidă îl privea ca pe un drăgălaș nevinovat.

S-ar putea ca melancolia să fie un viciu, fiindcă e prea multă cunoaștere în ea. Și dacă există un remediu al disperării în credință, în politică, în forță, în excese mistice sau bestiale – este imposibil de găsit vibrației ei prelungi, dar atenuate. Mijloace tari ? Sânt ineficace delicateții ei. Doar parfumuri adormitoare, care s-o răsfete-n întinderi mătăsoase sau țărături marine cu albastru ireal și evanescent. Acestui rău voluptuos al sângelui îi trebuie amurguri leneșe și aurore, fantomale. Natura nu este melancoliei decât o desfătare de vicii.

Dürer a înțeles adâncimea acestui rău. În *Melancholia* sa îngerul saturnian își pierde privirea prin rănilor Infinitului. Răni din care nu curge sânge... Căci paloarea lumii este sângele alb al melancoliei...

Este o „regulă” generală printre sfinți ca, de câte ori își aduc aminte de revelația principală a vieții lor, să-i podidească lacrimile... N-au plâns îndeajuns atunci ? Sau regretul că i-au supraviețuit... Căci după revelația fundamentală, ori ce-ai face nu mai poți să-ți vindecii superfluitatea. Ignățiu de Loyola, în timpul unei procesiuni, a avut intuiția revelatoare a sfintei Treimi. Era suficient mai târziu să-și amintească de acel moment, pentru ca șiroaiele de lacrimi să-l inunde. Turma, indivizii statistici ai istoriei nu cunosc un atunci – o fericire supraomenească, pe care se axează toată viața. Sfinții măsoară procesul istoric după alte criterii. O întrezărire extatică li se pare mai grea ca importanță și semnificație decât toate războaiele. Singurul lor „eveniment istoric” este revelația, care suspendă, însă, istoria...

Mistica i-a atribuit numai lui Dumnezeu dreptul de a spune : „Eu”. Nouă ce ne mai rămâne atunci ? Să vorbim la plural ? Știam că trăim singuri, dar uitasem că la Judecată vom fi condamnați în masă. Iată-mă, Doamne, eu stau aici și aștept să vin cu toții, să *ne* judeci. Căci tu n-ai curajul să ne privești singurătățile în față.

O melancolie nu se poate îndulci decât prin alta... Și atunci ce-aș face fără poezi ? Infinitul lor de venin este o oază în deșertul vieții. Mi s-au rostogolit munții în inimă sau stânci colțuroase s-au pironit între gânduri ? Dumnezeule ! Oprește-ți natura că nu ți-ai făcut muritorii pe măsura mărimilor ei. Sau tu nu știi cum se repară butoaie în creier și groaza mărită de ecouri sparte ?

Nu pot muri înainte de a fi omorât totul în mine. Cu o conștiință de criminal cosmic aş avea o satisfacție deplină și o remușcare totală. Nimic nu m-ar mai putea lega de lume, de *victima* mea... Singur, n-aș mai avea nevoie de singurătate și de mine. Nu poți muri cu gândul că ți-ar putea supraviețui un vierme măcar. Voi omorî în mine lamentațiile spațiului, voi sfărâma orga cosmică și lacrimile înghețate să nu răsfrângă un soare muribund !

Aspirația vegetală ce se naște din corupția subtilă a melancoliei... Am fost cândva natură, *căci* nostalgia mă poartă înapoi ca o reminiscență de pe vremea când eram una *eu* florile, apele și munții. Oboseala de conștiință te face scafandru în nesfârșitul oceanic al sufletului, și te descoperi deodată în mijlocul unei vegetații care nu e decât imaginea primordială a unui contact de odinioară cu lumea.

Toate reminiscențele se învârt în jurul paradisului. Acesta e singurul obiect al lui anamnesis. Platon n-a făcut precizarea. Să-i fi lipsit curajul ? Noi avem față de el povara a peste două mii de ani de regrete – ce zic ? –, sântem chiar maeștri în ele și sântem mai încercați, mai învechiți în relele cunoașterii.

A nu mai putea gândi decât în gamă funebră. Neutru fiind – sau vesel și senin –, devii opac pentru orice. „Sănătatea“ face abstracție de ceea ce e mai intim și mai profund în noi. Gândurile se ridică asemenea aburilor de câte ori apar norii tristeții la orizont, iar când ești beat mort de amărăciune nu mai există zăgazuri gândirii. Freamăt funebru în țesuturi, horcăit cosmic în oase, păduri care ard în sânge... Doliul inimii e singurul imbold spre gânduri.

Tristețea asta de șacal... Doamne, ce departe mai ești de veninul apocaliptic al fiilor tăi !

N-auzi cum trosnesc oasele în sicrie ? Zgomotul prevestitor al apropiatei Judecăți... Mormintele răspund înainte de vreme la chemările veșniciei. De altfel, noi, viii, ne-am făcut de mult Judecata.

Greu aş găsi un mistic care să-și fi distrus cu atâta desăvârșire instinctul creatural ca Eckhart. Inaderenta totală la *făpturi* îl duce la acea Abgeschiedenheit, la detașarea de fire, condiție primordială a atașării de Dumnezeu. Între viață și eternitate, el sacrifică fără îndoieli întâia și verifică

teoretic și practic autonomia dureroasă a acestor termeni. Unde este viață nu este veșnicie și invers. Eternitate *vie* ? Contradictio in adiecto.

De ce vor fi simțit oamenii nevoia să mai adauge ceva Ecleziaștului, când în el este *totul* ? Mai mult. Tot ce nu e în el este eroare. „Și atunci mi-am întors inima spre deznădejde“. Spre ce ? Spre Adevăr.

... „Întru înmulțirea înțelepciunii stă spor de amărăciune și cine-și înmulțește știința își sporește suferința“.

Ecleziaștul este o revelație provocatoare de adevăruri, cărora viața le rezistă cu o furie deznădăjduită. Ce apără ea ? Deșertăciunile de *știința* deșertăciunilor.

Vidul convalescenților pleacă din absența de dramă a sănătății. Un corp „vindecă“ după boli îndelungi ne obligă la o plictiseală durabilă, veninoasă, carnală. Refluxul fiecărei dureri lasă un gol în suflet, ce nu-l putem umple cu nimic. Medicii ne amână moartea pentru a ne abandona uneia și mai groaznice, fiindcă e elementară și viscerală. Poți disprețui plictiseala numai când suferi ; dar atunci când ai căzut pradă depravării ei incurabile, boala îți pare o distracție.

Plictiseala este o melancolie fără vibrație, precum deznădejdea o plictiseală în flăcări. Toate pleacă din demonul neinteresului pentru viață. Ce să mai faci când totul e prea puțin, în frunte cu Dumnezeu ? Ce-ți mai rămâne decât să-ți meditezi plictiseala ? Și asta e tristețea. Ceasuri blestemate în care și un marș funebru pare banal... Am gândit toate amurgurile și n-am renăscut cu diminețile. Soarele așteaptă virgin în fața vieții. Fi-voi demn de un așa dar, putea-voi îmbrățișa astrul căruia nu i-am răpit nici o rază ?

Imposibil de a găsi o mângâiere dezolării de a nu fi poet... Este singura dezolare cu „obiect“. Și dacă nu te-ai născut poet, măcar de-ai crede cu talent în Dumnezeu !

Dar și credința-i înnăscută, ca, de altcum, tot ce facem. Fatalitatea lăuntrică ne mână și în gesturile cele mai capricioase. Până și cravata ne-o alege Dumnezeu din veacul veacurilor, iar lumea a murit înainte de a se naște.

Nu există „convertiri“. Sf. Pavel a *crezut* totdeauna. Ce mai rămâne din „voia întâmplării“ ? Hazardul lumii cu necesitatea lui internă, care ne

alcătuiește destinul. Noi ispășim prin determinism capriciul existenței.

Omul crede că trăiește în voia valurilor. El uită neîncetat marea. Valurile Fatalității.

Poezia s-a născut la marginea mării ; nici în orașe de șes și nici de munte. Este oare o probă mai sigură pentru faptul că nu există o mare veselă...

Teama ce se naște „din senin“... Singura, de altfel, și cea mai întunecată. Ea este echivocă asemenea unei înmuguriri sumbre – și generează o muzică de flaut trist și aiurit. În camere tăcute de hotel sau pe străzi înguste ale unui oraș vechi ea crește și ne verifică deznădăcinarea. Atunci simți nevoia să te pierzi în sonete medievale și-n paturi adânci să refaci tristeți uitate.

Teama nu e „psihologică“ și nu aparține decât în ultimul rând așanumitului suflet. În ea răsună chinurile individuației, lupta de demult a haosului cu forma. Nu pot uita clipele în care materia rezista lui Dumnezeu...

Cine răstoarnă brazde în creier, cine ară și grapă prin gândurile noastre, de ne vin în minte toți criminalii pământului ? Căci groaza nu meditează decât crima, tristețile înecate în sânge. Îngeri cu barda în mână – convoi ceresc și criminal –, de voi ar avea nevoie inima mea, dac-ați fi aievea, dincolo de amărăciunile mele !

Inaderența la viață creează un gust pentru geometrie. Începem să vedem totul în forme fixe, în linii înghețate, în contururi moarte. Când nu mai ai bucuria din care se alimentează Devenirea, moare totul în simetrii. Ceea ce s-a numit „geometrismul“ atâtor forme de nebunie, ar putea să fie exagerarea acestei dispoziții spre imobilitate din orice depresiune. Gustul pentru forme trădează o slăbiciune secretă pentru moarte. Cu cât ești mai trist, cu atât lucrurile *stau*, iar la temperatură cea mai scăzută a tristeții ele îngheață. Depresiunile insensibilizează optica la viață, inima devine o transparență rece de mineral, iar vinele goale îngroapă ecouri de crivăț.

De ce-ți vine să te sfâșii de câte ori te apucă un acces de dragoste pentru viață ? De ce atâta patimă după sânge când ți se luminează inima ? Să nu reziste „celula“ la fericire ? Așa începe crima și sfințenia.

„Suferința ? Dar este singura cauză a conștiinței“ (Dostoievski). Oamenii ar trebui împărțiți în două categorii : cei ce înțeleg și cei ce nu înțeleg acest lucru.

Dorința de a muri este o melodie fără capăt. În zadar încercăm s-o înăbușim, avântul ei interminabil se susține din nesfârșitul morții. Nu-ți poți identifica muzica, nu te descurci între valuri sonore, delicate și duioase ? Nu știi ce cântă în tine ? Este melodia infinită a morții, ce se desfășoară *sub* toate celelalte aparențe, cărora le găsești un nume ca să le poți uita mai ușor. Când ai descoperit-o, o păstrezi anonimă, fiindcă n-o să poți uita prezența eternă și ascunsă a cântecului de sfârșit care începe în clipa nașterii. Câți au ureche pentru substratul muzical permanent ? Și cine bănuiește legăturile de vis melodic ce preced inima și lacrimile ?

Prea des mi-am vindecat aparențele prin moarte. Ea este, ce-i drept, un elixir al timpului, căci te mântuie de toate bolile legate de vremelnicie. De altă parte, timpul este numai un paliativ împotriva morții. Pe când aceasta a descoperit „piatra filosofală“. — Timpul este numai un cadru pentru soluții ; moartea este soluția însăși.

La orice grad de cultură și de oricâte subtilități ai fi capabil, dacă nu te gândești intens la moarte rămâi un inconștient. Un mare matematician – și care este numai atât – e mult inferior unui țăran, care suferă primitiv pe chestiunile ultime. În general, știința a îndobitocit oamenii prin reducerea conștiinței metafizice. Când s-ar putea spune la un moment dat al construcțiilor matematice cuvântul : *moarte*, atunci aş abandona totul pentru inutilitățile acestei științe ! Dar ea este recomandată chiar pentru a uita teroarea cosmică. Oamenii de știință sânt niște copii bătrâni, care nu trebuie luați în serios, decât în momentele „cetățenești“ ale vieții. Universul nu merge spre formulă, ci spre poezie.

Câtă vreme umbli pe străzi, parcă lucrurile tot ar mai exista. Dar când privești pe fereastră – pe orice fereastră – totul devine ireal. Oameni, arbori, animale conspiră în neființă. Și oare cum transparența geamului ne poate separa în așa măsură de viață ? Fereastra care ne deschide spre lume ne îndepărtează, în fond, mai mult decât zidul unei închisori. Uitându-te la viață, începi s-o *uiți*. De aceea, în orice cafenea istoria e ridicolă. Ce se petrece afară, dincolo de geam, n-are sens și realitate. Orice privire își pierde cu timpul aderența la viață și ochiul ajunge un factor de irealitate. Cu cât *vezi* mai mult, cu atât te înstrăinezi de ființă, încât ajungi la sfârșit să nu mai deosebești decât nimicul exterior de cadavrul lui Dumnezeu din inimă.

Va veni o vreme când viermii vor visa pe oasele mele... (Teroare care pare o amintire. Se mișcă cimitirele în suflet).

Schopenhauer susține că, de-am bate la lespede mormintelor pentru a oferi morților viața, ar refuza cu toții. Cred, dimpotrivă, că de bucurie ar muri încă odată.

Toate gândurile, care mă separă de viață, mă înnebunesc. Veșnicia ? A fi îngropat de viu...

Cu cât îi citesc pe pesimiști, cu atât iubesc viața mai mult. După lectura lui Schopenhauer, îmi pare rău că nu-s logodnic.

A spune că în iubirea lui Ion pentru Mărie nu este decât genul spetei, care creează iluzii individuale și se folosește de ființe ca de instrumente, înseamnă a degrada cu ceva absolutul interior, psihologic ? *Iluzia* lui Ion și a Mariei ? Dar nu există nimic peste ea. Asta-i totul. Schopenhauer are dreptate să susțină că viața-i un vis. Dar cade într-o gravă inconsecvență, când, în loc să încurajeze iluziile, le demască, dându-ne să înțelegem c-ar exista ceva în afară de ele. Totul este înșelăciune, amară și dulce. Se vede că realitate sau adevăr n-a *putut* să fie.

De pesimism ne vindecăm numai în extaz.

Dacă viața ar fi o realitate, cine ar putea-o suporta ? Ca vis, ea este un amestec de farmec și teroare, căruia ne abandonăm cu o destrămare parfumată. — Spiritul este un coșmar al naturii.

Lumina nu este subiect de poezie. Soarelui poți să-i fii cel mult recunoscător, dar să-l cânti ? Egiptenii l-au transformat în zeitate, căci altcum nu-i puteau face imnuri. Lumina este lipsită de discreție și intimitate. Când ești nefericit, e de-a dreptul provocatoare. Soarele descrie o curbă a fericirii ; dar poezie nu există decât în zori și în asfințit. Un amiaz profund și definitiv ? Ca și cum ar fi posibilă inspirația în plenitudine !

... Și apoi numai în zori și-n asfințit cad razele pe direcția inimii. Nu sânt destul de învechit în fericire pentru a iubi soarele !

De când am început să pierd toate-n jurul meu și lucru după lucru să dispară în avântul infinit al vidului ? Începi prin a face abstracție de *obiect* și sfârșești prin abstracție de *lume*. Acesta e drumul gândirii.

Muzica singură poate deveni substanță în vidul absolut și toate mărire se retrag ca să facă pat lacrimilor. Cu un Dumnezeu cerșetor aş vrea să umblu de mână, doar am descoperi împreună vreo lume cu otrăvuri mai dulci. Prin asta, am rătăcit destul cu umbra Domnului înainte. Acuma-l vreau la dreapta, căci fără el nu mai pot face un pas în frica fără de început a firii. — Vino, Doamne, căci împreună colinda-vom pădurile și deșerturile și vom găsi undeva o stâncă miloasă, care să se surpe pe noi și să ne fixeze în tăcerea de care te-ai temut tu în începuturi ! Să mori mână în mână cu Dumnezeu... să plângi după Judecata din urmă...

Orice peisaj te scoate din timp, și natura, în genere, nu e decât o dezertune din temporalitate. De aici, senzația stranie, de un indefinibil chinuitor și plăcut, că nimic n-a fost niciodată, de câte ori ne abandonăm acestui vis al materiei, care e natura.

Priviți un arbore într-o zi imobilă cu soare și când frunzele par broderii ale unei inimi în primăvară și veți înțelege că toate problemele devin fade în fața creșterii indiferente a naturii, a inconștienței ei, în afară de care totul e durere, blestem și spirit. Sau când ai norocul și nenorocul să privești zilnic un brad ce se înalță în fața casei ca o tăgăduire și o demonstrație a vieții împotriva ei însăși, inutilitatea efortului îți apare zdrobitoare, și ai vrea să te subjuge viața fără de nume a naturii. Cine n-a invidiat niciodată plantele, nu știe ce înseamnă teroarea conștiinței. Slăbiciunea pentru natură pleacă din oroarea de conștiință. Spiritul nu-ți mai spune nimic și iubești atunci lipsa de întrebări și de răspunsuri ale plantei.

Omul a tras „chiulul“ naturii. În măsura în care a reușit s-a desorbitat din viață iar tragedia lui se epuizează în plusul adăugat naturii. Fuga dintre

dobitoacele eterne ale lui Dumnezeu i-a creat o distanță de viață, pe care în zadar încearcă s-o învingă prin aspirația spre inconștiența originară. Spre ce ni se înclină inimile în dragostea de natură ? Spre *somnul* ei. Nevoia de a uita teroarea... Și somnul naturii este legănarea primordială, voluptatea indiviziunii, iresponsbilitatea cerului sau fericirea de a nu ști nimic. Printre flori și arbori cunoașterea e un păcat ; sub un azur vesel, un atentat. De la Adam și până la Baudelaire sau Dostoievski omul n-a făcut decât să înregistreze consecințele catastrofale ale plusului adăugat naturii. În planul Creațiunii spiritul n-a fost luat în combinație.

Dragostea de natură nu e în fond decât regretul ei. Cu cât cineva trăiește într-un grad de conștiință mai redus, cu atât o iubește mai puțin. Despre părere de rău nu poate fi vorba, căci acela este natură pervertită imperceptibil. Un inconștient nu remarcă peisajul, fiindcă nu se poate disocia de el. Și așa orice om fericit. Ce să caute el în natură ? Dar el n-are nevoie de regăsire. Proștii și fericiții nu descind din Adam...

Nietzsche spune undeva : „Ai căutat cea mai grea povară și atunci te-ai găsit pe tine însuși“. Iubesc natura cei ce înțeleg și simt acest lucru...

Ceea ce te determină ca între oameni să faci ceva este prezența efectivă a timpului. Nu-l poți lăsa să se scurgă pe lângă tine. Și atunci devii activ din convingere. Te hotărăști să iei parte la istorie și la un moment dat te poți pomeni profet. Cine trăiește în timp trebuie să fie victima lui, fiindcă el n-ar mai fi timp dacă n-ar înghiți și distruge totul. Nu simțim uneori nevoia de a-i face concurență, de a ne lua la întrecere cu el ? Poate aici rezidă ultimele rădăcini ale autodistrugerii.

Începi să înțelegi ce e veșnicia când te afli singur în fața naturii. Mediocritatea devenirii îți pare atunci un atribut pur omenesc. În mod greșit se crede că germinația naturii îți dă o impresie de mobilitate și de dinamism. Procesul ei de creștere nu e sensibil imediat ; contemplația naturii ne transpune, dimpotrivă, într-un calm al nimicului, și frumusețea, afectează un caracter de irealitate.

Orice peisaj mă face să uit că există un „când“, un „atunci“, că au fost odată clipe sau că am fost capabil de viciul de a fi fericit în timp. Natura nu poate fi gustată decât ca un amestec de paradis și de cimitir. Și niciodată n-am cerut singurătăților mai mult de o lespede și un sărut...

Nimic n-a fost niciodată, este șoapta care ne mângâie în amurguri și uneori soarele ne-o scrie în toiul zilei, pe un infinit albastru. Amurgurile ne

dezvălui însă, toate echivocurile vieții și agonia falsă a oricărui amurg este un suprem echivoc.

Frecventarea muritorilor este o însângereare continuă ; pentru un om lucid, un cancer al inimii. Cine a umblat printre oameni cu ochii deschiși și mai are rezerve pentru alte răni n-a priceput nimic din dezastrul uman.

Numai în măsura în care urăști oamenii te poți considera eliberat. Sânt atâtea alte lucruri care se cer iubite ! Ce rost are să te mai încurci cu ei ! Trebuie urăți, ca să avem libertatea de a adera la perfecțiuni inutile, la tristeți de dincolo de timp, la fericiri supra-istorice. Este o lipsă, de distincție și de gust în orice aderență la umanitate. Dezgustul de om te face să iubești natura. Așa apare ea în rolul de consolatoare. Rostul ei este să ne închidă rănilor, să ne vindece de contactul cu omul. Dezinfectați odată, putem porni la alt drum, pe care nu trebuie să ne urmeze nimeni. Ca atare, natura nu este mai mult de un stadiu al lepădării noastre de lume, precum iluzia filosofiei romantice o făcea o etapă a odiseei spiritului.

Revenim la natură prin ocolul istoriei. După ce ne-am amestecat prin treburile devenirii și ne-am degradat în evenimente redescoperim natura, identitatea inițială pe care am sfârșit-o prin delirul de grandoare al conștiinței. Ocolul istoriei este plusul efectiv al devenirii, care nu fusese luat în planul creațiunii. De aceea nimeni nu trebuie să-și refuze această aventură.

Dacă în natură ar exista o simplă prefigurație de cunoaștere, ea n-ar trebui să ne mai intereseze, fiindcă ar înceta să mai fie un leagăn al uitării. Unde ne-am mai răcori groaza și chimii lucidității ?

Natura te invită la o înmărmurire parfumată și aeriană, la un extaz fără lacrimi și la o voluptate cu amintiri de dincolo de lume. Și astfel nu te mai simți legat de nici un obiect și nu mai poți să crezi în nimic ce nu ar fi desprinderea ta de fire.

Adesea îți dorești o mare înfrângere în viață, pentru ca să poți gusta din plin ce rost are natura ca un cadru de consolări. Din plăcerile exilului nu putem gusta noi muritorii de fiecare zi. Natura răspunde cu generozitate regilor și dictatorilor înfrânți. Nouă nu ne rămâne decât exilul în ființă, rătăcirea în existență.

Nu pot vedea un peisaj fără să simt nevoia să distrug tot ce e a-cosmic în mine. O nostalgie vegetală, regrete telurice mă încovoie și aș vrea să fiu plantă, să mor în fiecare zi cu soarele. Avem prea multe amurguri în inimă de căutăm natura pentru umbrele ei.

Viața are ceva din isteria unui sfârșit de primăvară. Un sicriu spânzurat de stele, o virginitate putredă, un viciu floral. Amestecul acesta de cimitir și paradis...

Nu sânt atât de nefericit pentru a fi poet... dar nici atât de indiferent pentru a fi filosof. Sânt, însă, destul de lucid ca să fiu condamnat.

„Trăiesc din ce alții mor“ (Michelangelo). Nu se mai poate adăuga nimic despre singurătate...

Lumea nu este mai mult de un exercițiu al tristeții noastre. Avem nevoie să gândim asupra a ceva. Și am inventat-o ca materie a reflexiunii. De aceea gândirea nu scapă nici o ocazie pentru a o distruge.

Dorința asta de a merge la fund de câte ori ne invadează o fericire prea mare... Bucuria extatică te face un scafandru al trivialității și, după nu importă care cer, aspiți spre mahala. Îngerii nasc draci în suflet și zâmbetul sfintelor îți apropie rânjetul demonului.

... Când soarele e prea mic pentru atâta fericire, strigi zadarnic după o mare de păcură, cu valuri negre și fierbinți.

Iadul și raiul sânt o interpretare diferită a sănătății ; numai amestecul lor e boală.

Pe unii oameni i-a vrut Dumnezeu „Compleți“. Și atunci i-a aruncat sub blestemul acestei pendulări. Perfecțiunea este o lepră încununată de roze.

De atâtea lacrimi pământul a căpătat igrasie :

Universul este un cavou prea mic aspirației muzicale spre moarte.

Plictiseala – absența de muzică a materiei.

Melancolia – muzica inconștientă a sufletului.

Extazul – delirul spiritului.

Lacrimile – muzică sub forma materiei.

Budha a fost un optimist provocator. Cum de n-a observat el că nu numai tot ce este e durere, ci și tot ce nu este ? Chinul definește ființa tot atât cât neființa. Căci nu putem concepe vreo dimensiune – a existenței sau a neantului – care să nu „fie“ prin suferință. Vidul, ce e dacă nu o aspirație

neîmplinită spre durere ? Nirvana reprezintă o suferință eterică, un grad mai spiritualizat de chin. O *absență* poate fi un minus de existență, dar nu de durere. Căci durerea precede totul. Și în primul rând pe Dumnezeu.

Plantele visează suferința ; oamenii se sfâșie în ea. Nici pietrele nu sânt străine, căci natura întreagă nu e decât o presimțire de chin.

Treptele conștiinței indică progresul în durere ; omul le încoronează în perfecțiunea chinului său.

Nu cred să fi scăpat nici o ocazie de a fi trist. (Am avut vocație de om.)

Toate vietățile plâng. Omul n-a adus nou decât lacrimile...

Dacă femeile n-ar ști să plângă *oricând*, dragostea cu ele ar purta numele celei mai mari perversiuni, sodomia.

N-am simțit că voi muri cu adevărat decât în accesele de iubire pentru viață. Groaza mă leagă mai mult de lume decât lepădarea aceea misterioasă, din leșinul în fața vieții. Simțurile videază pentru a o absorbi și ne năpădește universul prin toți porii, că vorbe și gânduri amuțesc în teroarea voluptuoasă a acestei plenitudini.

De nu mi-aș târî moartea prin toate nădejdlile și înfrângerile vieții, mi-aș căuta un capitol în zoologie și aș dormi cu animalele și cu Dumnezeu în somnul firii, blagoslovit de necunoaștere. Dar moartea, moartea... Să mă lege de ea numai un dor ascuns, un regret vegetal, o încovoiere de plantă mâhnită sau o conspirație secretă cu undulațiile funebre ale naturii ? — Să nu fie cumva orgoliul, mândria ucigașe de a nu voi să nu știi că mori ? Căci de nimic nu ești mai flatat ca de gândul morții ; de *gând*, nu de moarte.

Atât cât trăiesc pentru nimic în lume n-aș renunța să știu că mor ; dar aștept moartea ca să pot cita acest blestem în mijlocul ei.

În toate lucrurile se ascund flăcări, căci groaza descoperă universul ca un început de incendiu. Destul să se frângă echilibrul panicii și armonia formală a terorii, ca munții să devină scânteii și stelele, scrum. Și după astfel de clipe greu ai mai putea găsi în suflet altceva decât o aspirație după întinderile deșertului. Oroarea de obiecte și de vietăți generează infinitul tern al pustiului, și implori Sahara să-ți satisfacă dorul imens de dezolare. Toate deșerturile îți trec pe dinainte și regreți că pământul are prea puține. Atunci te gândești la nivelarea munților, la acoperirea livezilor și pădurilor, visezi, în mijlocul grădinilor, Mongolia și ai presăra pe tăceri cristaline de ape mâl galben de China și praf din amurguri furioase de Gobi.

Asceții creștini găseau că numai deșertul este fără păcat și de aceea îl comparau îngerilor. Cu alte cuvinte, puritate nu întâlnim decât unde nu există nimic. *Firea* este afectată de o murdărie esențială. Ce se întâmplă cu cei ce nu pot găsi *intimitate* decât în deșert, care se gândesc la Sahara spre a fi și ei *acasă* ? Nisipurile fără margini și orizontul implacabil să-i mai alinte cu infinitul lor de nemângâiere.

Este de un farmec straniu să te năpădească în mijlocul unei biblioteci, cufundat în lectură abstractă, urmărind subtile și inutile polemici filosofice, un dor nestăpânit de întinderi dezolante, să irupă pustiul la nu știu ce capitol al logicii. Atunci se întorc toate lucrurile pe dos, iar o problemă te mai interesează doar transfigurată în absurditate. Se amestecă, parcă, rocile cu noțiunile, geologia cu spiritul într-o avalanșă ce n-am vrea s-o domolim. Este o confuzie frumoasă, ce-ți aduce aminte, de tremurul senzual în nostalgia morții. De câte ori te invadează chemările sfârșitului, dorinți arzătoare ca-n prima tinerețe tulbură sângele într-o corupție bolnăvicioasă. Toate membrele își pierd aderența la corp și în dizolvarea ciudată a sângelui, trupuri goale de femei toarnă o voluptate chinuitoare peste o frică unică. Moartea în toiul activității ei trezește prin reacție, funcția suprema a vieții. Sexualitate și moarte se amestecă în zvârcolirile lăuntrice ale agoniei și fac din acest fenomen un complex indefinibil de teroare și voluptate, în nostalgia morții trăiești numai de formă ; centrul de greutate l-ai schimbat în neant. Dar fără dorința de moarte omul n-ar merita să i se rezerve un capitol special printre dobitoace. Numai întrucât tânguiești lucid și însângerat după consolările întunericului și participi cu spiritul la o stingere nemiloasă te ridici deasupra celorlalte forme de viață și de oameni. Moartea este cartea de vizită a individului.

Dacă cineva care n-ar ști nimic de sexualitate ar auzi, fără să vadă, o desfășurare sexuală, nimic nu l-ar opri să creadă că asistă la o agonie, în așa măsură se aseamănă exterior gesturile supreme ale vieții cu expresiile morții. La drept vorbind, nu se poate tăgădui un caracter funebru sexualității. Acea răgușeală trecătoare, complicitatea cu umbrele, bestialitatea stranie și dezgustul îndoliază voluptatea pentru o inimă delicată.

Toate lucrurile se amestecă. Între ardoare și nostalgia morții deosebirea nu întrece distanța unei nuanțe. Flăcările își schimbă doar culoarea sau, mai bine zis, în dorul de sfârșit arzi cu flăcări invizibile. Se întâmplă uneori ca moartea să se cuibărească în așa măsură în ființă, că panica nu găsește

mijlocul de a înlătura sufocarea. Și cum ți se așază ca o piatră de moară, presiunea ei transformă subit oroarea în nostalgie. Nu mai poți respira de avântul morții în tine și, în loc să te scufunzi într-o cumplită deznădejde, o vibrație plină de îmbrățișări te împreună cu o moarte prea insistentă pentru a fi definitivă. Atunci toate povârnișurile ți se par prea domoale, toate rostogolirile, prea ușoare și prăpăstiile, prea luminoase. Dorul de moarte este arzător și când e prea intens devine pozitiv, servind mai mult viața decât toate stimulentele pe care le-au inventat speranțele omenești. Excesul aspirației spre stingere ațâță orgoliul mai mult decât pasiunile. Și astfel apare roua pe cangrenă.

Nevoia de a te umili din dispreț pentru oameni, de a te expune în victimă eternă, în monstru, în fiară... Ce rost are să consumi o pasiune între niște animale nereușite, fleacuri biologice și caricaturi cosmice ? Un om este cu atât mai inferior cu cât simte nevoia colaborării, a muncii „constructive“ împreună, cu cât înregistrează sau se gândește la existența „altuia“. Nu există nimeni, este o concluzie, obligatorie și întăritoare și probabil că nimeni n-a existat niciodată. Imperativul de a fi singur, cumplit de singur, deși îl simți de la întâile bâjbâieli ale reflexiunii, trebuie realizat fără îndurare, în ciuda tuturor afecțiunilor și slăbiciunilor. Universul nu e decât un spațiu pentru singurătate, iar vietățile n-au fost lăsate de Atotputernic decât pentru a ne verifica și întări izolarea. N-am întâlnit pe nimeni niciodată, deși m-am împiedicat de umbre din lipsă de luciditate și abundență de înșelăciuni. Oamenii cu care ne certăm sau ne iubim mai pot fi reținuți de vreo memorie ? N-o să-mi îmbălsămez nici o amintire – după vorba unui scriitor – ci voi lăsa să putrezească mai repede toate fapăturile încrestate pe o memorie generoasă și care nu mă mai poate servi decât prin intoleranță și refuz. Nu există nimeni ; iar umbrele umane n-au seducția amurgului, pentru a le privi. Viața-mi dă senzații de hienă melancolică.

Uneori ceri tăcerii o înmărmurire atât de mare, că te exasperează freamătul gândurilor în mormintele proaspete. Și ți se întâmplă ca în munți când vântul se liniștește și cu el lamentațiile brazilor, să te supere zgomotul aerian al aripilor de fluturi sau grația indecentă a florilor. Iubești atunci depărtarea albastrului decolorat pentru tăcerea lui răătăitoare, și pentru prostia lui serafică. Doar unul din motivele slăbiciunii pentru cer este și lipsa lui de inteligență. Mă tem că aștrii n-au știut nimic niciodată.

Dacă se poate iubi un poet care nu toarnă peste lucruri un parfum de agonie... și dacă, în genere, te poți lega de vreo ființă care nu răspândește adieri de amurg... Mi-aș putea oare aminti de vreo carte în care n-am deslușit nelămuririle unor gânduri născute din plânsuri tainice ? Și oare se poate reține din viață vreo întâmplare, fără fecunditatea ei de amar și fără sugestiile ei funebre ? În dragoste descinzi ca într-un cavou și îmbrățișările n-au farmec decât noaptea, în zâmbetele de abanos ale femeii. În aparență iubim pentru a uita, când nu facem, în fond, decât să urmărim alt gen de nefericiri. Fără misterul de suferință, care-l inspiră femeia atunci când ea erede că ne face fericiți, iubirea n-ar atenua nimic din fadoarea viețuirii. De ce după o noapte de dragoste, în care n-ai avut nimic de reproșat vieții, te apucă un acces de milă pentru existență ? Urma în suflet a voluptății : o catastrofă de lucidități.

Mă gândesc adeseori la anarhiștii care, înainte de atentat, se închid cu femeii pentru a îneca în orgie ultimele aderențe și ultimele remușcări. Sinuciderea, crima, detașarea și toate hotărârile de singurătate trezesc imaginea femeii, căci ruptura cu ea exprimă simbolic renunțarea la viață. De aceea, este ea prezentă în orice sfârșit, martoră finală a actelor de izolare. Misoginiei, filosofiei și servitorii – din ură, din înțelepciune și prostie – au redus femeia la un pretext al instinctului și la un rol „constructiv“, de generație și maternitate, când nu la un desfrâu inutil. Nu că prin ea n-am satisface tendințe pozitive ale naturii, ci faptul că, alături de acestea, ea ne însoțește pornirile de distrugere, de autodistrugere, că este cerută de umbrele și zvârcolirile noastre mă face să fiu mai zgârcit cu disprețul față de aceste ființe care, puse în fața alternativei : curve sau sfinte, îndură o dramă recunoscută nouă. De câte ori vrem să ne pierdem, un ultim adio îl adresăm femeii. Însăși mizeria ratării nu este decât o formă a pierderii legăturii interioare cu ea. Ratații sânt ființe ce nu mai pot iubi, fiindcă deficiențele îi opresc în calea propriei lor chemări. Un om complet decăzut, pe care l-ar mai lega de lume zâmbetul animalic al unei servitoare, este departe de a fi un ratat. Insensibilitatea la dragoste face concurență cimitirelor.

Cel mai frumos omagiu pe care-l poți aduce femeii este să te gândești la ea când nu mai ai nimic de pierdut. Acele clipe de singurătate care o revendică imperios pentru a ne mângâia de ruptura cu viața... Dacă femeia

n-ar fi în mijlocul lepădărilor noastre de lume, am avea dreptul s-o disprețuim cu milă și scârba. Așa, cine e de vini că-i sare moartea într-ajutor ?

Senzația asta stranie și chinuitoare de curgere a vidului în nopți singure și nemiloase. Ce teroare tăcută îmbibă întunericul, îmbracă inima și paralizează creierul ? Sau parcă se despică în bucăți imensitatea neagră și se prăvălesc stânci de întunecime peste incendiul ascuns al pământului... Fiecare noapte este un univers în doliu, o măreție de ireparabil. Izvorul cosmic al groazei purcede din noaptea fără de început, cu care Dumnezeu a dat întâia bătălie. Pe jumătate a biruit, căci a reușit să alterneze ziua cu noaptea. Omului i-a rămas să înfăptuiască ziua plină și el n-a reușit să înfrângă noaptea decât prin gând. Protestele lui în întuneric, chinul necruțător între umbre continuă – fără speranțe și fără pasiune – un plan vechi al Divinității. Noi nu dormim pentru a ne odihni, ci pentru a uita noaptea, infinitul ce avem de răpus. Somnul este o dezertare din fața lui Dumnezeu. Să fie el un remediu împotriva spaimei, a spaimei zilnice de noapte ? Dar coșmarurile nu sânt decât derivative ale unei terori constante, căci nu visăm decât pentru a ne izbăvi de apăsarea unei spaime vaste cât întunericul. Visuri „plăcute“ ? Iluzii optice ale terorii.

Fiecare om ispășește, de la naștere la moarte, păcatul de a nu fi Dumnezeu. De aceea viața nu este decât o continuă criză religioasă, superficială la credincioși, zguduitoare la îndoielnici.

Față de ceea ce ar fi trebuit să devenim fiecare viața nu este decât un morman de ruine. Trăim în umbra înfrângerilor și a orgoliului rănit. Voluptatea puterii mărită până la demență nu se poate satisface în această lume. Nu există spațiu pentru instinctul demiurgic, pentru furia devorantă care înghite lumi. Viața are seducții în delir în care Napoleon pare un impiegat. Ce mai rămâne din aventura lui terestră în fața unui suspin al infinitului sau în fața milei nesfârșite pentru Dumnezeu ? Sânt „accese“ de milă – căci ea nu este o stare constantă – care te fac să plângi totul, de la pietre la Divinitate. Compătimirea degradează absolutul și umbrele lui.

Rostul religiei o să ne mângâie de înfrângerea voinței noastre de putere. Adăugând alte lumi la a noastră, mai putem spera în noi cuceriri și victorii. Nevoia de spațiu ne face religioși, frica de a nu ne înăbuși în marginile

fatale și blestemate ale acestei lumi. De aceea un suflet mistic și imperialist nu recunoaște alt dușman decât pe Dumnezeu. El trebuie cucerit, ultima rezistență a deznădejdiei. Odată și el, căzut, vom respira liberi și nu vom mai găsi pretexte milei în afară de noi, înșine.

Mă gândesc la om și nu văd decât umbre ; mă gândesc la umbre și nu mă văd decât pe mine.

Cu Dumnezeu trăim într-un ritm alternant ; ne împărțim succesiv puterea. De aici pleacă două înțelesuri diferite ale lumii, care nu se pot împăca în nici na fel. Nici Dumnezeu și nici noi nu sântem dispuși la concesi.

Uneori nu pot da dreptate decât filosofilor ocazionaliști, urmași ai lui Descartes, care, pentru a explica importurile dintre suflet și corp, admiteau o intervenție divină, la fiecare act. Ocazionaliștii au rămas, însă la mijlocul drumului. Ei n-au avut sentimentul că lumea asta, fără intervenția de fiecare clipă a lui Dumnezeu, s-ar învoluta de haos, că s-ar risipi în bucăți și ar lua-o razna prin întuneric. Totul trebuie *acordat* ; bunăvoința divină contribuie la provizoratul acestui echilibru.

Dumnezeu se amestecă în cele mai neimportante împrejurări, este *de față* la incidentele cele mai neînsemnate. Am putea zâmbi fără intervenția lui ? Credincioșii care îl imploră la fiecare pas – când beau apă, ca și când mor – știu prea bine că lumea asta nu poate exista în voia ei, fără să se distrugă pe loc. Oare ce curs ar lua întâmplările dacă Dumnezeu s-ar retrage în pasivitatea lui inițială ? Ce-o mai poate salva ? Aici apare orgoliul nostru în dimensiuni de soluție cosmică.

Cu Dumnezeu nu poți fi părtaș, în același timp, la putere. Îl poți înlocui, îi poți urma, dar nu poți sta alături, fiindcă el nu suporta mândria creaturii și nici creatura nu e capabilă de modestie și recunoștință. Așa este făcut omul : ori se anulează în Divinitate, ori o provoacă. Dar „bun simț“ în prezența absolutului nu s-a pomenit până acum. A fi interimarul lui Dumnezeu este ambiția constantă a muritorului și prin ea se salvează oarecum de la moarte. Rostul nostru pe pământ este să nu scăpăm nici o ocazie de a-l săpa.

... Dar ratarea noastră nicăieri nu e mai sensibilă ca în misterul pendulației ce ne aruncă de la picioarele lui Dumnezeu dincolo de el și din aceste culmi înapoi. Este tot incurabilul sortii omenești în această pendulație, care alternează înfrângerea cu demiurgia. Trăim pe două planuri,

a căror întâlnire dă naștere unui regret plin de fioruri și-n care ne plângem toate ocaziile pierdute în drumul spre îndumnezeire.

Adesea-mi vin în minte pustnicii aceia din Egipt, care săpau mormânt pentru a plânge la el zi și noapte. Întrebați de rostul lacrimilor ei răspundeau că-și plâng sufletul. Să-ți sapi groapa din viață și între ea și cer să-ți verși amărăciunile și căința !

În nesfârșirea deșertului mormântul este o oază. Singurul loc și singurul sprijin. Îți faci groapa ca să ai un punct sigur în spațiu. Și mori ca să nu te rătăcești. — De ce nu plouă în pustiu ? Ce rost ar mai avea după lacrimile pustnicilor ?

Nu-ți mai cer, Doamne, decât să mă uiți, iar tu să nu dorești decât pacea urii mele. Adună-ți forțele și liniștește-o, toarnă balsamuri peste răzvrătirea năpraznică a creaturii ; căci sânt clipe în căderea noastră, căroră vei cădea victimă împreună cu cerul. Cunoști tu pornirile de furie care topesc stânci, aprind ghețari și opresc valurile mării într-o nemărmurire crispată ? Ura nesfârșită care face din viață o cascadă înghețată... o Niagară albă și tăcută, peisaj de groaza și simbol al creaturii.

Ce interes ai mai avea să răscolești cruntele mele amintiri sau să-ți împovărezi memoria cu mine ? Sau ai nevoie de fioruri reci ? Vei ajunge vreodată să-ți măsoari căderea prin gândurile tale la mine, și prezența mea în neliniștea ta să fie gradul pierzaniei tale ? Căci știu prea bine, Doamne, că n-ai decât un păcat : gândul tău la mine. Și astfel, întoarce-ți inima de la creatură și salvează-te uitându-mă. Ești prea bătrân în ființă și prea tânăr în ură. Dar ura înghite ființa și izvoarele ei. Creator iresponsabil și nevinovat, rostul tău e să cerșești îndurarea odraslelor tale ! Ce singuri sântem, Doamne !

Uită-mă, căci vreau să fiu mai slobod în fire – și n-ai teamă că nu-ți voi face concesiă vreunei amintiri. Morți unul altuia, cine ne-ar opri să ne facem de cap în acest cimitir fără cadavre care e viața ? Până și stârvurile au dezertat și-am rămas singur în moartea, pe care din neștiință divină, ignorant fără de început – numit-o-ai viață.

Oricât ai vrea să te legi de lume, atâta vreme cât suferi nu reușești decât să te îndepărtezi. Căci durerea, de-ar fi posibilă în paradis, ar inventa și acolo o altă lume. Funcția de dezintegrare a suferinței înfrânge ultimele

rezistențe ale realului și te pomenești în Dumnezeu din absență de ființă. Nu odată s-a spus că atâta vreme cât va exista suferință va „exista“ și Dumnezeu. Dar de ce nu s-a observat că tot ea îl neaga și că, odată anulat de un exces de durere, nimic nu l-ar mai putea reface. Negația Divinității în numele raționalismului, al îndoielilor sau indiferenței este o aprobare binevoitoare față de refuzul născut din efervescența unei însângerări. Scârba de Dumnezeu la un om religios, ajuns în stadiul final al suferinței, determină o singurătate atât de copleșitoare, că, de-ar putea scăpa o lacrimă, ea ar otrăvi întreg pământul, stelele s-ar învineți, iar soarele ar răspândi o lumină ofticoasă și sfâșietoare. Și în jurul acelei lacrimi ar începe aștrii să se-nvârtă și lumi noi s-ar crea din acel, punct inițial al deznădejdiei cosmice.

„Omul care are moartea înaintea în tot ceasul biruiește împușinarea de suflet“ (Patericul).

Ultimul gând al oricărei religii : *viața* ca o împușinare de suflet...

Dumnezeu profită numai după moarte și ne obligă astfel să nu căutăm grandoare aiurea.

Cucernicia atâtor singuratici a vrut să ne învețe că în fiecare loc cerul este egal depărtat de pământ.

Ce facem atunci cu inima omenească și cu pustiurile ? Eram doar învățați că acolo se răsfăț Dumnezeu, că se simte acasă în acea dezolare și în spațiul acelei dezolări...

Nu mai am de împărțit cu nimeni nimic. Doar, încă o vreme, cu Dumnezeu. Putea-va el să-mi „scoată sufletul din pieirea deznădăjduirii“ ? (Patericul). Universul este sumbru și misterios ca o plajă scoțiană în bruma căreia m-aș întâlni cu Dumnezeu să ne împărțim deșerturile...

Cu cât paradoxele asupra Divinității sânt mai înfiorătoare, cu atât îi exprimă mai adecvat esența. Până și înjurăturile sânt mai aproape de Dumnezeu decât teologia sau meditația filosofică. De altfel, înjurăturile, în grade diferite, lui și numai lui i se adresează. De s-ar referi la oameni, ar fi iremediabil vulgare, fără inspirație și fără consecințe. Înjuri Dumnezeul unui om și nu *omul*. Acesta nu poartă nici o vină, căci Dumnezeu este sursa inițială a păcatului și a erorii. Căderea lui Adam e, în primul rând, un dezastru divin și numai în al doilea rând unul uman. Dumnezeu și-a plasat

în om toate posibilitățile lui de imperfecțiune, tot putregaiul și toată pierzania. Rostul apariției noastre e salvarea perfecțiunii divine. Ceea ce în Atotputernic era „existență“, infecție temporală, cădere s-a canalizat în oameni, și Dumnezeu și-a scăpat vidul, noi servindu-i ca derivativ, iar el rămânând gol de orice.

Istoria ar fi un Dumnezeu în putrefacție, dacă n-am fi fost noi ca să-i spălăm rușinea prin a fi acceptat să fim. Prin *viață* am scăpat absolutul de la cangrenă.

... Și de aceea, când înjurăm spre cer, o facem cu dreptul omului ce poartă povara altuia. Dumnezeu bănuiește ce se întâmplă cu noi și, dacă l-a trimis pe Iisus să ne preia din dureri, a făcut-o din remușcare, iar nu din milă.

Stadiu final al tristeții : nu mai există deosebire între lacrimi și pietre. Inima devine stâncă, iar pe sânge patinează dracii. Doamne ! Mai ai vreun Joc prin paradis ?

Tot ce în mine țipă după viață îmi cere să renunț la Dumnezeu. Și ce nu face omul pentru viață...

Te apuci să crezi în Dumnezeu din orgoliu. Este – dacă nu plăcut – în tot cazul, „onorabil“. De nu te pasionezi de El, trebuie să te ocupi de oameni. Dar cine poate cădea atât de jos !

Punctul nul al existenței : îți este tot una că citește un proces-verbal sau că te gândești la Dumnezeu. Și atât ești de absent, că lucrurile, speriate de ele însele, fug năuce să se rostogolească în golul tău, să-și găsească loc în paragina ta fără margine.. Tot ce nu-și mai află liniște în spațiu se repede spre tine, să geamă și să moară. Miasme se înalță spre țării din inimi, în care putrezesc și stâncile.

Prea mulți schimnici s-au plâns că Dumnezeu nu le-a „rănit inima spre plângere“ (Patericul). N-aș fi crezut că este atât de ușor a concura pustnicia... Să vie sihaștrii printre noi, să-i purtam prin cafenele care lasă în urmă deșerturile Arabiei...

Omul nu se poate hotărî între libertate și fericire : De o parte, chinul infinitul ; de cealaltă, mediocritatea și siguranța. El este un animal prea orgolios ca să accepte fericirea și prea căzut pentru a o disprețui.

Nu este interesant că „fericirea“ naște complexe de inferioritate, oamenii apucați pe panta ei încercând să și-o scuze la toate ocaziile ? (Cine o mândru de absența lui de suferință ? Jena ce o resimt muritorii de rând în fața suferințelor nu este decât expresia convingerii că soarta omenească se diferențiază de celelalte prin durere.

De câte ori n-am încerca să devenim fericiți, de nu ne-ar fi rușine ? ! Căci nu ești om prin știință, artă sau religie – ca să nu mai vorbim de filosofie –, ci prin refuzul de a fi fericit, care încoronează, prin luciditate, o incapacitate inițială și organică de fericire a animalului ispitit de libertate.

Moraliștii și-au permis naivitatea să deosebească disperarea de orgoliu. O privire mai mahnită descoperă ușor înșelăciunea unei atari deosebiri. Aparent, pendulăm între lipsa de nădejde și mândria provocatoare ; în realitate, nu *vrem* s-avem nădejdi, fiindcă sântem prea mândri. Și cu cât avem mai puține, cu atât sântem mai mândri, încât disperarea și cu orgoliul cresc împreună, nediferențiabile unui ochi necruțător. Orgoliul nu ne permite speranțe, căutarea în afară și în timp a unor ieșiri din prăpastia eului, iar disperarea întreține o grandoare sumbră, fără de care orgoliul ar fi un joc meschin sau o iluzie bolnăvicioasă.

Stă în putința fiecărui ins să ridice viața semenului său. Libertatea asta mă umple de groază ; e prea mare ca omul s-o mai poată suporta. Înăbușim cu toții un Cain și nu bănuim ce tulburare naște refuzul acestei groaznice moșteniri. Vorbim prea mult despre iubire și uităm pumnalele ce dorm în suflet, privirile ce ascut săbii... Desprind în amărăciunea fiecărui om gemetele abia perceptibile ale unui Cain apăsător și nesatisfăcut... De-ar trebui ispășite dorințele de omor și gândurile criminale, temnițele pământului ar fi prea înguste pentru fiecare și timpul, infinitul timpului prea scurt pentru uitare și remușcare.

Nu se poate iubi decât o ființă care amestecă o delicatețe bolnăvicioasă cu impulsul spre crimă. Să te rănească o rază și să te răsfețe în abator !

Nu interesează dacă există sau nu există Dumnezeu, ci numai dacă *rezistă* avântului și singurătății noastre. Fiind o funcție a deznădejdi, el ar

continua să existe pentru cei atinși de acest rău incurabil, chiar când am avea probe precise despre inexistența lui. Și, la drept vorbind, orice lucru servește ca argument pro și contra lui. Căci tot ce este dezmințe și confirmă Divinitatea. În aceeași clipă, blestemul și rugăciunea sânt egal îndreptățite. De pot fi făcute deodată – cu o mână amenințând și cu alta însemnând o cruce –, te-ai apropiat până la identitate de Echivocul suprem și pari a fi Dumnezeu de câte ori nu știi dacă ești sau nu.

De câte ori sânt trist pare că au început țesuturile să gândească. O otravă s-a cuibărit în fiecare celulă și un negru apăsător o îmbracă într-un doliu straniu. Boala nu este decât un paroxism al reflexivității organice. Țesuturile încep să *știe* de ele însele, organele prind conștiință și se izolează de restul corpului. Ne înșelăm când credem că *noi* știm de afecțiunea unui organ, de fapt, *acesta* se oglindește în el însuși. Un corp complet bolnav ar însemna o materie ce și-a atins transparența integrală, care se știe pe sine, țesuturi lucide... Numai în boală vedem ce puțin sântem stăpâni pe noi înșine. Slăbiciunea unui organ îl face independent ; în schimb, atârnăm de el până la pierzanie. Boala este o stare de conștiință organică, o rătăcire a spiritului prin țesuturi.

Vom astâmpăra vreodată insomnia umbrelor și dormi-vom cândva întunericul ? Neastâmpărul nopților, al tuturor nopților – prin care respiră mahnirea și cazna – a săpat șanțuri în care putrezesc hoiturile amintirii.

Când totul s-a descompus – și pâraie oase și credințe –, apare deodată o lumină puternică ce te saltă deasupra ta și a lumii. Fosforescența putregaiului ? Cine-ar ști ! Căci în invazia asta de fericire și lumină, ridicată pe ruina groazei, îmbraci infernul în rouă, iar aștrii sânt triști de a nu se putea purifica în atari lacrimi. Și toate groazele sânt prea mici față de această clipă de paradis, în care-l ierți pe Dumnezeu și te uiți pe tine !

Viața și-a scurs drojdia în mine. Altcum n-aș ști de unde vine teama asta de înec în ape adânci și stătute... Sânt ca acei pești – care mor în exil – îngropați de mlaștini. Orice undiță mi-ar putea pescui un cadavru în inimă. Căci omul – erou al clarobscurului – înoată pe ape moarte și le tulbură pentru a fi mai sigur înghițit de ele...

De câte ori caut un cuvânt care să mă umple de o mulțumire dureroasă, nu găsesc decât : uitarea. Să nu-ți mai aduci aminte de nimic și să te mângâi

într-o vedere fără memorie ; să privești neînțelesul, să dormi cu ochii deschiși spre el, într-un somn nepăsător ! O uitare veșnică și desfătătoare pe care moartea nu ne-o poate da – și mai puțin viața – și care ne-ar cuprinde ca un vis neîntâlnit de muritori. Un paradis neatins de fericire.

De ce nu coboară îngerii uitării să-mi ațipească spaima și să-mi amortească părerile de rău ? Aș vrea să nu mai știu nimic, și urâtul mă ține treaz. Din ce plante veninoase mi-aș hrăni înșelăciunea unui paradis al uitării sau ce miresme m-ar îmbăta într-o lume fără lume ?

Aș stoarce aștrii dacă din ei ar curge o picătură măcar dintr-un balsam al neaducerii aminte, sau aș cere o lacrimă Satanei, dacă otrava ei m-ar izgoni de aici, dintre viață și moarte !

Forța asta absurdă care te face să-l strângi pe Dumnezeu la piept ca pe o ființă scumpă în agonie, să-i ceri înnebunit o ultimă dovadă de dragoste, să-l turtești din patima nemângâiată și să rămâi cu cadavrul lui în brațe... Și apoi să fugi, să fugi de teamă că oamenii ar găsi și pentru el un sicriu...

În Regele Lear Shakespeare definește nebunia ca o separație a spiritului de amărăciune.

Asta e șansa nebunilor. Spiritul lor construiește *alături* de tristețe, mahnirea alcătuind o lume aparte. Nouă ne rămâne povara de a ne sprijini amărăciunea pe spirit și spiritul pe amărăciune. Nebunii nu se întâlnesc aproape niciodată cu tristețea lor. Despre ghinionul lucidității...

De-ai ascultat cascade în munți – cu ochii închiși și obosit, rostogolindu-se în tine căderile de apă și înmulțind zgomotul până dincolo de zare – ai fost aproape de acordurile de orgă ale facerii lumii. Numai cascadele – și Shakespeare – îți dau senzații de cosmogonie. Din ele se ridică o muzică atât de brutal infinită, că, prins în mrejele ei, îți pare a asista din veșnicie la începuturile fără de sfârșit ale lumii. Să-ți pară rău să crezi că timpul s-a urnit de mult...

Nu-mi plac decât oamenii melancolici și erudiți, care știu carte în tristețe și-și pot plimba mâhnirile prin toți poezii. Ce plăcere să ai la îndemână citații pentru toate amărăciunile, să poți invoca un mistic german, un poet indian sau un umorist francez în despământenirile de fiecare zi... De ți-a

lăsat natura chemare spre mâhniri, nu ocoli nimic din darul ăsta zănatic, nu scăpa nici o ocazie de dezlegare de lucruri și vietăți.

Citește zi și noapte, rătăcind prin spaima veacurilor, și nu uita că lectura suplinește oricând opiul. Cărțile trebuie înghițite ca prafurile adormitoare. Nimeni nu citește pentru a ști, ci pentru a uita. Bibliotecile, ca și cârciumile, sânt fructul plictiselii. Ce interesant să fii trist, împrejmuit de nenumărate cărți sau să-ți umilești erudiția prin luxul delicat al melancoliei, să-ți scuturi visele ca praful de pe tomuri vechi și să te ridici spre obârșia urâtului de lume, epuizând istoria și înșelăciunile omenești !

Sânt freamăte de fericire în nopți, căroră numai strigătul le-ar putea pune capăt. Cu ce ai răspunde altcum la tremurul stelelor ? Căci nu ai lacrimi pentru fiecare, deși Calea Lactee nu-i decât o Vale a plângerii, proiectată de muritori la poalele lui Dumnezeu.

Pascal vorbește de infinit, dar plasează și el, după tradiție, căderea lui Adam acum vreo șase mii de ani. Asta înseamnă că n-a depășit ideea infinitului născut din teroare, căci de-ar fi avut o viziune mai explicită, ușor ar fi găsit că păcatul s-a născut din veacul veacurilor și că sursa căderii noastre este o problemă de cosmogonie.

Ești totdeauna mai singur în zile, decât în nopți. Soarele te invită la o fericire imediată și trecătoare, de care nu ești capabil, pe când noaptea pare a nu se mai isprăvi niciodată. Sentimentul veșniciei este fructul singurătății nocturne, precum timpul se leagă de variațiile și nesiguranțele luminii. De câte ori te apucă întristarea în după-amieze de vară cazi rob presimțirii că lumina nu e decât un accident în perfecțiunea nopții și un provizorat deșert în meditația altor lumi. Razele au o timiditate ce n-o întâlnim în surâsul amplu și disprețuitor al întunericului. Noptile te fac îngăduitor cu vremelnicia soarelui și îmbracă incurabilul nocturn al sufletului într-un violet reflexiv și vast, culoarea *din zori* a siguranței eterne și ironice a nopții.

Regretul de a nu fi plantă, cine să-l priceapă ? Pe cine să-l înduioșeze dorul vegetal ? Să fii o floare în care se îngroapă razele și dorm visele pământului și pe care s-o culeagă un înger trist, spulberându-i petalele cu un suflu cald și nostalgic ! Tot mai mult mă gândesc la flori părăsite și la îngeri în exil.

Regretul vegetal te apropie mai mult de paradis decât religiile laolaltă. Parcă toate celulele ar reface drumul înapoi, spre somnul naturii, spre uitare... Dacă descinzi pe treptele ființei tale, e imposibil să nu găsești undeva departe, în adâncime, o zonă vegetală, care te cheamă spre odihnă și alinare. O întreagă regiune florală exală miresme delicate, înăbușite de rezistența materiei și edificiul spiritului. Este ca și cum fiecare vietate ar fi urcat și străbătut toate treptele naturii, omul în fruntea tuturor, încununându-se pe cele mai multe cimitire. Numai ca plantă ești *în* paradis. Prea de mult am trecut de această treaptă. Cât trebuie să distrugem pentru refacerea paradisului ! Păcatul nu este decât imposibilitatea uitării. Starea de cădere, ce definește forma de viață umană, este o exasperare bolnăvicioasă a conștiinței. Ceea ce nu înseamnă decât posibilitatea unei ființe de a sta *alături de Dumnezeu*. Plantele se odihnesc în *el*, în uitare eternă. Cu cât ești mai treaz – *mai* departe, adică, de plantă –, cu atât ești mai aproape de paradis prin nostalgie, iar chinul zilnic al spiritului te înfrățește, prin regret, cu lumea vegetală.

Greu e cerul când se lasă așa pe nervi și-și tolănește întinderile pe febra și arșița corpului. Parcă coboară depărtările pe punctul cel mai cald al globului. Și uneori soarele pare satelitul căldurii noastre. Un incendiu mistuitor pe care nu-l poate potoli zăpada și-n care simți nevoia să bei sânge de șarpe, să te scalzi în el și să te scufunzi. Au înghețat țăriile de se pleacă masive și prevestitoare spre flăcările noastre ? Dumnezeu însuși cere viață suflului nostru arzător ? Coboară, Doamne, și nu întârzia, dacă vrei flăcări și nu scrum, căci în curând se va învărti cenușă și pulbere la ecuatorul sufletului.

Fiecare om ascunde un nebun, care, din demnitate, transformă universul într-un ospiciu.

Aș putea fi palmașul unei religii după care e *rușine* să mori. Creștinismul ne-a flatat prea mult sentimentele cele mai intime, transformând moartea într-o virtute și un triumf. Agonia sufletului este climatul firesc al creștinului, căci mori, mori în religia asta, în care și Dumnezeu face demonstrații de moarte, ca și cum n-ar avea destule cadavre și timpul n-ar fi abatorul universului !

Nu e nici prea ușor și nici prea plăcut să te afli în ceartă continuă cu Dumnezeu. Apucat, însă, pe calea aceasta, un impuls nelămurit te împinge peste toate rezervele și cumsecădeniile. *Superbia* – a fost numită tendința de neatârnare și îngâmfare a creaturii față de Divinitate. O dezbinare orgolioasă care nu mai cunoaște nimic din resemnările minore ale „smeritei cugetări“.

Imitatio Christi – acest abecedar al lepădării de lume – recomandă „frângerea inimii“ ca leac al orgoliului. Superbia este un delir de grandoare al eului, o hipertrofie a individuației ; pentru „frângerea inimii“ orice absență este prea mândră, încât a fi șters complet pentru a putea străluci mai tare Dumnezeu este idealul ei de căpetenie.

Superbia e soarta omului ca tragedie, încât cine spune *biografie* – adică, destin – la ea se referă, resort de nimicnicii, fără de care n-am putea concepe istoria. În expresia ei ultimă, superbia este substituirea lui Dumnezeu prin om, o uzurpare neîntreruptă. Cine a trăit până la capăt orgoliul singurătății, nu mai poate avea decât un rival : Dumnezeu.

Dacă fiecare am plânge în mâna celuilalt și legăturile oamenilor ar fi o căință duioasă !

Despre viață nu se poate scrie decât cu un toc muiat în lacrimi.

Când crezi în Dumnezeu ești *nebun* fără să înnebunești. Este tot așa precum poți fi bolnav fără să ai vreo boală.

Tot ce are aderență la lume e trivial. De aceea n-a existat până acum vreo religie inferioară... Freamătul religios cel mai primitiv adaugă o adiere de substanțialitate aparențelor în lume și grația pare scrum ; dincolo și neantul pare grație.

O muzică stigmatizată de imanență nu poate fi decât vulgară, căci încetează să mai fie un instrument de uitare. Și ce dorim să uităm ? Că trăim în lume.

Amorțeala asta nemaiîntâlnită, când pari a te fi trezit din morți și într-o veghe posomorâtă îți rezemi fruntea pe marginea sicriului ; așteptând să se lumineze umbrele cavoului și ale gândului.

Prin gândire trebuia să-l facem pe Dumnezeu mai fericit. Așa, l-am lăsat singur, mai singur decât era în începuturi. Pe atunci se oglindea în propria lui singurătate ; acum fiecare din noi îi servește de oglindă.

După Eckhart, lui Dumnezeu nu-i repugnă nimic mai mult ca timpul. Și nu numai timpul, ci și aderența la timp sau pura lui „atingere“.

Râvna după veșnicie a lui Dumnezeu – și a lui Eckhart – îl îndepărtează până și de „mirosul sau gustul timpului“.

În termeni moderni, timp înseamnă viață. Și astfel ajungem noi să înțelegem scârba cea mai mare a lui Dumnezeu.

La ce renunțăm ? La aparențe. Și renunțarea este atât de grea, fiindcă ele alcătuiesc însăși „substanța“ vieții.

Dar există o altă renunțare, infinit mai misterioasă și mai rară decât dezlipirea de aceste umbre : *renunțarea la absolut*, înfrângerea voluntară și lucidă a tot ce e mai esențial. Este calea împotrivirii la Dumnezeu, ca să salvezi trecător înșelăciunea – adică substanța – vieții.

Plictiseala nelămurită din ochii copiilor în după-amiezi vide este o presimțire a infinitului de trudă, de zarvă și chin, care îi așteaptă trăind. Fiecare din noi s-a cutremurat de vreo două-trei ori în copilărie de povara ce ne-o rezervă timpul și vom fi bănuir, desigur, ceva din otrava „fructului oprit“. De știam, însă, până unde murim, gustând din el !

Copiii mă înfioară. Ochii lor sânt prea multe promisiuni de nefericire. De ce vor fi voind, ei să devină „mari“ ? Cum le-am explica ireparabilul dezertionii din copilărie și strădaniile zadarnice ale naturii de a redeveni ea însăși ? Și apoi copiii – și nebunii – au privilegiul unui geniu automat, pe care-l pierde în neantul lucidității.

Toată viața oamenilor este o stare de beție, întreruptă când și când de lumini de îndoială. De-ar fi ei în clar cu lucrurile, ar putea trăi mai departe un singur moment ? Cei mai „normali“ dintre ei sânt beți-morți. Căci, „treaz“ nu se mai poate nici măcar respira. Alcătuirile vieții sânt construcții de delir care se demască sângeros unui ochi de veghe.

Cu cât ești mai normal, cu atât ești mai departe de adevăr și mai aproape de viață.

Ce interes blestemat am avea să tulburăm echilibrul beției sau să lămurim delirul ? N-am vrea fiecare să putem fi beți-morți de viață, pradă greșelilor delirante ? Căci acestea sânt singurele arme în contra morții, împerecheată criminal cu adevărul.

Oamenii se nasc cu porții diferite de delir. Distribuția inițială fiind inegală explică varietatea condițiilor. Slăbiciunea pentru spirit a tulburat armonia primordială a beției, pe care încearcă muritorii s-o recâștige prin toate mijloacele. Spiritul este un gol în delirul vieții, un protest împotriva înșelăciunilor acesteia, o rană în sânul greșelilor vitale. Beția existenței reușise să ne convingă că viața e totul ; ce-a mai venit și spiritul să ne trezească dintr-o eroare de fond, indispensabilă muritorilor ?

Pe vremea când muzica se adresa lui Dumnezeu și nu oamenilor – cum se întâmplă de la Beethoven încoace – ea era narcoticul principal al unui muritor. Degradarea la uman i-a răpit farmecul de despământenire și a asociat-o cursului aparențelor. În alte vremuri, tonurile ne puteau spune cât e de singur Dumnezeu și cu el, noi. În viori suspinau arhangheli, flautul tânguia nostalgia îngerilor, orga înălța spre cer deznădejdi și blesteme de sfinți. Bach și marii italieni ai aceluși timp nu exprimau sentimente ci serveau cerul. Muzica adormea patimile și pământul, iar în locul lor un calm de contemplație te ridica peste golurile creațiunii, într-o melancolie divină, străină de oameni, dar nu de regrete. Pe acea vreme, ușor îți puteai da drumul în Dumnezeu, ușor te puteai scufunda în el, anesteziindu-ți astfel umanitatea.

Ar trebui interzis oficial să se mărturisească prin scris sau grai ultimele singurătăți. Dar, la drept vorbind, la ce-ar folosi această măsură ? Cine poate transmite ceva din izolarea crâncenă a fapturii, când buzele șoptesc într-o cadență nemiloasă, deschisă spre depărtări mute : totul s-a isprăvit. Sau cine-ar putea descrie umbletul rătăcitor pe lângă ziduri de orașe vechi, în nopți ploioase, cu teama că nu vei găsi o ființă mai pierdută ca tine, că ultima femeie de stradă înoată în cuminecătură, că răul tău sublunar te înlătură din sânul vietăților ? Cu ce drept am cere cuiva să priceapă nevoia ce simțim atunci ca să se roage cineva pentru noi, să știm că undeva în spațiu o rugă spintecă indiferența țărilor și înduplecă înălțimile reci ? Nimeni nu se roagă pentru nimeni și doar numai așa nopțile ar fi mai îndurătoare. Nevoia de a te ruga pentru toată lumea și conștiința că nimeni

n-o va face pentru tine. Și mila, mila nesfârșită pentru toți care n-au nevoie de ea, fiindcă n-au suferit niciodată !

Oare voi ierta pământului de a mă fi calculat printre posibilitățile lui ? Când știi prea bine că ești un *intrus* în viață...

„Un gând la Dumnezeu face mai mult decât toată lumea“ (Caterina Emmerich). Are dreptate biata sfântă.

Viața nu există, iar moartea este o stare de vis. Suferința a inventat atât pe una, cât și pe alta spre a se justifica pe sine, însăși. Numai omul se poate chinui între o irealitate și o închipuire.

Viața este prea plină de moarte, pentru ca moartea să-i mai poată adăuga ceva.

Geme paradisul în străfundurile conștiinței și plâng întâile amintiri. În acest geamăt se revelează sensul metafizic al lacrimilor și viața ca exercițiul unui regret.

După ce te-ai gândit mult la moarte și numai la ea, ajungi să te întrebi dacă nu ai pierdut cumva vremea cu o minciuna colosală. Fiind *deasupra* morții, adevărurile de *sub* tine nu pot fi mai mult decât înșelăciuni.

Sânt în mine elemente creștine, prea creștine : tentația cerșetoriei, a deșertului și accesele demente de milă. Expresii diferite ale renunțării. Toxinele creștine ne-au lăsat în sânge otrava unui absolut care ne taie respirația, dar fără de care nu mai putem trăi.

Doar Dumnezeu să se roage pentru acel în care n-are ce să mai moară...